

Open Access och Big Business

Hur Open Access blev en del av de stora förlagen

Magnus Annemark

Examensarbete (30 högskolepoäng) i biblioteks- och informationsvetenskap för
masterexamen inom ABM-masterprogrammet vid Lunds universitet.

Handledare: Jutta Haider

År: 2017

Title

Open Access and Big Business: How Open Access Became a Part of Big Publishing

Abstract

This study explores the Open Access phenomenon from the perspective of the commercial scientific publishing industry. Open Access has been appropriated by commercial publishers, once sceptical opponents of the concept, as a means among others of distributing scholarly publications. The aim of this study is to highlight a possible explanation as to how this has come about by looking at the internal and external communication of two of the main scholarly publishing industry organizations, the STM Association and the PSP division of the AAP.

Via a thematic analysis of documents from these organizations, the dissertation aims to explore how the publishers' communication regarding Open Access has changed over time. Furthermore, the study takes on how these questions are interlinked with notions of power and legitimacy within the system of scholarly communication.

The analysis shows two main themes, one that represents a coercive course of restoring legitimacy, where publishers' value-adding is stressed and at the same time warning of dangerous consequences of Open Access. The other theme represents a collaborative course of action that stresses the importance of building alliances and reaching consensus. Results show that there has been a slight change in how the publishing industry answers to public policies that enforce Open Access. One conclusion is that this is due to the changing nature of said policies.

Keywords

ABM, ALM, library and information studies, Open Access, scholarly communication, publishing, scholarly publishing, commercial publishers, corporations, collaboration, coercion, public policy, serials crisis

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Inledning	1
Syfte och frågeställning	2
Bakgrund.....	3
Open Access	9
Olika motiv till Open Access	10
Tidigare forskning	13
Teoretiska perspektiv.....	17
Skiftade utvecklingssätt - mot en nyliberal kunskapsekonomi.....	17
Stora bolags villkor i den nya ekonomin	19
Den referentgranskade artikelns betydelse.....	21
Material och metod	23
Avgränsningar	23
Val av material.....	24
Om intresseorganisationerna	25
Beskrivning av materialet	26
Analysmetod.....	27
Forskningsetik och god forskningssed.....	29
Analys	31
Värdeskapande.....	31
Lagstiftning och policyfrågor	33
NIH Public Access Policy	33
Krav på NIH-liknande policyer.....	34
Storbritanniens forskningsfinansiärer	35
PRISM	35
Osäkerhet och peer review	37
Rådande ordning erbjuder oöverträffad tillgång	40
Fri marknad	42
Samarbete	46
Scholarly Publishing Roundtable	48
Vändpunkter	50
Finch Report.....	50
Horizon 2020	52
America COMPETES och OSTP:s promemoria	52
Rapporter från börserna	54
Konklusioner	56
Vidare forskning	58
Litteraturförteckning.....	59
Bilaga	69

Inledning

Under det sena 1900-talet växte nya sätt att sprida information fram med snabb fart, inom vetenskaperna blev nya sätt att kommunicera forskningsresultat en möjlighet i samband med en utökad användning av internet. Alternativ till den traditionella tidskriften som metod för att presentera forskningsresultat utvecklades inom forskningsvärlden. Både olika former av öppna arkiv för tillgängliggörande av en mångfald av publikationstyper (pre-prints, konferensrapporter etc.) och fritt tillgängliga vetenskapliga onlinetidskrifter började dyka upp inom olika vetenskapliga discipliner. Samtidigt med denna utveckling upplevde systemet för vetenskaplig kommunikation en kris: Kostnaderna för de viktiga vetenskapliga tidskrifterna ökade så pass mycket att många bibliotek inte klarade av att upprätthålla prenumerationer på flera viktiga titlar, vilket innebar att de inte kunde fullgöra sitt uppdrag (Tenopir & King 2000, 32).

En rörelse för fri tillgänglighet till vetenskaplig litteratur började ur detta ta form och kom i början av 2000-talet att få beteckningen Open Access. Open Access innebär i dess mest grundläggande mening fri digital tillgång till vetenskaplig litteratur. I skottlinjen för denna rörelse var vetenskapliga förlag, i synnerhet de stora kommersiella förlagsbolagen, som äger de vetenskapliga tidskrifterna, och vars fortsatta existens bygger på intäkter från dessa tidskrifter. Rörelsen för fri tillgänglighet gav utrymme för visioner om ett nytt, ideellt kommunikationssystem för vetenskap där forskning, traditionellt betraktat som en allmännyttig företeelse, finns tillgänglig för alla.

I realiteten har Open Access haft en relativt liten inverkan på utgivningen av vetenskapliga tidskrifter: Samma stora förlag fortsätter att ge ut tidskrifter som de alltså säljer via prenumerationer (Björk 2017). Förvisso har andelen vetenskapliga artiklar som är fritt tillgängliga ökat (ibid.), men det har inte tagit över som den huvudsakliga publiceringsformen, vilket har varit förhoppningen hos Open Access-förespråkare (Hall 2008, 3-10). Konceptet Open Access tycks ändå omfamnas av förlagsindustrin. I stort sett alla stora förlag erbjuder idag möjligheten för forskare att publicera artiklar fritt tillgängligt, genom hybridmodellen som blandar Open Access med prenumurationsmodellen, och via så kallade mega-journals. Förlagsjätten Elsevier beskriver sig själva som världens näst största Open Access-förlag (Elsevier 2017). Förlagsindustrins intresseorganisationer ställer sig bakom Open Access, med förbehåll att det måste vara "hållbart" (AAP u.å. ; STM Association 2016).

Syfte och frågeställning

Syftet med undersökningen är att öka förståelsen för hur stora förlag har hanterat Open Access-rörelsen och de förändringar denna rörelse har inneburit för förlagens affärsmodeller sedan 2000-talets början. Detta kan ses som en liten del i ett större kunskapsarbete där en del av vetenskapssamhällets infrastruktur, dess skilda intressen och maktförhållanden kan förstås. Undersökningen är således motiverad av viljan att på ett djupare plan förstå dessa sammanhang, men syftar inte till att helt och hållet avtäckas och uppteckna dem.

Open Access är numera inte bara en fråga för forskare som självpublicerar sig på webbsidor. Inte heller är det en särskild uppgift för "alternativa" förlag som ger ut fritt tillgängliga tidskrifter, eller universitet som startar egna institutionella arkiv. Idag är det snarare en publiceringsmodell som återfinns i någon form hos i stort sett alla de stora förlagen. Dessa förlag och dess intresseorganisationer främjar Open Access som ett av flera medel för att uppnå så bred tillgång till forskning som möjligt. Open Access tycks på så sätt ha gått från ett hot mot de traditionella förlagen till att ha blivit ett mainstreamkoncept. Hur denna förändring har gått till och sett ut är oklart. Därför ställer jag i denna undersökning den övergripande frågan: *hur blev Open Access en del av de stora vinstdrivande förlagens verksamhet?* Två delfrågor fokuserar studien ytterligare:

- Hur har förlagens interna och externa kommunikation beträffande Open Access i förändrats över tid?
- Vilka olika strategier för att hävda sitt värde och legitimitet i systemet för vetenskaplig kommunikation kan skönjas utifrån denna kommunikation?

Delfrågorna är särskilt inriktade på kommunikation för att styra in studien mot en undersökning av språkliga utsagor. Den första delfrågan betonar utvecklingen av förlagens kommunikation över tid för att ge studien ett kronologiskt perspektiv. Den andra delfrågans betoning på legitimitet är tänkt att bidra med ett maktperspektiv och vidare att betona vikten av förlagens roll i det vetenskapliga systemet.

Bakgrund

I detta bakgrundsavsnitt beskrivs först några premisser och villkor som är av vikt för att förstå systemet för vetenskaplig kommunikation och fenomenet Open Access. Därefter följer en kort redogörelse för Open Access-rörelsens uppkomst, och en diskussion om skilda motiv till att stödja eller främja Open Access.

En viktig faktor inom vetenskaplig kommunikation är forskningspublikationers tendens att ständigt öka i mängd. Den totala produktionen av vetenskapliga publikationer har ökat stadigt och kraftigt under 1900-talet. Sedan 1960-talet har det skett en ökning i produktionen av vetenskapliga publikationer som saknar motstycke. Trots att tillväxten av nya vetenskapliga tidskrifter har fluktuerat något - mellan 1985 och 1995 stannade uppkomsten av nya tidskrifter av - så har mängden publicerade vetenskapliga artiklar ständigt ökat (Tenopir & King 2014, 171). Michael Mabe och Mayur Amin (2001) delar in tillväxten av tidskrifter i tre olika perioder: den första perioden sträcker sig mellan 1900–1945, då den genomsnittliga tillväxten per år var 3.3%; mellan 1945 och 1980, perioden som Mabe och Amin kallar för *the big science period* steg denna tillväxt till 4,68%; från 1980 till 1996 gick tillväxten av tidskrifter tillbaka till runt 3.3%. Xin Gu och Karin Blackmore (2016) har visat en genomsnittlig tillväxt på 4,7% under perioden mellan 1986 och 2013, varför författarnas hypotes är att vi nu är tillbaka eller på väg tillbaka in i en “science boom”. De exakta siffrorna skiljer sig något men tillväxten av både tidskrifter och artiklar är stadig med en viss ökning under de senaste decennierna.

Forskning har kommit att bli en viktig och ständigt växande sektor och något som stater lägger allt mer resurser på, vilket leder till en ökning av publicerade forskningsresultat. En av anledningarna till den senaste stora ökningen av publicerad vetenskap globalt kopplar Michael Jubb (2015) till att länder som tidigare varit perifera i den dominerande västerländska vetenskapen nu deltar i större utsträckning. BRICS-länderna är viktiga faktorer i denna utveckling: framförallt Indien, Kina och Brasilien har börjat spendera mer på forskning i takt med att deras allmänna ekonomiska tillväxt ökar (ibid.). Anmärkningsvärda öknningar i utgivning har även skett i Malaysia och Iran (ibid.). Jubb (ibid.) kopplar samman detta med en transnationalisering av själva forskningsprocessen där forskare samarbetar över nationsgränserna, men även över disciplinära gränser i multidisciplinära projekt som tar sig an stora forskningsproblem ur olika perspektiv.

Under det tidiga 1900-talet ansågs inte de vetenskapliga tidskrifterna ha någon större vinstpotential, utan sågs av de kommersiella förlagen snarare som prestigegeivande för det egna företaget men fungerade också som ett sätt att hitta intressanta författare för sin bokutgivning (Guédon 2014, 88). Claude Guédons (2014, 88-93) bild av hur vetenskapliga tidskrifter därefter utvecklats under 1900-talet identifierar ett antal förändringar som är av stor vikt. Det är dels det faktum att vissa vetenskapliga discipliner kommer att välja tidskriften som sitt huvudsakliga medium för publicering. Dels också den oöverträffade ökning av vetenskaplig och teknisk forskning som sker efter andra världskriget. Den stora mängd information som därav växer fram är svår att hantera varför vissa innovationer och rationaliseringar görs. 1964 skapas Science

Citation Index (SCI), ett system för att spåra citeringar mellan olika artiklar, som i sin tur ligger till grund för det senare journal impact factor (JIF) efter vilket tidskrifter kommer att värderas framöver. Eftersom ansamlingen av citeringar var för stor för 1960-talets datorkraft så skapades en uppsättning *core journals* som fick ingå i citeringssystemet. Detta skapade en uppdelning av vetenskapen i *core science*, kärnan, och en periferi utanför kärnan som alltså utgör b-laget inom vetenskapliga publikationer. En ytterligare rationalisering skedde i bibliotekens inköpsvanor då man med utgångspunkt i denna uppdelning av kärna och periferi definierar vissa "must buy"-tidskrifter. Dessa titlar blir väldigt värdefulla då de inte går att ersätta med en annan titel (Panitch & Michalak 2005). Denna situation, där ägandeskapet av must buy-tidskrifter ger en fördelaktig vinstpotential, skapar en så kallad oelastisk marknad för vetenskapliga tidskrifter där vedertagna konkurrensmekanismer är satta ur spel (Guédon 2014).

Guédons (2014) framställning visar på att den accelererande produktionen av vetenskapliga publikationer tillsammans med de utvecklingar som görs för att hantera denna ökade mängd har skapat en lukrativ marknad för kommersiella aktörer. Richard Edwards och David Shulenburg (2009) menar att kommersiella förlag insåg detta framåt början på 1970-talet och började då ta över produktionen av de mest ansedda tidskrifterna från de icke-vinstdrivande institutionerna, som i sin tur såg en fördel i att slippa ta hand om utgivning för att istället koncentrera sig på de rent akademiska uppgifterna. Många av dessa tidskrifter hade tidigare dåliga vinstmarginaler, och gick i vissa fall med förlust, men detta ändrades fort när förlagen efter övertagandet höjde priserna på tidskrifterna (ibid.). Edwards och Shulenburg (ibid.) menar att denna process innebar en dramatisk övergång inte bara från ett ideellt till ett vinstdrivande system utan även att vetenskapens allmännyttiga status därmed förändrades. Den gamla modellen för vetenskapliga tidskrifter var enligt Edwards och Shulenburg (ibid.) baserad på en typ av "gåvoekonomi" där tidskriften och de vetenskapliga artiklarna sågs mer som en allmännyttig tjänst, medan den nya modellen snarare grundar sig i vinstintresse. Det nuvarande systemet kan förvisso också karaktäriseras som en gåvoekonomi i vissa avseenden, då både artiklar, granskningen av dessa, samt redaktörskapet av tidskrifterna fortfarande erhålls mer eller mindre kostnadsfritt av förlagen.¹

De ökande satsningarna på forskning tillsammans med de gynnsamma marknadsförhållandena har resulterat i en omfattande industri för vetenskapliga publikationer. Tidskrifter inom naturvetenskap, teknik och medicin (STM) värderades sammantaget till 8.8 miljarder dollar 2009. Hälften av detta värde förlades i USA (Jubb 2013, xxii), vilket således är den avgjort största marknaden för dessa publikationer. Idag domineras marknaden för vetenskapliga tidskrifter av ett antal stora förlagsjättar. Giles Clark (Clark 2001, 31) identifierar de största internationella vetenskapliga förlagen vid 1900-talets slut: Pearson, Reed Elsevier, The Thomson Corporation, Wolters Kluwer, McGraw-Hill och Harcourt. Enligt Clark (ibid.) är det inte meningsfullt att tala om nationell tillhörighet när det gäller de stora vetenskapliga förlagen – de är transnationella.

¹ Se sida 8 för en kort redogörelse för hur detta system fungerar.

På 1980-talet omstrukturerades förlagsindustrin då stora internationella förlag började köpa upp mellanstora förlag. Politiska reformer under 80-talet gjorde fusioner och förvärv till en lyckad strategi för de stora förlagen enligt Giles Clark (2001, 14–15). Clark menar att vissa industriella konglomerat redan i ett tidigare skede hade börjat köpa upp vetenskapliga förlag, men att de innan 1980-talet oftast inte sågs som en central del av organisationen, utan snarare som en separat enhet som kan ge en viss prestige åt företaget (ibid., 15). Detta kan sammanlänkas med den process inom vetenskaplig publicering som Guédon (2001, 24) menar blir komplett mot slutet av 1980-talet, nämligen övergången till det lukrativa kommersiella system som resulterat av de uppvärderade core-tidskrifterna. 1990-talet utmärker sig som en tid då de stora kommersiella förlagen köpte upp förlag och tidskriftstitlar från andra förlag, vilket gjorde att förlagsjättars redan stora portföljer av välansedda och högt rankade tidskrifter växte ytterligare (McCabe 2002; Larivière et al. 2015). De fyra största förlagen år 2013 ägde över tusen tidskrifter var, medan den stora majoriteten av alla hundratals förlag endast ger ut en eller två (Jubb 2013, xxii). Den totala andelen av vetenskapliga tidskrifter utgivna av de fem största förlagen var år 2013 runt 50% (Larivière et al. 2015).² Den totala andelen som ges ut av kommersiella förlag överhuvudtaget uppskattas till strax under två tredjedelar av den sammantagna utgivningen (Jubb 2013, xxii). Bo-Christer Björk (2017) menar att konkurrensen mellan de stora förlagen är svag, vilket möjliggörs av deras breda och för biblioteken så nödvändiga utbud av tidskrifter. Björk beskriver det såhär:

[The major commercial publishers] don't compete on price nor do they try to get customers from each other, since almost all universities are forced to buy from all of them. Instead, they compete for market share by buying up smaller publishers in mergers, such as the acquisition of Nature Publishing Group by Springer, as well as a competition for contracts to publish society journals on their behalf. More and more the market has turned into an oligopoly.

Björk 2017

Reed Elsevier är ett av de företag som genom sina expansiva strategier har dragit till sig kritik från akademien och biblioteken. De försökte år 1998 sig på en sammanslagning med det stora europeiska förlaget Wolters Kluwer, men fick avslag med hänvisning till EU:s konkurrenslagar (Guédon 2001). Reed Elseviers föreslagna köp av den amerikanske utbildnings- och förlagsjätten Harcourt stötte också på kritik (Malakoff 2000). Denna sammanslagning var en av huvudanledningarna till att Storbritanniens *Office of Fair Trading* kom att utreda marknaden för STM-tidskrifter, då de stora prisökningarna på marknaden misstänktes ha med ett osunt konkurrensläge och en oelastisk marknad att göra. Utredningen resulterade inte i något ingripande utan i en rapport med förvarningar om att situationen måste förbättras (OFT 2002). År 2001 ägde företaget cirka 20 procent av alla *core*-tidskrifter (Guédon 2001). Mark McCabe (1999; 2002) menar att det finns ett samband mellan sammanslagningar av förlag och prisökningar på vetenskapliga tidskrifter. Även Vincent Larivière, Stefanie Haustein och Philippe Mongeon (2015) gör denna koppling i en senare studie, men hänvisar främst till det särskilda och oelastiska system som marknaden för vetenskapliga tidskrifter ingår i som skäl till de ökade priserna.

Den traditionella formen för försäljning av vetenskapliga tidskrifter är genom prenumerationer. Typiskt säljs dessa till forskningsbibliotek som sedan tillgängliggör

² Andelen varierar mellan discipliner. Larivière, Haustein och Mongeons artikel *The Oligopoly of Academic Publishers in the Digital Era* (2015) visar i större detalj variationerna, främst skillnaderna mellan Humaniora- och Samhällsvetenskaps-fälten och Naturvetenskap och Medicin-fälten.

tidskrifterna för sina användare. Priserna på dessa prenumerationer är en brännande fråga inom vetenskaplig kommunikation. Prenumerationspriserna har ständigt ökat i varierande grad över tid, vilket ofta omtalas i termer av en kostnadsspiral eller *the serials crisis* – prenumerationskrisen inom vetenskapliga tidskrifter. Krisen består i korta drag i att prenumerationspriserna blir för höga för biblioteken, som säger upp vissa prenumerationer, vilket gör att priserna måste höjas ytterligare för att säkra förlagens vinst (Tenopir & King 2000, 32). Guédon (2001) menar att denna kris började på 1970-talet, som en indirekt effekt av de citeringsindex som beskrivits ovan. I bibliotekarierna Judtih Panitch och Sarah Michalak's rapport om prenumerationskrisen (2005) framgår att det totala priset på ARL³-medlemmars tidskriftsprenumerationer steg med 215% mellan 1986 och 2003. Martha Kyrillidou (1999) visar att det genomsnittliga priset per tidskrift mellan 1986 och 1998 ökade med dryga 8,8%, vilket är långt över konsumentprisindex på 3,4% för den tiden. Panitch och Michalak menar att tidskrifternas priser påverkar flera aspekter av forskningsbibliotekens verksamhet. Exempelvis uppstår lätt en snedvridning till nackdel för humaniora-fälten, då allt större del av forskningsbibliotekens budgetar tvingas gå till naturvetenskapliga tidskrifter, som är det material som har haft den största prisökningen (Panitch & Michalak 2005; Kyrillidou 1999). Cass Miller och Julianna Harris (2004) menar att bilden av prisökningarna visserligen behöver nyanseras med tanke på att antalet sidor per artikel under samma period också har ökat, men konstaterar ändå att resultatet av prisökningarna är desamma:

[...] purchases of both serials and monographs have decreased, with monograph purchases bearing the brunt of the decreases, to allow sufficient funds for the remaining serials. This situation is not healthy for scholars, publishers, or institutions and clearly shows that the research university library system is under considerable stress.

Miller & Harris 2004, 83

Ytterligare en central faktor inom fältet för vetenskaplig kommunikation är det digitala skiftet, det vill säga övergången till digital utgivning av vetenskapliga tidskrifter. Detta skifte har skett gradvis, då tidskrifter har distribuerats både som digitala och tryckta. Richard K. Johnson och Judy Luther (2007) beskrev läget i början av 2000-talet som en "extended tipping zone" mellan *print-only* och *e-only*. Tryckta tidskrifter existerar fortfarande, men det digitala distributionssättet är dominerande. Exempelvis har prissättningen på tidskrifter länge baserats på den tryckta versionen av en tidskrift, men detta har skiftats över till att utgå från den digitala versionen, vilket också har uppvärderat den digitala utgåvan till den primära versionen (Johnson & Luther 2007).

En konsekvens av övergången till digitala tidskrifter är att förlagen och biblioteken handlar i licenser istället för i fysiska kopior, och att de således kan sägas hyra eller leasa materialet (Miller & Harris 2004). Guédon (2001, 39-42) varnade för en förskjutning i bibliotekens och förlagens respektive roller i samband med en sådan licensieringspraktik, då rätten till att sköta och bevara de digitala samlingarna per definition tillfaller förlagen. I Guédons scenario reduceras biblioteken ner till en "kunskapspump" (ibid.). Detta tycks idag ha blivit någon form av verklighet: Andrew Odlyzko (2014) menar att biblioteks- och förlagsrollerna har förskjutits, och förlagen, som äger och administrerar stora databaser med tidskrifter och artiklar, därmed har kommit att ta över själva bevarandet. Den nya bevarande rollen för förlagen tycktes tidigt ha varit önskad av dem (Guédon 2001, 41), men som Miller och Harris (2004)

³ Association of Research Libraries, den största intresseorganisationen för forskningsbibliotek i USA och Kanada.

påpekar kan denna uppgift vara profitabel. En parallell konsekvens av det digitala skiftet var nämligen att förlagens raison d'être i det vetenskapliga systemet kom att ifrågasättas. Genom övergången till digitala tidskrifter har kritiker framhållit att förlagen har spelat ut sin roll, och att man genom att ta bort mellanhänderna, alltså förlagen, skulle kunna åstadkomma snabbare och billigare publicering och ge mer allmän tillgång till vetenskaplig litteratur (Tenopir & King 2000, 325f; Larivière et al. 2015, 12f). Ett övertagande av bibliotekens roll som bevarare torde därmed vara till fördel för förlagen, vars traditionella roll ifrågasatts.

En ny försäljningspraktik hos förlag trädde fram i ljuset av både det digitala skiftet och dess konsekvenser, såväl som prenumerationskrisen, den ökande mängden tidskrifter, och i Guédons (2001) mening i en reaktion mot forskningsbibliotekens konsortiebildningar.⁴ De stora förlagen började i allt större utsträckning att sälja stora licenspaket med en mängd prenumerationer, ofta till ett förlags hela katalog, kallat *Big Deals*. Genom att köpa rätt till elektronisk tillgång till alla eller en viss andel av ett förlags tidskrifter kunde biblioteken säga upp vissa fysiska prenumerationer och därmed spara pengar på utrymmeskostnader, samtidigt som de fick tillgång till en större mängd elektroniska tidskrifter (Odlyzko 2014). *Big Deals* har dock kritiserats för att de är dyra och för att inte vara tillräckligt transparenta för allmänheten, och vidare för att förskjuta handlingsutrymmet från bibliotekarier, och för att i praktiken stärka de stora förlagens monopolistiska ställning och låsa in biblioteken i avtal som de i praktiken inte kan ta sig ur (Björk 2017; Odlyzko 2014). Priserna på *Big Deals* har ökat snabbare än inflationen, samtidigt som biblioteksbudgetarna inte har hängt med, vilket innebär att en allt större andel av bibliotekens tidskriftsbudgetar går till dessa stora prenumerationspaket (Björk 2017). Odlyzko (2014) menar dock att *Big Deals* på lång sikt har gett de flesta bibliotek en oöverträffad tillgång till litteratur. Användare av forskningsbibliotek möts av bred och (hyper)snabb tillgång till litteratur licensierad till biblioteken genom bland annat *Big Deals*, men ser dock inte de bakomliggande transaktionerna (ibid.). Vid det här laget har de flesta användare vant sig vid detta tillstånd, vilket Odlyzko menar bidrar till en svårighet för biblioteken att ta sig ur dessa avtal. Vidare visar Odlyzko på hur priserna per artikel för amerikanska forskningsbibliotek på senare tid har sjunkit ned till nivåer som liknar de runt 1990 just på grund av dessa stora prenumerationspaket (ibid.). Guédon (2014) menar dock att *Big Deals* i detta avseende var ett slugt drag från förlagen: Ett av ARL:s⁵ slagträn i debatten om prenumerationskrisen var priset per tidskriftstitel, som ARL kunde visa var på tok för hög. Genom *Big Deals* har förlagen lyckats få ner denna pris-per-enhetskostnad samtidigt som de behöll sina inkomster, och vidare har de på detta vis kunnat konkurrera ut mindre förlag (ibid.). På så sätt är *Big Deals* sammankopplat med de stora förlagens utbredning genom uppköp av mindre förlag som beskrivits ovan.

Till skillnad från Edwards och Shulenburger (2009) som menar att relationen mellan förlag och akademiker började försämrats när de kommersiella förlagen tog sig in på marknaden, pekar Martin Weller (2014, 60f) på att det är just skiftet från tryck till digital utgivning som har skapat en konflikt parterna emellan. De inneboende begränsningarna för att sprida tryckt material bidrog enligt Weller till en stabilitet i

⁴ Konsortier avser i grundläggande mening någon form av samarbete mellan bibliotek, exempelvis fjärrlånesystem eller andra bibliotekssystem såsom svenska Libris. I den nordamerikanska kontexten är SPARC ett viktigt konsortium.

⁵ Association of Research Libraries, de nordamerikanska forskningsbibliotekens samlande intresseorganisation.

relationen mellan förlag och akademiker. Det är först med övergången till digital utgivning och de ökade möjligheter till spridning av forskningsmaterial som en riktig intressekonflikt uppstod: "[...] once the content became digital and could be freely distributed, the nature of this relationship changed and the interests of each party became antagonistic" (ibid. 60). Det digitala skiftet med dess åtminstone rent teoretiska möjligheter till fri hantering och spridning av information kan på så sätt ses som en faktor som kommit att belysa systemets olika parter skilda intressen och förväntningar.

Vad som förvånar många med systemet för vetenskaplig kommunikation är de särskilda ramarna för utbyte av varor och tjänster som sker inom systemet. Den traditionella produktionsprocessen av en vetenskaplig artikel går ut på att forskaren/forskarna utför en studie, med hjälp av anslag från universitetet, privata eller offentliga bidragsgivare eller andra institutioner, för att sedan skriva en artikel där resultaten presenteras. Artikeln skickas till en vetenskaplig tidskrift för att färdigställas. Här genomgår artikeln redigering och kvalitetsgranskning genom den så kallade *peer review*-processen. Själva kvalitetsgranskningen görs av andra forskare i fältet, oftast två-tre stycken (Jubb 2013, xxiii). Författarna och kvalitetsgranskarna som deltar i produktionen av vetenskapliga tidskrifter och artiklar gör detta utan direkt ekonomisk kompensation från förlagen, redaktören erhåller ofta i vissa fall en viss summa (McGrath 2013, 119). Kompensationen som författarna erhåller är själva publiceringen, och den status och exponering som tidskrifterna kan ge (Björk 2017). Förlagens roll i peer review-systemet är att stödja och förvalta själva processen, exempelvis bidrar förlagen med tekniska system för att snabba på peer review- och hela publiceringsprocessen (Jubb 2013, xxiv). Vikten och värdet av förlagens roll som "vårdnadshavare" av det känsliga peer review-systemet ifrågasätts emellertid. Till exempel menar tidskriftsredaktören Mike McGrath (2013) att förlagen utgör en liten del i peer review-processen, och att det snarare är redaktören som sköter om och administrerar denna process.

När peer review-granskningen och det redaktionella arbetet är färdigt och artikeln är godkänd skickas den vidare till förlaget som behandlar den på olika sätt, hur denna behandling ser ut varierar stort mellan förlag. För tryckta tidskrifter handlar det i detta steg i allmänhet om att skapa en färdig tidskrift via specialiserade färdigheter såsom sättning, men i och med att tidskrifter går mot en allt större digital distribution är det nu snarare en fråga om att säkra artikelns "findability" och "usability" (Bennett 2013). Ett led i detta arbete är att se till att artikeln enkelt kan konverteras för åtkomst på en mängd enheter (ibid.). Vidare är det förlagens ansvar att se till att artikeln och tidskriften får så stor spridning som möjligt, genom exempelvis promotion och prenumerationshantering (Miller & Harris 2004). Tidskrifterna säljs till sist av förlagen till främst forskningsbibliotek, sällan enskilt utan ofta i prenumerationspaket med en stor mängd tidskrifter inkluderade.

De villkor och förhållanden som presenterats ovan kan inte sägas teckna hela bilden av systemet för vetenskaplig kommunikation, men innehåller några viktiga premisser att beakta när vi går över till Open Access, som nästkommande avsnitt skall behandla. Dessa kan sammanfattas som: en konstant och lavinartad ökning av mängden information i samhället; rationaliserande utvärderingssystem som rangordnar publikationer med kommersiella intressen som kapitaliserar på denna rangordning; ett krisläge som innebär att biblioteken måste säga upp prenumerationer, vilket i sin tur

orsakar ytterligare prisökningar på dessa prenumerationer; övergången till digitala tidskrifter och dess många konsekvenser.

Open Access

Open Access i sin tidigaste form innebar att forskare på eget initiativ började dela olika former av resultat via datanätverk (Willinsky & Moorhead 2014, 201). Redan på 1980-talet startades tidskrifter som tillämpade en tidig version av vad som i dag kallas för den gyllene vägen till Open Access, Gold Open Access, nämligen en digital referentgranskad tidskrift som är tillgänglig gratis via internet (Schöpfel 2015, Laakso et al 2011). På 1990-talet utvecklades den så kallade gröna vägen, Green Open Access⁶, genom det första stora webbarkivet för olika typer av forskningsmaterial, arXiv. arXiv är ett samarbete mellan olika institutioner inom naturvetenskaperna och är inte bara det första utan även det största och mest välkända tidiga exemplet på Green Open Access, även kallat self-archiving. Medan arXiv främst tillhandahåller pre-prints, alltså versioner av artiklar såsom de ser ut innan referentgranskningen, så innefattar begreppet Green Open Access eller self-archiving en bredare uppsättning forskningsmaterial: artiklar, rådata, seminarierapporter och annat material, tillgängliggörs i denna anda i någon form av öppet webbarkiv, ofta kallat *repository* eller *institutional archive*.

Joachim Schöpfel (2015) menar att de tidiga Open Access-initiativen, såsom ovan nämnda arXiv, var forskardrivna och resultat av en kombination av dels nya tekniska möjligheter och dels forskargrupperns egna informations- och kommunikationspraktiker. Forskningsbibliotekens prenumerationskris, som under det sena 1990-talet hade antagit allvarliga proportioner kom att bli en avgörande faktor för bibliotekens engagemang i rörelsen (ibid.). Ett exempel på hur forskningsbiblioteken engagerade sig i rörelsen är SPARC, en koalition av bibliotek initierad av USAs forskningsbiblioteksförening ARL, vars uttryckliga syfte var att skapa konkurrens med de traditionella förlagen (Case 1998). Den tidiga rörelsen för Open Access blev i Schöpfels (2015) mening en gräsrotsrörelse med det omvälvande målet att skapa ett icke-kommersiellt och öppet system för vetenskaplig kommunikation.

I början av 2000-talet började fenomenet Open Access ta fart i högre grad. Två för stora spelare inom fältet påbörjade nu sina verksamheter: det vinstdrivande Open Access-förlaget BioMedCentral (BMC) och det icke-vinstdrivande Open Access-förlaget Public Library of Science (PLOS) (Solomon 2013). BMC introducerade år 2000 så kallade *author processing charge* (APC) i vilken förlagens intäkter skiftas från att komma från läsaren/biblioteket till att istället erhållas av författaren/forskaren, eller som vanligast förekommande i BMC:s fall, de bidragsgivare som bekostar forskningen (ibid.). Både BMC och PLOS gick till en början inte med vinst, men lyckades efter några år att göra Open Access till en konkurrenskraftig affär, BMC visade sig exempelvis så pass profitabla att de 2008 blev uppköpta av Springer (ibid.) D.J. Solomon (ibid.) menar att APC:er sedan dess har kommit att vara en av de mest betydande vägarna till Open Access.

⁶ Begreppen "Gold" och "Green" såväl som beteckningen "Open Access" kom att användas först i ett senare skede, efter 2000-talets Open Access-initiativ.

Utöver den starka tillväxten av nya Open Access-tidskrifter (Laakso et al. 2011) så kom även allt fler aktörer att intressera sig för och engagera sig i Open Access-frågan. Tre för Open Access-begreppets konsolidering viktiga *statements* eller *initiatives* slog fast principer och mål för Open Access gjordes mellan 2002 och 2003⁷. Bobby Glushko och Rex Shoyama (2015) håller fram 2002 års *Budapest Open Access Initiative* (BOAI) som det viktigaste av dessa uttalanden. Det var i detta som termen "Open Access" kom att definiera rörelsen eller fenomenet, som tidigare hade benämnts exempelvis Free Online Scholarship. I BOAI definieras Open Access:

By 'Open Access' . . . we mean its free availability on the public internet, permitting any users to read, download, copy, distribute, print, search, or link to the full texts of these articles, crawl them for indexing, pass them as data to software, or use them for any other lawful purpose, without financial, legal, or technical barriers other than those inseparable from gaining access to the internet itself.

BOAI 2002

Schöpfel menar att det tidiga 2000-talets olika genombrott i Open Access innebar slutet för Open Access-rörelsen, eftersom det då gick från en gräsrotsrörelse som tjänade forskares intressen till att styras och administreras av "research managers, publishers, information professionals, and politicians." (Schöpfel 2015, 324) På så sätt utgörs Schöpfels Open Access-historia av endast två rörelser: dess uppgång och dess fall. Laakso et al. (2011) menar istället i en mindre forskarcentrisk framställning att åren 2000 till 2004 var Open Access:s *innovation years*, då både idealistiska och kommersiella krafter alltmer kom att engagera sig i Open Access och utveckla konceptet åt olika håll. Därpå följde enligt författarna *the consolidation years* (2005-2009), då tillväxten av Open Access-tidskrifter mattades av något, samtidigt som infrastrukturer och licensavtal anpassade för Open Access utarbetades och kom att bli mer accepterade.

Olika motiv till Open Access

Det gemensamma för de olika definitioner och infallsvinklar på Open Access är ambitionen att uppnå fullständig, universell och gratis tillgång till vetenskaplig litteratur (Haider 2007). Det finns som jag har visat flera olika sätt att uppnå detta, men även flera motiv och perspektiv som ligger till grund för själva engagemanget i frågan. Open Access:s föreställda nytta och mål varierar. Därför kan Open Access svårigen beskrivas som en enhetlig rörelse. Glushko och Shoyama (2015) har skapat ett ramverk för att förstå olika logiska grunder⁸ till att stödja Open Access som kan hjälpa oss att ytterligare förstå fenomenet. *Enlightened Self Interest Rationale* utgår helt och hållet från den enskilda forskarens behov. Det centrala här är antagandet om att fri tillgänglighet till vetenskaplig litteratur ökar sannolikheten att bli läst och citerad och är därför gynnsamt för forskaren. *Enlightened Group Interest* är ytterligare ett forskarcentriskt perspektiv som förutsätter att Open Access gynnar artiklars impact factor och spridning, men vidgar den föreställda nyttan till att gälla en hel vetenskaplig disciplin. Enligt detta motiv är alltså det viktigaste att själva disciplinen eller forskningsfältet gynnas. Jag anser att dessa två motiv ligger nära Schöpfels beskrivning av den tidiga Open Access-rörelsens bottom-up-inriktning och hur Open Access-arkiv

⁷ De tre stora är: Budapest Open Access Initiative, februari 2002; Bethesda Statement on Open Access Publishing, juni 2013; Berlin Declaration on Open Access to Knowledge in the Sciences and Humanities, oktober 2013.

⁸ Logiska grunder är en direktöversättning från engelskan av författarnas *rationales*.

växte fram som delvis ett resultat av praktiker inom vissa vetenskapsdiscipliner. Glushko och Shoyama (2015) exemplifierar också *Enlightened Group Interest*-motivet med hur arXiv kom att innebära en viktig, om inte den allra viktigaste och mest centrala, resursen inom flera naturvetenskapliga discipliner.

Neo-Marxist Rationale grundar sig enligt Glushko och Shoyama i en syn på forskare som arbetare och deras forskning som produktionen. Ett resultat av en marxistisk eller nymarxistisk analys blir enligt Glushko och Shoyama principen att forskaren ska äga produktionsmedlen, och därmed ha rätten att sprida sin forskning. Författarna inkluderar också en uppfattning om att teknik demokratiserar och effektiviserar produktionen av kunskap i det nymarxistiska motivet. *Taxpayer Rationale* vänder sig mot det traditionella systemet för vetenskaplig kommunikation som i grova drag skänker forskning till förlagen som efter bearbetning säljer tillbaka materialet. Resultatet blir i denna analys av situationen att skattebetalaren betalar två gånger för forskningen.

Social Justice Rationale bygger på att det anses orättvist att hålla kunskap borta från de som behöver den, och att de privilegierade har en plikt att hjälpa de som inte har råd eller på annat sätt inte kan få tillgång till kunskap. Detta motiv knyter an till en upptagenhet vid periferin, både gällande själva den publicerade litteraturen (perifer forskningslitteratur) och perifera grupper för vilka den vetenskapliga litteraturen är svårtillgänglig (Haider 2007, 451). Open Access knyts ofta till frågor kring så kallade utvecklingsländer, där kunskap och tillgång till denna ses som en motor för utveckling. Open Access blir därmed en fråga med bredare samhällelig anstrykning än den inomvetenskapliga diskussion (ibid.; se Haider 2008) som exempelvis *Enlightened Self Interest* och *Enlightened Group Interest*-motiven bjuder in till. Kathleen Fitzpatrick (2011, 160) menar att Open Access-rörelsens själva rötter ligger i motivet att minska klyftan mellan "haves" och "have-nots" i informationslandskapet. Den ekonomiskt subversiva potentialen är enligt Fitzpatrick sekundär och placerar därmed in rörelsen på en altruistisk axel. Fitzpatrick menar vidare att Open Access kan tjäna universitetens legitimitetsskapande i det övriga samhället, gentemot politiker och allmänheten: "Open-access publishing is thus not merely an altruistic gift to the general public, but is in fact a means of making clear the extent to which the academy's interests *are* the public interest." (ibid. 161)

Ulrich Herb (2010) har en egen konceptualisering av motiv till Open Access-stöd som liknar Glushko och Shoyamas. Han identifierar *science-related arguments*, som betonar att Open Access gynnar forskningen och ökar den vetenskapliga kommunikationen. *Financial arguments* som betonar Open Access:s förmåga att lösa prenumerationskrisen. Tre argument som i likhet med Glushko och Shoyamas begrepp *social justice rationale* knyter an till en bredare samhällelig kontext identifieras också: *Social arguments* och *socio-political arguments*, som menar på att Open Access minskar "the digital divide" och samhällsklyftor i allmänhet. Även *democracy-related arguments* liknar dessa men betonar Open Access:s potential att få fler individer i samhället att delta i dess utveckling genom fri tillgång till information.

Ovan presenterade motiv eller logiska grunder bör ses som konceptualisering av olika infallsvinklar på Open Access och det råder därmed inga vattentäta skott mellan de olika logiska grunder som presenterats. Inte heller är de olika grunderna nödvändigtvis

ömsesidigt uteslutande utan kan ofta kombineras (Glushko & Shoyama 2015). Konceptualiseringarna visar på det komplex av intressen som finns inom vetenskapssystemet och vetenskaplig kommunikation. Denna diskussion visar också hur Open Access genom argument som bygger på exempelvis ovan nämnda *social justice rationale* kan lyftas ut från det strikt vetenskapliga sammanhanget till att bli en moralisk rättvisefråga som äger större relevans för samhället utanför vetenskaperna.

Tidigare forskning

Här följer en kort överblick av centrala aspekter av forskningsfältet som rör Open Access och förlagsindustrin. Detta fält är brett och svårfångat och ett urval har gjorts utifrån föreliggande undersöknings särskilda inriktning och undersökningsområde. Detta område kan i korthet sägas utgöras av dels forskning kring vetenskaplig kommunikation och det vetenskapliga systemet i allmänhet och vetenskapliga tidskrifter i synnerhet, och dels forskning som är mer specifikt inriktad på Open Access. Vissa av texterna i detta avsnitt har redan presenterats i bakgrundsavsnittet och kommer här tas upp och beskrivas ytterligare.

Denna undersökning kan placeras in i det fält inom biblioteks- och informationsvetenskap som är inriktad på vetenskaplig kommunikation, särskilt rörande, formell vetenskaplig kommunikation och vetenskapliga tidskrifter. En översiktlig undersökning i detta fält är Carol Tenopir och Donald Kings (2000) *Towards electronic journals : realities for scientists, librarians, and publishers*. Denna inflytelserika text tar inte bara upp övergången till elektroniska tidskrifter, utan innehåller en mångfaldig beskrivning av utvecklingen inom vetenskaplig kommunikation. Studien bygger till stor del på statistik och visar på utvecklingar inom olika vetenskapliga discipliner som pekar på tidskriftens och artikelns ökande relevans från 1975 till 1995. Ett exempel som författarna tar upp är prisökningarna på tidskrifter, som under den studerade tidsperioden var högst hos just de kommersiella förlagen. I övrigt fokuserar studien i mångt och mycket på forskares och studenters läsvanor. Författarna återkommer till detta i artikeln *Scholarly article seeking, reading and use* (Tenopir et al. 2015) då de konstaterar att drygt tre fjärdedelar av alla artikelläsningar av forskare vid de amerikanska universitet som undersöks var digitala.

Ytterligare ett mångfaldigt perspektiv på vetenskaplig kommunikation och dess utveckling ger vetenskapshistorikern Jean-Claude Guéron (se 2001; 2014). I *In Oldenburg's Long Shadow* (2001) historiserar Guéron utvecklingen av vetenskaplig kommunikation och tidskrifternas betydelse. Guérons framställning tar upp en mängd aspekter av vetenskaplig kommunikation såsom upphovsrätt och den vetenskapliga tidskriftens ursprung. Av särskild vikt för denna uppsats är dock framställningen av Science Citations Index utveckling och skapandet av så-kallade *core journals*. Detta hade betydelse för inrättandet av ett A- och B-lag för tidskrifter och vidare för den lukrativa tidskriftsmarknaden, vilket också presenterades i bakgrundsavsnittet. Detta har enligt Guéron (2001) gjort att tidskriftens och artikelns funktion som värderings- och utvärderingsverktyg inom vetenskapen har stärkts. Vilka tidskrifter som forskning publiceras i och hur många gånger dessa citeras är enligt Guéron de viktigaste faktorerna i hur en forskare värderas av deras arbetsgivare (universiteten). Guéron menar att en ny ordning har utvecklats som följd av ovan beskrivna: från en meritokratisk strävan efter *excellence*, till ett nytt mål att nå *status*, en elitistisk strävan enligt Guéron. Därför menar Guéron (2001) att den huvudsakliga frågan för framtiden inom vetenskaplig kommunikation handlar om vem som kontrollerar värderings- och utvärderingsverktygen, och skapandet av nya sådana. Se även Bill Cope och Mary Kalantzis (2014) *Changing knowledge ecologies and the transformation of the scholarly journal* för en mångbottnad kritik av JIF som utvärderingsverktyg och därtill

förslag på utvecklingen av ett mer lämpligt system för utvärdering av forskning och vetenskap.

Mer specifikt än ämnena vetenskaplig kommunikation och den vetenskapliga tidskriften berör denna uppsats Open Access. Litteraturen kring detta fenomen är ytterst mångfaldig och innefattar en mängd perspektiv och angreppssätt. Vanligt är exempelvis att Open Access beforskas utifrån dess Open Access-tidskrifters kvaliteter. Detta kan göras genom att undersöka dess potentiella impact, det vill säga dess genomslag, där Open Access-tidskrifters förmåga att konkurrera med traditionella tidningar studeras. *Journal Impact Factor* (JIF) är ett av de främsta utvärderingsverktygen, och Open Access-tidskrifters relation till JIF är ett centralt ämne för studier. För en forskningsöversikt över hur Open Access inverkan på JIF ser ut, se Grozanick (2010). En aktuell studie med ett bibliometriskt angreppssätt på Open Access inverkan på impact factor är Pisoschi & Pisoschi (2016), som kommer fram till att Open Access inte av nödvändighet ökar en artikels impact, men åtminstone dess synlighet. En annan kvalitet som kan undersökas är en vetenskaplig publikations arkivbeständighet. I ljuset av farhågor kring Open Access-tidskrifters bevarandekvalitéer, alltså att dessa tidskrifter riskerar att försvinna och/eller bli oåtkomliga om de läggs ned, undersöker Elizabeth Lightfoot (2016) just Open Access-tidskrifters bevarande och hållbarhet över tid. Lightfoot kommer fram till att bara drygt 2% av Open Access-tidskrifter i DOAJ är oåtkomliga.

Vanligt för studier kring Open Access är att undersöka hur Open Access används och uppfattas inom olika vetenskapsmiljöer. En sådan allmänna studie av forskares attityder och behov gällande Open är Rowley et al. (2017) *Academics' behaviors and attitudes towards open access publishing in scholarly journals*, som visar på en försiktigt positiv inställning till Open Access bland forskare, med en tveksam utblick inför dess framtid. Forskares attityder är också ämnet för Anja Hoppes (2012) uppsats vid Lunds Universitet. Att undersöka forskares uppfattningar och attityder till Open Access är relevant för att förstå en av de viktigaste grupperna för fenomenets framgång. Forskare är i många fall de som väljer huruvida deras texter ska publiceras som Open Access eller ej. För organisationer med målet att främja och åstadkomma Open Access är kunskap om deras attityder därför särskilt viktig. Föreliggande undersökning har en tydlig parallell med den ovan beskrivna Open Access-forskningen som är orienterad mot forskare och forskningsdiscipliner på så sätt att den också kan sägas undersöka attityder och inställningar till Open Access, dock med skillnaden att själva forskningsobjektet utgörs av förlagen, en annan nod i samma system. Detta val av forskningsobjekt finns, vad jag kan utröna, inte särskilt väl representerat i biblioteks- och informationsvetenskapen.

Denna undersökning är förvisso inte en renodlad historieskrivning, men tar likväl hänsyn till kronologi på så sätt att ämnet för undersökning studeras över en given tid (från år 2000 till 2017, se sida 28f). Därför vore texter som tar upp fenomenet ur ett historiskt perspektiv av intresse. I bakgrundsavsnittet presenterades Schöpfel (2015) och Laakso et al. (2011), som är ansatser att historisera Open Access-rörelsen. Schöpfels framställning tappar emellertid intresset för fenomenet efter millenieskiftet, då det konstateras att Open Access inte längre ligger främst i forskares intressen. Laakso et al. (2011) studerar främst tillväxten av Open Access-publikationer över tid, och är begränsade fram till år 2009. Historiseringar av Open Access-fenomenet tycks i

allmänhet inte vara så vanliga, men däremot är lägesbeskrivningar och spekulationer om framtiden desto vanligare. Bo-Christer Björks (2016) artikel *The Open Access movement at a crossroad: Are the big publishers and academic social media taking over?* är en sådan lägesbeskrivning. Björk visar på att Gold Open Access håller på att bli en allt viktigare angelägenhet för de stora förlagen. Björk menar att de stora förlagens strategier kring denna typ av Open Access består i att dels starta så kallade *mega-journals*⁹ och konvertera tidskrifter till Open Access, dels också i att sluta nationella big deal-avtal som innefattar både prenumerationer och APC-tidskrifter. Samtidigt har flera av de stora förlagen börjat skärpa sina regler kring self-archiving, enligt Björk. Detta sedan self-archiving blivit allt vanligare och potentiellt skadligt för förlagens vinst. Därför har den traditionella rollen för Green Open Access, enligt Björk, kommit att ersättas av så kallad akademisk social media som exempelvis academia.edu. De tendenser som Björk lyfter fram pekar på en framtid för Open Access där förlagens roll är stark, delvis genom att den ifrågasatta och kontroversiella hybrid-modellen har blivit alltmer framgångsrik, och dels också genom att akademisk social media tränger undan Green Open Access.

Antologin *The Future of the Academic Journal* (Cope & Phillips 2014) innehåller ytterligare nulägesbeskrivningar och förutsägelser kring Open Access och vetenskaplig kommunikation. Rhodri Jackson och Martin Richardsons (2014) bidrag till denna antologi beskriver exempelvis hur Open Access har upplevt en stark tillväxt under 2000-talet, vilket författarna kopplar samman med nya förlag som PLOS, BMC och Hindawi. Jackson och Richardson pekar precis som Björk (2016) på betydelsen av mega-journals i detta sammanhang. Dessa har enligt författarna visat de kommersiella förlagen att Open Access kan vara ekonomiskt hållbart. Tillsammans med de lagar och policyer som förordar Open Access-publicering så har Open Access seglat in i mittfåran av vetenskaplig publicering. Jackson och Richardson tror dock, till skillnad från Björk (2016), att hybridmodellen är på väg ut på grund av det allmänna missnöjet kring denna modell, med särskild hänvisning till så kallad "double dipping", då förlagen de facto tar betalt både via prenumerationers kostnad och OA-artiklars APC. Björk (2016) menar dock att just lagar och policyer som kräver Open Access och en allmän betalningsvilja för Open Access-publicering hos forskningsfinansiärer har gjort att hybridmodellen har fått en förnyad potential för förlagen.

Ytterligare ett perspektiv på Open Access erbjuder Martin Weller (2014) i *The Battle for Open: How openness won and why it doesn't feel like victory*. Weller tar ett helhetsgrepp på "Open-rörelsen", vilket förutom Open Access även inkluderar Open education, Open scholarship och Massive open online courses (MOOCs). "Open" har enligt Weller blivit ett sorts mainstreamkoncept och debatten handlar inte längre om "Open" eller "Closed", utan snarare om hur Open Access ska göras. Centralt för Weller är exempelvis begreppet "openwashing", en analogi till greenwashing, vilket innebär att "Open" har kommit att värderas i marknadsföringstermer som ett sätt att legitimera sin verksamhet i det vetenskapliga ekosystemet. Weller menar vidare att APC:er har blivit det allennärmande sättet att åstadkomma Gold Open Access. Wellers bild av det mer eller mindre samtida Open Access-fenomenet knyter an till Björks (2016) beskrivning som anfördes ovan, där fri tillgång till forskningsinformation visserligen

⁹Stora Open Access-tidskrifter med ett brett ämnesområde och en granskningsprocess som endast tar hänsyn till metodik och etik och utelämnar ämnets och resultatets relevans. PLoS ONE som var den första i sitt slag och har lett vägen för efterföljande initiativ (Björk & Solomon 2014).

växer, men där själva maktdynamiken inom vetenskaplig kommunikation är intakt. Detta innefattar både kostnader för bibliotek och universitet, vinster för förlag, och det utvärderingssystem som Guédon med flera kritiserar. Weller lägger till de problem med så kallade "predatory journals"¹⁰ som kommit upp i ljuset av Open Access-tidskrifternas framfart. Detta ger en situation där Open-konceptet förvisso har vunnit mark, men det känns inte som den seger för det fria utbytet av kunskap som förespråkarna för denna rörelse tänkt sig (Weller 2014, 62).

¹⁰ Med predatory journals avses oseriösa eller rena lurendrejeri-tidskrifter som utnyttjar publiceringsavgifter (APC:er) utan att leva upp till de förväntningar som ställs på en vetenskaplig tidskrift. John Bohannons (2013) artikel "*Who's afraid of peer review?*" avslöjade en mängd sådana tidskrifter och kom att utgöra ett slagträ i Open Access-debatten.

Teoretiska perspektiv

De teoretiska utgångspunkterna i detta avsnitt är uppdelade i två huvudsakliga delar. Den första delen förklarar delar av den yttre kontext som förlagen och det vetenskapliga systemet som de ingår i. Detta görs genom perspektiv på de politiska och ekonomiska paradigmen som präglar samhället, samt nya perspektiv på det samtida transnationella bolaget (*the corporation*) och dess villkor för värdeutvinning. Den andra delen tar upp sociala och praktikorienterade synvinklar på den vetenskapliga tidskriften för att visa på dess centrala betydelse inom det vetenskapliga systemet.

Skiftade utvecklingssätt - mot en nyliberal kunskapsekonomi

Manuel Castells (1996) skiljer på produktionssätt och utvecklingssätt. Ett produktionssätt (*mode of production*) är ett samhälles sätt att hantera produktionens överskott. I det kapitalistiska produktionssättet förvaltas överskottet till stor del av de som äger produktionsmedlen. Utvecklingssättet (*mode of development*) är för Castells de rent tekniska och materiella processer som skapar värde i ett givet samhälle. "Varje utvecklingssätt definieras utifrån det element som är grundläggande för att skapa produktivitet i produktionsprocessen." (Castells 1996, 30) Det grundläggande elementet i det informationella utvecklingssättet, det som vi idag organiserar produktionsprocessen kring, är enligt Castells kunskapsalstringens, informationsbehandlingens och symbolkommunikationens teknik (*ibid.*). Detta betyder inte att kunskap och information inte hade någon betydelse i industrisamhället, tvärtom var de viktiga element i industrialismens fortlevnad och utveckling. Men det var inte den huvudsakliga produktivitetsskapande faktorn, som Castells menar att det har i det informationella utvecklingssättet. Utvecklingssätt och produktionssätt är skilda koncept, men de är beroende av varandra. Castells kallar det tekonekonomiska samhällssystem som sedan 1980-talet dominerar världen för informationell (utvecklingssätt) kapitalism (produktionssätt). Informationalismen och kapitalismen har utvecklats tillsammans. Informationismen har inte utmanat det kapitalistiska produktionssättet. Det är snarare så, enligt Castells, att kapitalismens logik har förstärkts i samband med informationalismens framväxt (*ibid.*). Castells informationella kapitalism utgör ett viktigt perspektiv för betraktandet av förlagen och vetenskapen. Det kapitalistiska produktionssättet kan ses som en självklarhet, men behöver likväl belysas. Det informationella utvecklingssättet åskådliggör den centrala roll som vetenskapen spelar i det moderna samhället, och i förlängningen förlagens position som "producenter" av kunskap.

Medan konceptet informationell kapitalism beskriver hur produktion av varor och förvaltningen av värde och överskott organiseras på ett övergripande och globalt plan så förklarar begreppet nyliberalism den ekonomiska och politiska vändning bort från keynesiansk ekonomi som hängde ihop med det tidigare industriella produktionssättet och mot en ekonomisk politik som bygger på klassisk liberalism (Cahill, Edwards, Stilwell 2012). Det är svårt att koka ner nyliberalismen till en politisk rörelse eller en samling politiska idéer. Inte heller går den att beskriva som ett sätt att organisera

ekonomin eller en uppsättning "policy practices" (ibid.). Den är alla dessa samtidigt. De utgör olika delar av eller perspektiv på ett större komplex. Därför är det mer meningsfullt att betrakta den som ett politiskt och ekonomiskt paradigm.

Nyliberalismens ekonomiska grundidé är att minska statens roll i ekonomin och i första hand ge utrymme åt marknader och konkurrens. Den fria marknaden anses vara överlägsen statlig styrning när det kommer till att effektivt styra samhället. I *The Blackwell Encyclopedia of Sociology* beskrivs detta:

It is axiomatic in neoliberalism that government solutions are inferior to market solutions because they are less efficient in economic terms and they harm individual liberty. The solution to every public policy problem is to take responsibility away from government and allow markets to function freely.

Gamble 2007

Därför uttrycks typiskt nyliberal politik i avregleringar av ekonomisektorn, privatisering av offentliga verksamheter och nedskärningar i offentlig välfärd (ibid.). Att staten inte ska blanda sig i ekonomin betyder inte nödvändigtvis att staten i ett nyliberalt samhälle är svag, som i libertarianismens nattväktarstat. Statens uppgift är i nyliberalismen att garantera den liberala marknadens ordning genom upprätthållande av lag och ordning, genom att värna egendoms- och upphovsrätt och slå vakt om vad som ses som orättvisa konkurrenssituationer både gällande privata monopol och offentlig inblandning i marknaden (Gamble 2007). Enligt Philip Mirowski (2016) bygger nyliberalismen inte på en önskan om *avreglering*, utan snarare *omreglering*, från en välfärdsstat till en stat som använder sin makt för att skapa en marknadsvänlig struktur och kultur (ibid.). Mirowski (ibid.) menar tvärtom mot vad både nyliberaler och i många fall dess kritiker hävdar att nyliberalismen har kommit att utöka statens tvångsmakt över samhället.

Nyliberalismen har enligt Wendy Brown (2006) gjort intresse- och konkurrenslogiken till allenarådande och har på så sätt underminerat begrepp som rättigheter, det allmänna bästa och offentlig debatt. Resultatet har enligt Brown blivit att lösningar på olika problem företräddelsevis är individualiserade och/eller marknadsbaserade snarare än politiskt kollektiva. Brown exemplifierar detta med flaskvatten som lösning på bristande vattenkvalitet, privatskolor som lösning på sviktande offentliga skolor, grindsamhällen vid problem med säkerhet och trygghet.

Det ekonomiska fältet får i den nyliberala doktrinen utrymme att sträckas ut till allt fler delar av samhället. Ett exempel på detta är hur offentliga verksamheter privatiseras och/eller kommer att styras genom så kallade new public management-principer som föreskriver en marknadslogik även på allmännyttiga verksamheter som vård och skola. Denna utsträckning kan dock också skönjas i den sociala sfären. Nyliberalismen har enligt David Harvey (2005) kommit att bli hegemonisk även utanför politikens värld och har införlivats i vårt sätt att förstå världen. I Jason Reads läsning (2016) av Foucaults föreläsningsserie *Biopolitikens födelse* (1978-1979) pekar han på hur ekonomin genom sin utsträckning i hela samhället påverkar våra sociala mönster och bildar en ny sanningsordning, eller en ekonomiserad styrningsrationalitet: "De operativa villkoren för denna styrningsrationalitet är inte längre rättigheter och lagar, utan intresse, investeringar och konkurrens." (ibid., 239) Nyliberalismen har alltså inte bara påverkat hur vi organiserar samhället, utan även skapat diskursiva ramar för tanke och tolkning.

Stora bolags villkor i den nya ekonomin

De stora vetenskapliga förlagen är transnationella storbolag som handlar med den främsta varan framför andra i kunskapsekonomin: information. På så sätt är de centrala aktörer i den moderna ekonomin. Som sådana är de också benägna att skapa och återskapa sin verksamhet efter de villkor och förväntningar som ställs på dem. James Post, Lee Preston och Sybille Sachs (2002) menar i *Redefining the corporation* att synen på hur ett stort bolag bäst styrs är under förändring. Författarna pekar exempelvis på hur stora bolag blivit allt större och efter hand kommit att ta över allt fler samhällsfunktioner som tidigare sköttes av statliga institutioner. Därför är det viktigare för bolagen att de uppfattas som en integrerad del i samhället, och att deras verksamhet uppfattas som gynnande fleratalet. Framförallt menar författarna att det är mer ekonomiskt hållbart att anlägga en utökad bild av bolagets *stakeholders*, intressenter, och ta deras intressen i bolaget i beaktning. Den tidigare dominerande så kallade "ownership model", i vilken bolagsledningens huvudsakliga ansvar är att tillgodose aktieägarnas intressen, är enligt författarna obsolet då det inte motsvarar det kontemporära sättet att framgångsrikt driva ett bolag. Istället föreslår de en ny bild av bolaget som en del av ett nätverk, bestående av en mängd intressenter, både direkta och indirekta.

'The modern corporation is the centre of a network of interdependent interests and constituents, each contributing (voluntarily or involuntarily) to its performance, and each anticipating benefits (or at least no uncompensated harms) as a result of the corporation's activities'

Post et al. 2002, 8

Intressenterna som ingår i detta nätverk inkluderar investerare och anställda inom bolaget och deras fackliga organisationer, men sträcker sig vidare ut till regeringar och andra auktoriteter, andra företag inom samma fält, andra instanser i försörjningskedjan, och indirekta intressenter såsom lokala samhällen och dess medborgare (Post et al. 2002, 22). Det är upp till varje enskilt bolag inom varje enskild bransch att definiera vilka intressenter som är de huvudsakliga och mest centrala för dem.

Betoningen på ett bolags intressenter framför dess ägarstruktur som ovan kan tjäna till att beslöja den marknadsekonomiska logiken som alla vinstdrivande organisationer alltjämt vilar på. Som Post, Preston och Sachs (2002, 9) påpekar så är bolagets huvudsakliga uppgift även i fortsättningen att skapa mer ekonomisk vinst: "[...] the ultimate justification for the existence of the corporation is its ability to create wealth", men de menar att bolaget i intressent-andan också behöver ta sin sociala status i beaktning: "the legitimacy of the contemporary corporation as an institution within society – its social charter, or 'license to operate' – depends on its ability to meet the expectations of an increasingly numerous and diverse array of constituents." Det är här alltså inte fråga om "vinst" eller "wealth" i form av faktiska öknings i exempelvis biologisk mångfald eller sociala relationer, utan rent ekonomisk vinst, som i sig uppnås och säkras genom bolagets sociala status. Intressentmodellen bör därmed inte ses som en ny form av resursflöde eller ett i realiteten nytt incitament för bolagsledningar, utan för att beskriva en förhöjd fokus på bolagens sociala aspekter och ett skiftat sätt att bedriva strategisk verksamhet.

Operationaliseringen av intressentmodellen i det samtida bolaget är för Post, Preston och Sachs (ibid.) så kallad *stakeholder management* - "managing relationships with stakeholders for mutual benefit". Det handlar om att identifiera viktiga intressenter och att vårda relationer med dem. Betoningen på *mutual benefit*, den ömsesidiga nyttan, är

en viktig punkt i den Post, Preston och Sachs beskrivning av intressentmodellen. Författarna skiljer på stakeholder management och management *of* stakeholders. Det sistnämnda är manipulering av intressenter för att nå organisationens intressen (Post et al. 2002, 20). Denna åtskillnad utvecklas tyvärr inte närmare av författarna, men de tycks mena att det förstnämnda stakeholder management är det moraliska sättet att agera gentemot sina intressenter, ett agerande som gynnar alla då "mutual benefit" uppnås. Ett begrepp som inte gör en sådan distinktion är *corporate diplomacy* (Ordeix-Rigo & Duarte 2009; Macnamara 2012; Henisz 2016) , som bland annat bygger på Post, Preston och Sachs (2001) uppfattning om det moderna bolagets utökade intressentinriktning och vikten av bolagets sociala och symboliska värde:

[...] modern corporations seek to develop their active participation in society, adding new dimensions to their traditional perceived role of generating wealth, employment, and quality products or services. To materialize these new roles, corporations extend their range of financial stakes in other companies, create foundations and other organizations, give their support to nongovernmental organizations, or sponsor the creation of special support funds, among many other tactics.

Ordeix-Rigo & Duarte 2009, 557

Corporate diplomacy innebär alltså att företag försöker skapa en så gynnsam miljö som möjligt för fortsatt verksamhet genom att proaktivt förhindra konflikter, skydda företagets rykte, påverka lagstiftning och andra regelverk. Det är en typ av diplomati som sker mellan företag-stater eller företag-företag (Asquer, 2012). Det skiljer sig från public relations, som enligt Jim Macnamara (2012) snarare är att likna vid ett sorts propagandaverktyg, präglad av envägskommunikation av utvalda budskap mot en tänkt publik. Diplomati däremot implicerar en förhandling/dialog och inbegriper dessutom en bredare uppsättning verktyg och intressenter för att nå fram till ett givet mål (ibid.).

Corporate diplomacy är en strategi eller en metod för att vinna acceptans som anses bli allt viktigare för moderna bolag (Ordeix-Rigo & Duarte 2009; Henisz 2016; Macnamara 2012). Det konventionella angreppssättet till att åstadkomma förändringar i multinationella bolags externa miljö är enligt Witold Henisz (2016) att isolera sig från förändringarna genom exempelvis "up-front legal contracts" eller "financial instruments", eller om nödvändigt helt enkelt anpassa sig till dem. Detta är dock inte hållbart enligt Henisz som pekar på en corporate diplomacy-hållning som en mer långsiktig strategi för att säkra inkomster i framtiden: "They should, instead, accept the reality of changes in that environment and develop a combination of strategies that are either resilient to that change or actively steer the direction of change in a manner that reinforces and extends the rent-generating potential of the organization." (ibid. 185)

Corporate diplomacy som begrepp används i managementforskning för att betrakta och förstå hur stora bolag etablerar sig globalt och intar mer eller mindre institutionella roller i tidigare oexploaterade länder och regioner. För denna undersökning som rör den vetenskapliga förlagsindustrin kan de stora förlagen och deras bolags utökade intressentgrupp representeras av de huvudsakliga intressenterna i det vetenskapliga systemet, snarare än som tycks brukligt i managementlitteraturen så kallade externa intressenter i ett helt land, där hela samhällets aktörer omfattas.

Den referentgranskade artikelns betydelse

Den centrala formen för publicering av vetenskaplig information är alltså den vetenskapliga artikeln. Därmed inte sagt att det inte finns andra former för publicering: monografier, antologier, så kallade conference papers är alla viktiga faktorer i vetenskaplig kommunikation. Deras status och användning varierar mellan olika discipliner. För Open Access-rörelsen var emellertid utgångspunkten i mångt och mycket den vetenskapliga artikeln, men de övriga formerna för vetenskapliga kommunikation har på senare år kommit att bli viktigare i relation till Open Access.

Övergången till digitala tidskrifter har kommit att förändra sättet som artiklar levereras till läsaren och har främjat ämnes- och nyckelordssökning framför browsing för att finna artiklar (Boyce et al. 2004, 124f), vilket kan peka på en något minskande roll för själva tidskriften, åtminstone vid återvinningsstadiet. Samtidigt har det digitala skiftet inte kunnat i grunden påverka varken artikelns utformning eller minska dess centrala betydelse som kommunikationsverktyg (Prosser 2013, 43; Anders & Elvidge 2013). Panitch och Michalak pekar på tidskriftens centrala roll inom vetenskaperna: "It is hard to imagine an academic context in which research could advance or career decisions could be made without scholarly journals; they have acquired the status of a public good, a common currency of the university." (Panitch & Michalak 2005) Trots att den digitala utvecklingen har potential att i grunden förändra sättet som vetenskap förmedlas så är många av de grova dragen i det vetenskapliga samtalet beständiga. Dels har själva tidskriftsartikelns struktur och språk, enligt David Prosser (2013) än så länge överlevt de tekniska framstegens förändringspotential. Dels också, som Katie Anders och Liz Elvidge (2013) menar, har den digitala utvecklingen kommit att stärka den traditionella tidskriftens hegemoni inom vetenskaplig kommunikation, istället för att skapa nya och mer fragmenterade sätt att kommunicera inom forskning.

För att förstå den vetenskapliga artikelns beständighet som form för vetenskaplig kommunikation måste ett perspektiv som går bortom en kognitiv syn på artikeln anläggas. Den kognitiva synen ser artikeln huvudsakligen som en behållare av kunskap, en informationsbärare, och fokuserar på artikelns förmåga att kommunicera kunskap mellan individer (Francke 2005; Frohmann 2004). Detta kan emellertid svårligen förklara sociala och praktiska aspekter av artikeln, dess förankring i olika sociala kontexter och i forskningens praktik. Bernd Frohmann (ibid., 159-199) drar ett sådant icke-kognitivt och praktikorienterat perspektiv långt när han menar att den vetenskapliga artikelns huvudsakliga syfte inte är att kommunicera information, eller "epistemiskt innehåll", utan snarare att dess viktigaste roll är att utgöra en sorts vikt som stabiliserar vetenskapen. I linje med detta menar Frohmann att den vetenskapliga artikeln inte bör ses som en sann representation av varken "laboratoriearbetet" eller världen. Frohmans perspektiv lägger alltså lite vikt vid själva idéinnehållet i artiklar och dess förmåga att kommunicera detta innehåll mellan människor, och fokuserar istället främst på artikeln som en del i att konstruera och legitimera vetenskapen och att skapa objektivitet.

I linje med den icke-kognitiva synen på vetenskapligt skrivande kan tidskriften och artikeln beskrivas som en kognitiv auktoritet, alltså ett objekt som inom en viss sociohistorisk kontext, eller inom ett visst fält upplevs som en legitim och auktoritativ kunskapskälla. Den enskilda tidskriften kan komma att upplevas som en kognitiv auktoritet genom väl ansedda redaktörer och forskare som bidrar, eller genom

välansedda förlag. Helena Francke (2008) bygger på Patrick Wilson (1983) när hon menar att detta är exempel på hur en kognitiv auktoritet kan låna auktoritet från en annan instans.

Det är inte bara genom hävdvunnen och av forskare och institutioner lånad auktoritet som en tidskrift kan upplevas som legitim. I bakgrundsavsnittet introducerades Journal Impact Factor (JIF) som ett verktyg för att bedöma en tidskrifts kvalitet. JIF kan i sig ses som en auktoritet som bidrar till att skapa en kognitiv auktoritet (Francke 2008). Det är enligt Anders och Elvidge (2013) just JIF som det yttersta redskapet med vilket man bedömer forskning som har kommit att befästa den peer-reviewade och högt rankade tidskriftens hegemoniska roll inom vetenskaplig kommunikation. För dagens forskare har JIF:s betydelse konsekvenser: Forskaren vill inte enbart göra "bra forskning" – för att få fortsätta forska, komma över forskningsanslag och nya tjänster så behöver hen publiceras så högt upp i hierarkin som möjligt (Prosser 2013, 41–43). Det är inte bara en fråga om prestige, utan i grunden också om den enskilde forskarens fortlevnad – och dess grupp och ämne. Som Anders och Elvidge (2013, 52) påpekar: "[...] For the majority of postdocs working in research-intensive universities, the cultivation of a strong record of peer-reviewed publication is, first and foremost, imperative to securing a permanent academic post." Forskarens strävan efter att publiceras i högt rankade tidskrifter kan därför inte rättvist beskrivas som fåfäng eller självvisk utan bör ses som ett resultat av de villkor som av hävd har vuxit fram inom vetenskaplig kommunikation.

Fenomenet ovan kallas *publish or perish*, och innebär att forskaren på ett universitet inte bara har ett starkt incitament eller tvång att publiceras i högt rankade tidskrifter utan även så frekvent som möjligt. Publish or perish har i linje med detta kritiserats för att skifta fokus från kvalitet till kvantitet, och på så vis bidra till att skapa bristfälliga premisser för forskning (Teute 2001). Inte bara forskare, utan även andra intressenter i det vetenskapliga systemet påverkas av en logik som sätter rankning högt på agendan. För de traditionella förlag som äger tidskrifter med hög status och rankning inom olika fält innebär det en fördel på marknaden. För Open Access-tidskrifter innebär det en strävan efter att uppnå en hög rankning och uppfattas som legitima kunskapskällor, eller kognitiva auktoriteter. Den oelastiska marknaden för vetenskapliga tidskrifter skapas av det faktum att en dyr tidskrift inte går att ersätta med en billigare tidskrift eftersom dess status, eller upplevda kognitiva auktoritet, inte går att överföra till den billigare tidskriften.

Material och metod

I de föregående avsnitten har uppsatsens ämne ramats in och beskrivits. En bild av det system som de vetenskapliga förlagen och Open Access-fenomenet är en del av och några av dess aktuella problem har skisserats. Teoretiska perspektiv på förlagens yttre samhälleliga villkor såväl som teoretiska perspektiv på den vetenskapliga tidskriften har presenterats. I följande avsnitt ligger fokus på själva undersökningen och det empiriska materialet. Här diskuteras först relevanta avgränsningsfrågor, därefter en presentation av analysmaterialet. Sedan diskuteras studiens metod och till sist viktiga etiska frågor.

Avgränsningar

Inom fältet för vetenskaplig kommunikation finns det en mängd olika sätt att kommunicera sin forskning på. Exempel på dessa är konferenser, monografier, tillgängliggörande av forskningsdata, och diskussioner på e-postlistor (Listserv). I förhållande till Open Access är dock den formella formen för vetenskaplig kommunikation framför andra vetenskapliga tidskrifter. Det är kring dessa som den huvudsakliga debatten om Open Access har förts. Tidskriftens och artikelns betydelse har omskrivits i föregående avsnitt. Som produkt av stort ekonomiskt värde framställs dem i bakgrundsavsnittet. Som kognitiv auktoritet, eller som stabiliserande och objektifierande resurs, i teoriavsnittet. Det bör påpekas att denna form av kommunikation inte har samma auktoritet över alla discipliner. Inom humaniora är det alltså vanligare att publicera sina forskningsresultat i monografier (Peter et al. 2009). Diskussioner kring monografier har valts bort för att inte göra studien alltför omfattande, men också för att koncentrera undersökningen vid vad jag uppfattar som den huvudsakliga konflikten i sammanhanget.

Som ett ytterligare led i denna koncentration har undersökningen begränsats till att studera vinstdrivande förlag. Olika typer av ideella förlag utgör emellertid en viktig del av vetenskaplig kommunikation. Till de ideella förlagstyperna hör förlag tillhörande svenska *vetenskapliga sällskap* eller vetenskapliga *akademier* (*learned societies*), såkallade *society press*. Även universitetens egna förlag (*university press*), är ofta viktiga ideella förlag som traditionellt sett drivs genom finansiellt stöd från de universitet de tillhör (Fitzpatrick 2011, 157). Till de ideella förlagstyperna bör också Open Access-förlaget PLoS räknas. Mark McCabe (2002) utelämnar ideella förlag ur sin analys av prissättning på tidskriftsprenumerationer då han menar att dessa i allmänhet har sitt huvudsakliga fokus på att sprida kunskap och har målet att gå jämt ut ekonomiskt snarare än att gå med vinst, som är det huvudsakliga målet för de kommersiella förlagen. Denna uppfattning kan dock behöva nyanseras. Kathleen Fitzpatrick (2011, 157) menar exempelvis att universiteten tenderar att kräva av universitetsförlagen att de blir mindre beroende av universiteten som de formellt sett tillhör. Detta gör att universitetsförlagen har en dubbel roll som både tillhörande och skilda från deras värdinstitutioner, ett sorts självständigt företag inom universitetet som är icke-vinstdrivande men samtidigt förväntas täcka upp sina utgifter genom försäljning (ibid.). Guédon (2001, 26) menar att både vissa universitetsförlag och vissa akademiska

sällskaps förlag har tagit till sig en kommersiell inställning och exempelvis använder sina intäkter till att finansiera lobbyarbete och på andra sätt sträcka ut sin institutionella makt. Därför är uppdelningen mellan vinstdrivande och ideella förlag inte helt enkel att göra, särskilt i en analys av en debatt där skiljelinjen mellan vinstintressen och allmännytta är viktig. För föreliggande undersökning är avgränsningen mot vinstdrivande förlag motiverad av det faktum att de vinstdrivande förlagen är de största aktörerna inom vetenskaplig kommunikation och därmed kan anses ha en betydande maktposition. Vidare har en stor del av de kontroverser och debatter inom Open Access under 2000-talet kretsat kring just de vinstdrivande förlagen.

En stor del av denna undersökning uppehåller sig vid amerikanska organisationer och policyer. Detta är av olika skäl. Dels har debatten kring Open Access rasat som allra hårdast i USA. Det är också här som marknaden för forskning och forskningspublikationer är störst. Särskilt den värdefulla forskningen inom medicin och teknik är starkt koncentrerad där. Det är även en fråga om tillgänglighet: debatten om olika Open Access-initiativ har förts i anglofona kanaler.

Avgränsningarna som presenterats ovan är samtliga motiverade av pragmatism inför uppsatsens omfång. Studien riskerar att bli alltför stor och komplex för att låta sig göras inom tidsramarna för uppsatskursen. Avgränsningarna är också motiverade av en ambition att komma åt de grova dragen och de centrala frågorna inom Open Access-debatten.

Val av material

För den här uppsatsen har jag valt att undersöka redan existerande dokument. Detta har inneburit att jag valt att försöka uppfylla undersökningens syfte med hjälp av redan färdig text, ibland kallad *dokumentär metod* (Allard-Poesi et al. 2001). Det är ett rimligt val av materialtyp med tanke på studiens tidsmässiga inramning. En fördel är också att analysen av färdig text minskar risken för att själva analysmaterialet i sin tillblivelse utsätts för påverkan av forskaren (ibid.). Detta angreppssätt kan beskrivas som *analytiskt filterat*, i motsats till analytiskt *fokuserat* (Gibson & Brown 2009a). Texter ses i detta tillvägagångssätt som rester eller kännetecken av de sociala världar eller praktiker som studeras (ibid.).

Valet av analysmaterial började med att jag gav mig ut på internet. Jag var ute efter utsagor från företrädare från förlagen, det kunde vara intervjuer eller debattartiklar, eller vilka texter som helst som behandlar Open Access utifrån en förläggares eller ett förlags perspektiv. Ett stort problem med att söka onlinematerial från 1990-talet och det tidiga 2000-talet är döda hyperlänkar (*link rot*). I vissa fall finns inte själva den länkade websidan eller dokumentet kvar, i andra har de bara bytt URL. I de flesta av dessa fall så är emellertid Internet Archives *Wayback Machine* en utmärkt tjänst för att komma åt dessa döda eller trasiga länkar.¹¹ Ytterligare ett problem är att själva utbudet av dokument i sig minskar ju längre bakåt i tiden man letar, vilket går linje med informationens tendens att ständigt växa i omfattning som skisserades i bakgrundsavsnittet. Problemen med döda länkar och brist på tillgänglig information

¹¹ Internet Archive är för övrigt ett intressant exempel på de mellanhänder som Odlyzko (2014) menar har kommit att ta bibliotekens roll som bevarare av information i den digitala eran.

pekar på vissa svårigheter i att göra samtidsforskning i den tidiga webben, samt även på behovet av bevarande och arkivering av information, inte bara forskningspublikationer utan av information från alla möjliga källor.

Peter Subers (u.å) blogg *Open Access News* utgjorde en viktig ingång till mina eftersökningar. Detta nyhetsbrev täckte under åren 2002-2009 en stor del av utvecklingarna, kontroverserna och den offentliga debatten i området Open Access och är på så vis en bra om än svåröverskådlig källa för att ge en bild av Open Access som fenomen. Försök gjordes också att gräva mig tillbaka i tiden på Elseviers webbsida via Internet Archives *Wayback Machine*. Detta avfärdades då jag upptäckte att en långt rikare och mer lättillgänglig källa till utsagor om Open Access är de intresseorganisationer som representerar förlagen.

Om intresseorganisationerna

Förlagens intresseorganisationer syftar till att representera förlagsindustrins intressen gällande deras rätt att verka i samhället. Deras uppgifter är att främja industrin genom att både påverka lagstiftning och allmänhetens syn på förlagen, men också genom att erbjuda utbildning, konferenser och genom att samorganisera olika tekniska initiativ. De intresseorganisationer som valts ut är AAP och STM, som presenteras nedan. Detta val motiveras av organisationernas omfattning och betydelse för förlagsindustrin, och för att det textmaterial med dessa organisationer som avsändare som finns tillgängligt är rikt på utsagor om ämnet för undersökningen. En organisation som inte tagits med men som bör nämnas är Association of Learned and Professional Society Publishers (ALPSP), som är en intresseorganisation för ideella vetenskapliga förlag. ALPSP ger ut den inflytelserika vetenskapliga tidskriften *Learned Publishing*. ALPSP har valts bort dels med hänvisning till uppsatsens omfattning, och dels på grund av uppsatsens inriktning mot de vinstdrivande förlagen.¹²

Association of American Publishers, AAP, är det amerikanska förläggarförbundet som representerar förlagsindustrin på den amerikanska marknaden. De är aktiva inom lagstiftningsfrågor kring upphovsrätt, tekniska frågor och annat som främjar förlagens intressen. För föreliggande undersökning är det deras underavdelning PSP som är av störst intresse. PSPs uppgift är att främja vetenskapliga förlags intressen på samma sätt som andra förlags intresseorganisationer: genom att påverka lagstiftning och opinionen kring denna; genom att utgöra en central punkt för industrin via konferenser och fortbildningar, och liknande insatser/aktiviteter. I tidigare upplagor av PSP:s webbsida betonas deras arbete med att påverka lagstiftare och samarbete med andra förläggarorganisationer (PSP 2004), och deras roll som fortbildare inom förlagsbranschen (AAP 2010). För PSP vars klienter ingår i det vetenskapliga systemet är det emellertid nu också viktigt att visa att de inte bara syftar till att tillgodose sina klienters behov, utan även att de arbetar för gemensamma mål kring främjandet av vetenskap. I beskrivningen av PSPs uppdrag har denna inledande mening lagts till på senare tid:

AAP's Professional & Scholarly Publishing (PSP) division is guided by its commitment to advancing quality scholarship that is validated through peer review, curated, and made available worldwide to inspire innovative ideas and cutting-edge research.

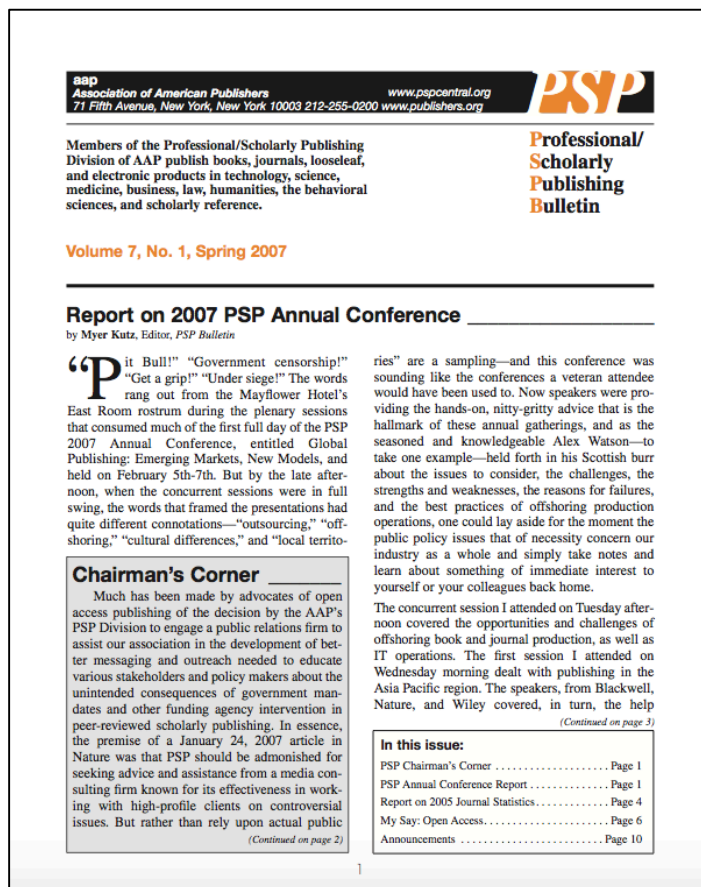
¹² Här bör påpekas att bland ALPSP:s medlemmar finns också flera kommersiella förlag, dock är det bara ideella organisationer som tillåts vara fullvärdiga medlemmar. .

Deras ansvar sträcker sig i PSPs mening nu längre än till deras huvudsakliga klienter, ut mot hela det vetenskapliga systemet. Denna förskjutning av PSPs självbeskrivning av sig själva ligger i linje med en av de centrala premisserna för denna undersökning, nämligen att Open Access har blivit ett begrepp som förlagen åtminstone måste ta till sig och i viss mån göra till sitt eget.

STM Association är en internationell organisation som representerar förlag inom naturvetenskap, teknik och medicin, den så kallade STM-sektorn (Science, Technology and Medicine). Det är den största globala intresseorganisationen för förlag. STM representerar alla vetenskapliga förlagstyper och dess medlemmar publicerar tillsammans två tredjedelar av den totala utgivningen av vetenskapliga artiklar (STM u.å.). STM-sektorn är den största och mest vinstbringande sektorn inom vetenskaperna. Här produceras flest tidskrifter, tidskriftspriserna är högst i denna sektor, och större finansiella resurser går in i forskningen i sektorn än t.ex. i humaniora och samhällsvetenskap (Suber 2005).

Beskrivning av materialet

Materialet som jag valt att analysera består dels av ett nyhetsbrev från AAP, PSP Bulletin, och dels olika dokument från STM:s öppna arkiv. PSP Bulletin är AAP PSP:s nyhetsbrev vars utgivning sträcker sig från 2000 till dags dato och utkommer med fyra nummer om året. Vissa år slås några av utgåvorna ihop i dubbelnummer. Detta nyhetsbrev har vissa kvalitéer som analysmaterial, en av de främsta är dess kontinuitet: Trots vissa svårigheter med åtkomsten till denna publikation så har jag lyckats få ihop en så när som på komplett samling från samtliga år. Vissa nummer av PSP Bulletin har hittats via Internet Archive, andra har erfordrat Google-sökningar med site:-kommandot. Utöver PSP Bulletins kronologiska kontinuitet så kan materialet också beskrivas som sammansatt på så sätt att det innehåller sig själva liknande utsagor. Avsändare varierar från förlagschefer och andra förlagsanställda, anställda inom PSP till forskare och andra universitetsanställda, i vissa fall även bibliotekarier och biblioteksforskare. Även den implicita eller explicita

Figur 1. PSP Bulletins förstasida, 2007, Vol 7:1

mottagaren av de olika utsagorna varierar. I allmänhet kan dock sägas att detta är ett nyhetsbrev som rör förlagsbranschen och det är främst riktat till medlemmar i AAP och förlag inom vetenskaperna. Genremässigt kan nyhetsbrevet variera. Förekommande texttyper är debattartiklar, rapporter från konferenser, rapporter från marknadsundersökningar, öppna brev till exempelvis beslutstagare i policyfrågor med mera. En av de för denna undersökning mest intressanta texttyperna är PSP-ordförandens kolumn, *Chairman's Corner*, som förekommer i de flesta nummer av nyhetsbrevet. Denna kolumn kan liknas vid en ledarsida. Här dryftas olika för tillfället aktuella ämnen, ofta gäller det Open Access, public relations och policy- och lagstiftningsfrågor. Detta är en särskilt rik källa till utsagor som berör undersökningens syfte och frågor, en av de allra mest intressanta aspekterna av den är det ofta personliga och i vissa fall informella tilltalet.

Jag använder även STM Associations offentliga dokument från deras öppna arkiv på deras hemsida. Flera dokument är stängda för allmänheten, ett fåtal av dem har jag fått skickade till mig genom personlig korrespondens med STM Association. I STM Associations dokumentarkiv finns nyhetsbreven STM Copyright News och STM News, som från 2006 är sammanslagna. Denna publikation är dessvärre *members-only* och jag nekades åtkomst till den. Dokumenten är på STM:s hemsida kategoriserade i två huvudsakliga kategorier, "Portfolio" och "Type". I Portfolio ingår kategorier såsom Events, Public Affairs, Standards & Technology. Under Type finns kategorierna Briefings, Agreements, Statements & Position Papers, Letters & Public Correspondence för att nämna några. Jag har för arbetet med detta material sparat ner alla dessa dokument på min hårddisk för att i efterhand sortera ut och göra ett urval av för undersökningen relevanta dokument. STM:s dokument är i allmänhet mer formella än texterna i PSP Bulletin och är vidare

Med hjälp av Internet Archive har delar av *AAP PSP News Bulletin* återfunnits. Andra delar av denna publikation har jag endast kunnat komma åt på PSPs hemsida genom att bruka site:-kommandot i Google. I STM:s dokumentlista har vissa saknade dokument kunnat återvinnas genom personlig korrespondens med representant för STM.

Dessa nyhetsbrev och dokument utgör studiens huvudsakliga analysmaterial, alltså den primära datan som undersökningen vilar på. Den typiska definitionen av primär och sekundär data är att den förra innebär data som skapats av forskaren själv, t.ex. genom intervjuer, anteckningar från fältarbete eller observationer men även genom sammanställning av en korpus¹³ av dokument (Gibson & Brown, 2009a), som i föreliggande fall. Det är alltså datan eller materialet som analyseras. Sekundär data kan vara texter som kommenterar eller bemöter ämnet som studeras. För den föreliggande undersökningen är PSP Bulletin och STMs dokument den primära datan, medan bloggposter, artiklar och vetenskaplig litteratur utgör den sekundära.

Analysmetod

Jag har valt en kvalitativ ansats gentemot analysmaterialet. Gibson och Brown (2009b) påpekar att ett vanligt angreppssätt inom kvalitativ analys är att ägna sig åt någon form

¹³ Se bilaga.

av tematisering av materialet. Teman utgör då en grundläggande del av analysen. Dessa kan även benämnas *kategorier*, *koder*, eller *etiketter* beroende på fält och disciplin, men de syftar alla till ungefär samma sak, nämligen en abstrakt konstruktion som sammanlänkar olika uttryck (Ryan & Bernard, 2003: 87). Att skapa teman är alltså att hitta gemensamheter i någon form inom det material som studeras (Gibson & Brown, 2009b). Ett enkelt sätt att angripa tematisering på utsagonivån är helt enkelt att försöka svara på frågan "what is this expression an example of?" (Ryan och Bernard, 2003: 87)

Teman kan formas både induktivt och "a priori", det förra innebär att de kommer ur själva datan vid granskning av den, det senare innebär att teman formas efter en tidigare teoretisk förståelse (Ryan & Bernard 2003, 88, Gibson & Brown, 2009b). A priori-teman formas generellt sett i direkt relation till forskningsfrågan eller den specifika inriktningen för studien (Gibson & Brown, 2009b). Vid den första genomgången av materialet sorterades artiklar och dokument som ansågs relevanta för själva undersökningens syfte och frågeställning ut. Denna fas i bearbetningen av materialet kan därför sägas vara en form av a priori-tematisering i sig, men det skulle också kunna beskrivas som en del i urval och avgränsning. För att kunna svara mot studiens syfte så behövdes utsagor som berör Open Access på något vis. Vanligt förekommande i materialet är utsagor som berör olika policy- och lagstiftningsförslag som rör Open Access, eller "public access" som det kallas i den amerikanska myndighetskontexten. Frågor gällande tillgång till information och bibliotek-förlagsrelationer i allmänhet omfattas ofta av begreppen copyright, digital rights management och document delivery. Dessa begrepp hänger också samman med Open Access och kan ses som tillhörande ett komplex av frågor relaterade till det digitala skiftet och de skiftande villkor och förväntningar som detta för med sig. De relaterar också på ett givet sätt till förlagens ställning i det vetenskapliga systemet och dess relationer med övriga deltagare i detta system. Utsagor som specifikt berör document delivery, digital rights management och copyright har dock av utrymmesskal valts bort.

Därefter har teman formats induktivt, genom närläsning av de utvalda texterna. Jag har på så sätt använt ett utforskande angreppssätt gentemot materialet där jag försöker hitta mönster i hur fenomenet Open Access beskrivs och vidare rollfördelningen inom vetenskaplig kommunikation. Jag har utgått från vad Gery Ryan och Russell Bernard (2003) menar är en lämplig teknik för att identifiera och sortera teman. Denna teknik består företrädesvis av att leta efter upprepningar och även efter likheter och skillnader mellan olika utsagor. Att leta efter upprepningar, eller återkommande ämnen, begrepp och resonemang är några av de enklaste och mest självklara punkterna för att identifiera teman enligt Ryan och Bernard (ibid.).

Analysen har i praktisk mening utförts genom att ur pappersutskriften av PSP Bulletin klippa ut olika utsagor från och sortera i olika högar, vad Ryan och Bernard kallar "cutting and sorting" (2003: 94f). De olika högarna som skapas utgör underlag för att skapa analysens olika teman. Det är emellertid inte alla teman som identifieras som används i den färdiga analysen. När teman visar sig vara till föga hjälp för att begripliggöra ett fenomen, eller när de inte på ett logiskt sätt relaterar till forskningsfrågan kan de tas bort eller på annat sätt omformas (Gibson & Brown, 2009b). Till exempel närläsningen av PSP Bulletin har flera olika argument mot Open Access-policyer kunnat identifieras. Exempel på detta är kostnadsargument, som

bemöter en upplevd naivitet inför hur mycket pengar som förlagen faktiskt lägger in i publiceringsprocessen. Detta blev ett tema i den tidiga läsningen, men som senare i processen snarare att inneslutas av "stortemat" *Värdeskapande*. Detta tema innefattar en uppsättning resonemang som jag menar syftar till att motverka uppfattningar om att förlagen skulle vara obsoleta.

Forskningsetik och god forskningssed

Det är viktigt att all forskning görs på ett etiskt och ärligt sätt. Vetenskapsrådets rekommendationer för *god forskningssed* är övergripande principer som jag strävar efter att följa i denna uppsats. Dessa riktlinjer kan ses som självklara men bör likväl presenteras. De sammanfattas såhär:

- 1 Du skall tala sanning om din forskning
- 2 Du skall öppet redovisa metoder och resultat
- 3 Du skall öppet redovisa kommersiella intressen och andra bindningar
- 4 Du skall medvetet granska och redovisa utgångspunkterna för dina studier
- 5 Du skall inte stjäla forskningsresultat från andra (t ex från yngre medarbetare)
- 6 Du skall hålla god ordning i din forskning (bl a genom dokumentation och arkivering)
- 7 Du skall inte bedriva din forskning på sådant sätt att andra människor kommer till skada (t ex försökspersoner)
- 8 Du skall vara rättvis i din bedömning av andras forskning

Gustafsson, Hermerén & Petersson 2005, ss. 8-9

Inom samhällsvetenskaplig forskning är det vanligt att etiska frågor kring forskarens relation till de människor som studeras (Svensson & Ahrne 2011, 30). I exempelvis en intervjusituation blir forskarens inverkan på själva analysmaterialet påtaglig (ibid. 64). Då jag har inriktat mig på att analysera ett material som är offentliggjort av publika organisationer anser jag att etiska frågor kring meddelarskydd och liknande sekretess- och integritetsrelaterade frågor inte är nödvändiga att fördjupa sig i här. Visst material som ingår i uppsatsens korpus är förvisso inte offentliggjort, här avses de *members-only*-dokument som skickats till mig via korrespondens med en företrädare för STM Association. I denna korrespondens klargjordes syftet med undersökningen och överlämnandet av dokumenten skedde i samförstånd om användningen av dokumenten parterna emellan..

Vad som är av större vikt för de etiska aspekterna av denna uppsats är hur forskarens relation till forskningsobjektet, ämnet och materialet påverkar resultaten. Den kvalitativa tolkande ansatsen innebär att en diskussion om forskarens roll är nödvändig. Uppsatsens tematiseringar är upprättade av mig själv och kan därmed inte vara objektiva kategorier (Ryan & Bernard, 2003: 103). Genom mina tolkningar har jag därmed skapat en sorts konceptualisering av olika utsagors innebörd och sammanhang. Forskaren ska visserligen alltid sträva efter att hålla sina egna värderingar och åsikter utanför analysen i största möjliga mån (Winther Jørgensen & Phillips 2000, 28f), vilket är en självklar målsättning för ett seriöst forskningsarbete. Men det är dessvärre ofrånkomligt att analysen präglas av mitt eget handlande som forskare. Därför är det viktigt att vara självreflekterande och så gott det går visa på och problematisera sin egen roll i forskningen.

För att möjliggöra transparens och därmed underlätta en kritisk läsning använder jag i presentationen längre citat. Genom detta ges materialet en chans att så att säga "tala för sig själv" i någon mån, måhända på bekostnad av läsbarhet och litteraritet.

Analys

Här följer resultatet av den analys som utförts. Denna del av uppsatsen är disponerad på ett sätt som tar hänsyn till kronologin och de stora händelser rörande Open Access som förläggarorganisationerna reagerade på under denna tid.

Nedan används en referensmodell för PSP Bulletin i vilken referenser ser ut som följer: (PSP 2001, Vol 2:3), eller (PSP 2001, Vol 2:3, 4) vid specifika sidnummer. Därmed frångås i detta avsnitt den modell som används tidigare, i vilken olika nummer istället skulle få referenserna (PSP 2001a), (PSP 2001b) och så vidare. Detta är för att underlätta källhanteringen och skapa en större tydlighet.

Värdeskapande

Ett vanligt tema i PSP Bulletin såväl som i materialet från STM Association är vilket värde som förlagen historiskt och fortsättningsvis tillför till systemet för vetenskaplig kommunikation och vetenskapssamhället i allmänhet. I PSP Bulletin kan vi se en stor upptagenhet vid värde och mervärdeskapande. Här används begreppen värde och mervärde strikt företagsekonomiskt och ska alltså inte förväxlas med dess betydelse i marxistisk mening. Värde och mervärde kan framställas som ett problem för förlagen att hantera i en föränderlig och vansklig tid, med nya tekniker och alternativa publiceringsmodeller som utmanar det traditionella sättet för förlagen att skapa mervärde. Ett exempel på mervärdets relevans för förlagen är några av PSP:s interna konferenser: 2003, Smart Content: New Ways to Add Value; 2004, Value in a Culture of Open Access (PSP 2003, Vol 4:3); 2017, Adding Value in the Age of Open. Ur denna synvinkel kan värde och mervärde kopplas till hur Open Access hotar förlagens traditionella värdeskapande, och kan med en cynisk blick direktöversättas till profit.

Vad som är mer intressant för denna undersökning är att betrakta begreppen värde och mervärde som ett kommunikativt problem. I PSP Bulletin beskrivs ofta en minskad uppskattning för, eller hellre en okunskap om förlagens mervärdesskapande, eller som tycks mest framträdande, att förlagen och förläggarorganisationerna inte varit tillräckligt tydliga med att visa på det. Situationen som beskrivs i denna publikation kan liknas vid en legitimitetskris. Att kommunicera ut och förklara det värde som förlagen tillför är närapå ett mantra som upprepas i PSP Bulletin genom åren. Ett problem enligt Pieter Bolman, tidigare ordförande för både AAP PSP och STM Association, är att förlagen upplevs som redundanta av allmänheten, som ett resultat av det digitala skiftet (PSP 2002, Vol 3:3, 1). Brian Crawford, ordförande för PSP mellan 2006 och 2008, menar att de bibliotekarier, studenter och forskare som utgör förlagens huvudsakliga intressenter är delade i två läger:

[...] one faction continues to recognize the valuable role that traditional publishing plays; another element believes that the Web offers a new way to produce scientific information without publishers or intermediaries. This element also believes that preprints and web-sites will eventually make the physical journal, and perhaps even the printed book, redundant.

PSP 2002, Vol 3:3, 2

Den upplevda redundansen hänger samman med bland annat utanförståendes svårighet i att förstå den egenartade publiceringsprocessen för vetenskapliga tidskrifter som skisserades i bakgrundsavsnittet. John Tagler, PSPs ordförande från 2008 till dags dato skriver i sin kolumn att det kan ha att göra med att det tycks ologiskt: "For example, the comment: 'You don't pay your authors? I've never heard of such a thing,' is particularly common among government officials and journalists [...]" (PSP 2010, Vol 9:4, 1) Det egendomliga systemet för vetenskaplig kommunikation ställer höga krav på förlagens förmåga att kommunicera till allmänheten vad de tillför. Tagler fortsätter och menar att det dessutom finns en uppfattning att om något finns på internet så måste det vara gratis, i andra utsagor i PSP Bulletin kallat "the culture of free" (se PSP 2010, Vol 9:2, 3; PSP 2009, Vol 8:3). Detta kan ses som en hänvisning till de skiftande och skiftade förväntningar och vanor som internet har fört med sig och ramar in en del av problematiken kring Open Access-aktivismen som ett kulturellt problem, det vill säga att problemet presenteras som en felaktig inställning hos "allmänheten". Ett av de mest direkta sätten att bemöta dessa förväntningar är att helt enkelt peka på de investeringar som görs, som exempelvis Brian Crawford ger uttryck för i sin kolumn från 2007:

The myth-slingers maintain that because the tax-payer has paid for the underlying research studies, access to the publication that describes the research outcomes and conclusions (including the author's own creative output) should be a free public good—irrespective of the private-sector publisher investments made in the process of peer review and publication. The truth is that all this debate boils down to is some people wanting something for nothing—or claiming not to need to pay the tailor for making the suit, because they provided the starting fabric.

PSP 2007, Vol 7:1, 2

Denna utsaga är särskilt intressant för dess polemiska karaktär. Crawfords slutsats är här: Open Access-förespråkarna känner till de investeringar som görs, problemet är att de inte respekterar dessa. Kritikerna *vill* helt enkelt inte betala för sig. Återigen kan problemet som presenteras ses som kulturellt, att allmänhetens förväntningar och inställning är felaktig. Det kan i andra fall beskrivas som en illusion, eller en missuppfattning:

"There is an illusion that electronic publishing is cheap," Mr. Brodsky says. "There are ways of putting things on the Web that are cheap, but not ways that give the value that publishers provide."

Carlson 2002

Pieter Bolman beskriver år 2002 atmosfären inom vetenskaplig kommunikation som "anti-publisher" och anser att förlagen är hotade av denna miljö:

Over the past several years there have been several vociferous campaigns in the US and elsewhere to 'free' the scientific journal literature from the shackles of the old print-on-paper technology and, in the process from the publishers involved in it.

PSP 2002, Vol 3:3,

Både den upplevda redundansen och den förlagsfientliga miljön som PSP beskriver måste åtgärdas. För att göra något åt denna situation satsar PSP på en *Outreach Campaign* som är tänkt att förbättra relationerna intressenterna emellan genom att förklara det värde förlagen tillför till publiceringsprocessen och visa på de positiva sidorna av "traditional publishing", men ska också syfta till att tydliggöra PSPs hållning i policy- och lagstiftningsfrågor (PSP 2002, Vol 3:3, 1f). Bolman menar att det hela syftar till att återupprätta "library-publisher goodwill" (ibid.). Efter att ha hört förlagens åsikter om vad de ansåg vara relevanta frågor samt efter att ha genomfört fokusgruppsstudier med bibliotakarier och forskare kom PSP fram till tre olika punkter som de menar är missuppfattningar som måste bekämpas. Dessa är: 1. Att förlagen inte

har omfamnat ny teknik. 2. Att förlagen inte tillför något egentligt mervärde i den digitala eran och således är redundanta. 3. Att förlagen inte är en del av "the scholarly community". Grupperna som identifierades som de viktigaste kan sammanfattas som de huvudsakliga intressenterna inom vetenskaplig kommunikation: bibliotekarier, studenter, forskare, författare och redaktörer inom "hard and social sciences" (ibid., 2), inbördes ordning ej fastställd.

I linje med PSP Outreach programs mål och inriktning gick PSP ut med två annonser som spreds i medlemsförlagens tidskrifter:

The first advertisement, "Open Your Eyes," underscores the vast resources of scholarly information that traditional publishers provide. The second set of advertisements, "What's Important to You...Is Important to Me," features individuals describing the many different responsibilities involved in journal or book publishing.

PSP 2004, Vol 4:4, 1

Beskrivningen av reklamkampanjen illustrerar ett sätt som förlagsindustrin mobiliserat för att visa sitt mervärdesskapande och kväva bilden av dem som en överflödigt del i produktionskedjan. Betoningen på mervärdesskapande kan ses som ett sätt att förflytta samtalet från en upptagenhet vid höga prenumerationspriser. En representant för förlaget McGraw-Hill pekar uttryckligen på en sådan förskjutning som ett resultat av Outreach Program: "My view of this program is that our objective is not to convey pricing but to convey what **publishers** [fetstil i original] are doing." (Carlson 2002)

Jag menar att de tre problemrepresentationerna som framställs i PSPs Outreach Campaign går att avläsa i en stor del av PSP Bulletins utgivning och även i STM Associations dokument över tid. Främst punkterna 2 och 3 utgör grundläggande problem som PSP försöker åtgärda på olika sätt. Förlagens mervärdesskapande som berörs i punkt 2 är ett tema som återfinns i olika förgreningar materialet, särskilt i kommunikationen kring de olika lagförslag och policy-frågor som jag ska visa på härnäst. Punkt 3, som handlar om vikten av att uppfattas som en del av universitetsvärlden kan visserligen delvis styrkas genom att hävda sin mervärdesskapande roll i publiceringsprocessen, men kan också kopplas till de kommunikationer och praktiker som mer specifikt rör samarbete med övriga intressenter i systemet, som jag ska visa på i ett senare skede.

Lagstiftning och policyfrågor

Under perioden mellan 2004 och 2010 ges stort utrymme i PSP Bulletin för de olika lag- och policyförslag från stater och bidragsgivare som föreslår olika former av Open Access till forskning. Dessa ses generellt som ett hot mot förlagens intellektuella egendom och därmed hela det vetenskapliga systemet. Det rådde ett uppskruvat tonläge i debatten kring lag- och policyförslagen i PSP Bulletin under denna tid. I det följande beskrivs dessa lag- och policyförslag och förlagens reaktioner på dem analyseras.

NIH Public Access Policy

Det första bindande krav gällande Open Access som kom att hota förlagens traditionella affärsmodell var den amerikanska kongressens förslag på ett krav om att all forskning som bekostas av myndigheten National Institute of Health (NIH) ska arkiveras och tillgängliggöras i National Library of Medicine's öppna databas PubMed

Central (Solomon 2012). NIH är världens största forskningsfinansierare inom biomedicin (ibid.). Till förslaget kom en embargo-period på 12 månader (ibid.). Embargo-perioder innebär att förlagen ges ensamrätt till materialet under en viss tidsperiod och kom att bli en viktig konfliktlinje i debatten kring den typ av Open Access-policyer som förordar deponering i öppna arkiv. För att återgå till NIH:s förslag så gick myndighetens chef, Harold Varmus, redan år 1999 ut med förslaget att tillgängliggöra biomedicinsk forskning i ett öppet arkiv (ibid.). Arkivet som föreslogs var E-Biomed, som sedermera blev PubMed Central (ibid.). NIH och den medicinska forskningssfären har alltså varit inblandade i Open Access under lång tid, och som DJ Solomon (ibid.) påpekar gav Varmus uttalande för en ny form av publicering av medicinsk forskning en ökad legitimitet för Open Access-fenomenet.

Policyn gällande NIH-bekostad forsknings tillgänglighet kom i sin tidigaste form år 2004 och innefattade då ett krav på Open Access, ett "Open Access mandate", alltså en förordning som kräver Open Access. 2005 instiftade NIH en Open Access-policy, men den var mycket svagare än den ursprungliga versionen från 2004 då den bestod av en rekommendation snarare än ett krav på fri tillgång. Det första året resulterade i att endast 4% av de publicerade artiklarna uppfyllde rekommendationen (Suber 2008). Pieter Bolman, då ordförande för PSP, menade att det direkta hotet från detta förslag därmed var borta för tillfället:

Although we still face most of the same basic issues as in early 2002, the immediate danger then of the US Government involving itself directly in primary and secondary STM publishing has receded somewhat with the disappearance of PubScience and the change of PubMedCentral from a compulsory end station of biomedical articles to a so-far-little-used voluntary one.

PSP 2004, Vol 4:4, 1, 5

Faran var dock långt ifrån över för förlagen efter att NIH:s frivilliga Open Access-policy instiftats. Det låga deltagandet innebar ett misslyckande för den frivilliga policyen och det fanns skäl att anta att kongressen skulle skärpa kraven (PSP 2005, Vol 5:6, 7). I april 2008 trädde en ny version av NIH-förslaget i laga kraft och innebar då att den frivilliga publiceringen av kopior i PubMed Central omvandlades till ett krav, "mandate", på att NIH-bekostad forskning ska tillgängliggöras för allmänheten. Peter Suber (2008) menar att detta var den största vinsten för Open Access-rörelsen dithills. Detta med hänsyn till den i Subers mening vildsinta oppositionen mot förslaget sammantaget med den stora mängd av information som tillgängliggjordes, eller blev "liberated" för att använda Subers terminologi. Det gjordes dock vissa kompromisser, i det nya mandatet fanns en embargo-period på 12 månader. Efter denna period kan de postas fritt på PubMed Central. Bruket av embargo-perioder har fått en egen benämning, *delayed access*. Embargo-perioderna har utgjort en konfliktämbel för grön Open Access i de efterföljande policydebatterna. Medan vissa Open Access-förespråkare hävdar att äkta Open Access inte har några dylika tidsbegränsningar, så menar förläggarorganisationerna att embargon är nödvändiga för att skydda deras investeringar (Brussels Declaration 2007).

Krav på NIH-liknande policyer

I efterdyningarna av NIH-mandatet kom ytterligare påtryckningar från intresseorganisationerna ARL och SPARC på övriga amerikanska myndigheter att instifta liknande policyer. Federal Research Public Access Act, FRPAA, lades fram både 2006 och 2009 och bestod då av vad som kan liknas vid en utökning av NIH:s policy på ytterligare 11 amerikanska myndigheter/agencies, alla med årliga

forskningsutgifter på över 100 miljoner dollar (Blixrud 2011, 552). I Europa har en liknande rörelse för fri tillgänglighet i viss mån slagit rot på hög politisk nivå. EU-kommissionens *framework programmes* för forskning och utveckling ger stora forskningsanslag inom EU-området. I det sjunde programmet i ordningen (FP7) som pågick mellan 2007 och 2013 testades en Open Access-policy som krävde att den publicerade artikeln inom vissa utvalda ämnesområden eller det färdiga manuskriptet postades i någon form av öppet arkiv mellan ett halvår och ett år efter publicering (European Commission U.Å.).

Storbritanniens forskningsfinansiärer

Parallellt med NIH:s föreslagna policy kom också Storbritanniens största bidragsgivare för medicinsk forskning, *The Wellcome Foundation/The Wellcome Trust*, ut med ett liknande förslag som kräver att forskningsresultat som bekostats av dem skall tillgängliggöras så snart som möjligt. I en rapport över STM Conference från 2005 skriver Barbara Meredith, PSP-medarbetare, att Wellcome Foundations talesperson uttryckligen konstaterat att deras mål är att underminera den kostsamma prenumerationsmodellen och förändra den till en baserad på Open Access genom författaravgifter (PSP 2005, Vol. 5:6, 3, 7). Även *Research Councils in the UK* (RCUK), ytterligare en brittisk forskningsfinansiär, kom ut med en Open Access-policy som förvisso hade en mer frivillig karaktär då förlagskontrakten gavs företräde (ibid.). I denna policy tilläts forskningsanslag att bekosta publicering, men något krav förelåg ej (ibid.).

PRISM

För att svara på påtryckningar från statligt håll att utvidga tillgången till forskning men också för att hantera den PR-kris som förlagsindustrin hamnat i startar AAP år 2007 initiativet PRISM, *Partnership for Research Integrity in Science and Medicine*. Enligt Brian Crawford är PRISM ett sätt att hjälpa sina medlemmar genom:

[...] message development, communication, and outreach to various stakeholders and to key policymakers whose jurisdiction gives them a role in framing the issues that should be openly debated and resolved.

(PSP 2007, Vol 7:2)

Det är alltså i Crawfords mening dels en fråga om att nå ut till andra noder i det vetenskapliga systemet – "outreach" – och dels även att påverka de lagstiftande organen. Detta kan ses som en upprepning av PSP:s övergripande syften, och som en fortsättning på deras Outreach Program, men kan också betraktas som en upptrappning och intensifiering i kampen mot allmänhetens och lagstiftarnas inställning mot förlagen.

Strax efter att PRISM sjösattes läcktes korrespondens från PR-firman som AAP anlitat för konsultation kring vad som skulle komma att bli PRISM. Råden i denna läcka var bland annat att simplificera frågan och i en sorts politisk valkampanjs-anda påverka lagstiftare genom att koppla ihop Open Access med farliga men enkla koncept såsom censur och "junk science", och vidare att på ett begreppsligt plan förena de traditionella förlagen med peer review (Suber 2007; Giles 2007). Själva läckan gjorde knappast PR-situationen för AAP bättre och orsakade upprördhet både bland forskare och förläggare (Chillingworth 2007).

I PRISM-principerna som bifogades i PSP Bulletin Vol 7:2 betonades förlagens stabiliserande effekt och neutrala karaktär: "Scientific knowledge must be documented and preserved in perpetuity, free of alteration, political or ideological pressures", de förespråkar en intellektuell miljö där "[...] published expression is protected from governmental or other controls, and is free of censorship or bias." I principerna förespråkas också hållbarhet: "sustainable business models" och "sustainability of investments in peer review." Vikten av peer review betonas vidare som en process som har visat sig tillämplig över tid som det bästa sättet att se till att allmänhetens investeringar och tillit till vetenskapen säkras (ibid.). Man kopplar på så sätt ihop de traditionella förlagen med peer review, och peer review i sig med hållbarhet, tradition och tillit. Även om inga direkta angrepp mot Open Access görs i dessa principer, så impliceras att Open Access (eller andra "alternativa modeller"), särskilt om det påtvingas via lagstiftning, innebär flyktighet, instabilitet, en ohållbar affärsmodell och vidare att de per definition står i motsättning till eller är inkompatibla med peer review-systemet. Till sist påpekas också att "the free market of scholarly publishing" är ett dynamiskt och självbalanserande system som skall vara fritt från "government mandates that favor particular business models."

Vad PR-firman som anlätades för PRISM hade för faktisk betydelse för de utarbetade principerna, och vidare vad PRISM hade för betydelse för debatten kring Open Access och för förlagens fortsatta agerande, går inte att avgöra här. Däremot går det att placera in sättet som PRISM-kampanjen görs på en konfrontativ eller auktoritativ linje, i vilken förlagen genom en sorts ensidig dialog förklarar sin bild av verkligheten. Det kan ses som en aggressiv handling från PSPs och förlagens sida, vilket det också gjordes på bland annat bloggen *Short Sharp Science* för New Scientist (Giles 2007b). Anlitandet av PR-firman är vidare viktig som symbolisk handling, då det kan sägas förskjuta förlagen bort från den vetenskapliga kommunikationssfären och ännu tydligare mot de kommersiella storbolagens sfär. PR-firman hade tidigare varit inblandad i impopulära fall som angrepp mot miljöorganisationer och försvar av en Enron-chef (Suber 2007).

Jag kommer att visa på hur flera av punkterna som rekommenderas både i det läckta PR-dokumentet och i de färdiga PRISM-principerna är återkommande teman, både före och efter PRISM, och både inom och utanför debatten om lagförslag och liknande, som bygger på en snarlik vokabulär och ger uttryck för en liknande bild av förlagens roll i det vetenskapliga systemet: Att peer review och hela det vetenskapliga systemet vilar på traditionella förlag, som har en stabiliserande funktion; Att den fria marknaden för vetenskaplig publikation måste skyddas från statsintervention.

Innan vi går vidare i analysen av hur främst NIH:s policy har bemötts av förläggarorganisationer och dess företrädare så vill jag kommentera AAP/PSP:s lobbyism. Förfarandet att påverka lagstiftarna är något som AAP gjort redan innan PRISM och som ansetts allt viktigare för förlagen. NIH-policyn och andra amerikanska lagstiftnings- och policyfrågor som inte direkt berör Open Access men som anses hota förlagsindustrins intressen¹⁴ fick PSPs ordförande Marc H. Brodsky att gå ut och vädja till sina medlemmar att etablera regelbunden kontakt med sina kongressrepresentanter (PSP 2005, Vol 5:5, 1). Brodsky påpekar också att PSP, såväl som AAP i sin helhet

¹⁴ Andra aktuella ämnen för amerikanska förlag under denna tid var bland Patriot Act som sågs som ett hot mot läsarens privata sfär samt föreslagna begränsningar på förlags rätt att publicera texter från länder som utsatts för amerikanska handelssanktioner, vilket snarare bör ses som ett hot mot förlagens finansiella vinst.

och andra förläggarorganisationer arbetar hårt med detta lobbyarbete, som sker genom en kombination av rättsprocesser, förhandlingar och "legislation advocacy" (PSP 2005, Vol 5:6, 7). Brodsky's efterföljare Brian D. Crawford menar i sin kolumn (PSP 2007, Vol 7:2, 2) att många av deras medlemmar har ökat sin lobbyism, eller sin "[...] level of engagement with members of the US Congress on legislative issues of vital importance to our business concerns" (ibid.) som det uttrycks. Här ytterligare en uppmaning till förhöjd lobbyism i 2010 års vårupplaga av PSP Bulletin:

It is my observation that many publishers have yet to realize the importance of engaging with policymakers on a broad range of issues in many nations - either directly or through their trade organizations like AAP.

PSP 2010, Vol 9:2, 6

Osäkerhet och peer review

NIH-policyn bemöttes av förlagen med förvarningar om dess destruktiva potential. Den kan ge oväntade konsekvenser och kan i värsta fall till och med ge motsatt effekt, alltså ge mindre tillgång till vetenskaplig litteratur. Ett förordnande av fri tillgång till NIH-bekostad forskning kan enligt Marc Brodsky "undermine many publications that provide wide and useful access - perhaps wider and more useful access than NLM could - to biomedical research results." (PSP 2004, Vol 5:2, 1) Eftersom detta är en av de första och den mest omfattande policyerna som föreskriver public access så fanns det en osäkerhet och ovisshet som förlagen kan dra nytta av. PSP försökte enligt Brodsky utbilda den amerikanska kongressen och NIH om de potentiellt skadliga och oavsiktliga konsekvenserna av deras Open Access-policy (ibid.). I ett öppet brev undertecknat rektorer och andra högt uppsatta tjänstemän på ett antal amerikanska universitet publicerat i 2006 års höstnummer av PSP Bulletin uttrycks dessa farhågor om Open Access-policys destruktiva potential:

Mandating free dissemination of scientific manuscripts within six months would significantly limit the ability of non-profit and commercial publishers to cover the upfront reviewing, editing, and production costs of creating these manuscripts. Some journals would simply cease to exist. Others would be much less able to support innovation in scientific publishing and archiving. Ultimately, this could lead to a system in which NIH and other federal agencies must sustain a significant portion of the research publishing enterprise, maintaining 100+ years of archival journals, as well as producing new research articles.

PSP 2006, Vol 6:3, 4

Den här utsagan pekar på förutsedda problem med de uteblivna intäkterna från prenumerationer som NIH:s policy kan leda till. Betoningen på arkiverande och bevarande är intressant då resonemanget utesluter biblioteken ur sammanhanget, vilket kan tyckas märkligt om man inte samtidigt beaktar att rollfördelningen inom vetenskaplig kommunikation har skiftats mot att ge förlagen en allt viktigare roll inom just bevarande och arkivering (se Odlyzko 2014). Vidare visar avsändarna till denna utsaga på en viktig komplicerande faktor som inte kan understrykas nog: Open Access är ett omtvistat fenomen på flera nivåer, det är inte bara förlagen och dess företrädare som är och har varit motståndare till Open Access.

I den förra utsagan är de oväntade konsekvenserna tydliga: För korta embargo perioder skadar prenumerationssmodellen vilket resulterar i nedlagda tidskrifter och mer arbete för myndigheter att själva upprätthålla vetenskaplig kommunikation. Det är emellertid inte alltid som de oväntade konsekvenserna som förvarnas om är så självklara, men en ständigt återkommande punkt är peer review-systemet, som vävs in i debatten kring

lagförslagen på olika sätt. Här ser vi till exempel hur peer review sägs ge den tillgång till forskning som striden om NIH-förslaget kom att kretsa kring, i ett öppet brev till NIH från AAP:s ordförande Patricia Schroeder (1997-2008):

We believe our individual publisher's proposals will meet your goals of enhanced public access, improved portfolio management, and public recognition of NIH grants, while ensuring that the current peer-review system, which is giving researchers, educators and the public huge and widely used access to NIH results, is not adversely impacted.

PSP 2004, Vol 5:3, 3

Exakt hur själva peer review-systemet främjar just utökad tillgång till vetenskap är oklart och framgår inte i det öppna brev som utsagan ovan är hämtad från. Jag menar dock att detta knappast är av vikt i sammanhanget, då själva poängen här snarare är att koppla ihop förlagen med peer review-systemet och NIH-policyn med nedbrytningen eller förstörelsen av detsamma. I ytterligare en utsaga understryks att förlagen delar målen att utöka tillgången till forskningsresultat för det allmänna bästa och för främjandet av innovation och vidare forskning, samtidigt som det impliceras att peer review hotas av policyn:

We believe that working together with NIH [...] we can achieve the stated goals of the Policy while preserving the stability, integrity and innovation of peer review publishing.

PSP 2006, Vol 6:2, 1

Peer review-systemet kopplas också ihop med begrepp som stabilitet och integritet. Det är enligt PSP förlagens uppgift att se till att artiklar bearbetas i detta kvalitetssäkringssystem:

We are dedicated to preserving the integrity of the peer review system that promotes the quality and accuracy of scientific and medical research publications, by ensuring that prior to publication, all research articles undergo rigorous review by experts in specialized fields.

PSP 2006, Vol 6:2, 3

Peer review-systemet är här oantastligt som kvalitetssäkrare, en ingalunda kontroversiell uppfattning då detta är det gängse systemet för kvalitetsgranskning för vetenskapliga artiklar. Det väsentliga är bilden av förlagen som ägare och förvaltare av peer review-systemet. Explicita hänvisningar till de stora finansiella investeringar som läggs ner i just peer review-systemet förstärker bilden av förlagens ägandeskap av peer review, som här, från ett öppet brev signerat AAP PSP:

Private-sector publishers, both commercial and not-for-profit, invest hundreds of millions of dollars each year in this critical system, efficiently managing the complex publishing processes and innovative tools that are essential to researchers, students, educators, health care practitioners and the general public.

PSP 2006, Vol 6:2, 2

Brian Crawford understryker dessa investeringar i en uppgörelse med de kritiker som menar att de vetenskapliga förlagen parasiterar på forskare och redaktörer som får liten eller ingen ekonomisk ersättning för sin kvalitetsgranskning:

It is publishers, not taxpayers, who invest in peer-review, print and online dissemination, and archiving. And while many professionals indeed contribute their time as unpaid expert referees, the truth is that publishers invest hundreds of millions of dollars annually to support the costs associated with orchestrating the iterative process of peer-review—particularly the recruitment and funding of scientific experts who handle the ultimate editorial decision-making that is essential to the vetting of scientific research claims before publication.

PSP 2007, 7:1, 2

Samtidigt vänder sig Crawford mot den så kallade *taxpayer rationale*, som beskrevs i bakgrundsavsnittet av denna uppsats, och menar att detta motiv inte tar hänsyn till de kostnader som föreligger för att säkra kvalitén på forskningspublikationer.

Även innan NIH-policyn kom på tal, och innan PRISM-kampanjen sjösattes, slog förläggare vakt om peer review-systemet. Här en artikel från år 2000 (publicerad i PSP Bulletin 2001, Vol 2:1) som berör bland annat fildelningsprogrammet Napster, i sig en tydlig ankarpunkt i den allmänna debatten om internet och upphovsrätt under det tidiga 00-talet. Sanford Thatcher, ordförande för Penn State University Press skriver i detta öppna brev till sina studenter om internet-erans förändrade praktiker och förväntningar, och det upplevda hotet mot vetenskapliga förlag:

One might ask, why don't professors just use the Internet to post their articles and monographs and have them available free for everyone to use? Some professors actually believe that this is a good idea.

PSP 2001, Vol 2:1, 4

Redan från början klargörs att fri elektronisk tillgång är en rent av dålig idé. Skälen till detta är enligt Thatcher att vetenskapliga förlag är en vital del av vetenskapen i sin roll som grindvakter, "gatekeepers". Det är främst peer review-systemet och dess förmåga att garantera kvalitet som åsyftas: "We separate the wheat from the chaff of scholarly writing by validating, through the peer-review process we manage, what is of highest quality." (ibid.) Utan förlagen och/eller ett system som fyller samma funktion som det (nu/då)varande systemet skulle hela systemet för vetenskaplig kommunikation kollapsa enligt författaren: "[...] Chaos would reign. The Internet would be awash in unvalidated academic writing, and it would be up to every individual to determine what is worth reading." (ibid.), "[...] it would be a world of anarchy and would make huge demands on each person's ability to figure out what is worth spending one's precious time on." (ibid.) Tydligare anspelningar på rädsla och osäkerhet inför förändringar i publiceringsprocessen svåra att hitta i materialet. Återigen ser vi hur förlagens roll som förvaltare av peer review-systemet betonas, och vidare hur detta ger förlagen en oerhört viktig plats som kvalitetssäkrande instans i det vetenskapliga systemet.

Även i STM Associations dokument ser vi flera hänvisningar till förlagens förvaltande av och investeringar i peer review. I STM Associations position paper om NIH-policyn finns exempelvis en intressant betoning på de "hundreds of millions of dollars" som läggs på detta system:

Revenues for investment or non-profit purposes are essential in supporting the core scholarly publishing functions. These include peer review, editorial selection and judgment, copy editing and production, indexing and other finding tools, the projects and programs identified above for improved access, and the investments of hundreds of millions of dollars in electronic information infrastructure and archiving.

STM Association 2004

År 2007 gav stora delar av den vetenskapliga förlagsindustrin, däribland PSP, STM Association och en mängd andra organisationer och förlag ut ett manifest, Brussels Declaration, som i likhet med Open Access-förespråkarnas diton förkunnar ett antal principer för hur vetenskaplig publicering skall gå till. Här finns två punkter som särskilt pekar på just förlagens nära förhållande till peer review:

2. Publishers organise, manage and financially support the peer review processes of STM journals. [fetsstil i original] The imprimatur that peer-reviewed journals give to accepted articles

(registration, certification, dissemination and editorial improvement) is irreplaceable and fundamental to scholarship

Brussels Declaration 2007

I punkt 2 klargörs återigen förlagens förvaltande av peer review, samt peer reviews ovärderlighet som kvalitetssäkrande instans. I punkt 9 påpekas farorna med att orsaka finansiella störningar i systemet för vetenskaplig kommunikation:

9. Open deposit of accepted manuscripts risks destabilising subscription revenues and undermining peer review. Articles have economic value for a considerable time after publication which embargo periods must reflect. At 12 months, on average, electronic articles still have 40-50% of their lifetime downloads to come. Free availability of significant proportions of a journal's content may result in its cancellation and therefore destroy the peer review system upon which researchers and society depend

Brussels Declaration 2007

Syftet med att visa på detta tema är inte att argumentera mot förlagsindustrins påståenden om dess betydelse för peer review, utan snarare att visa på hur peer review används som ett sorts slagträ och som ett sätt att hävda sin betydelse inom vetenskaplig kommunikation. För att visa varför detta tema är betydelsefullt måste ändå förlagens omstridda insatser i just peer review-systemet påpekas. Open Access-förespråkaren Peter Suber (2006c) menar exempelvis att den större delen av mervärdet som peer review tillför skapas av forskare som utan ekonomisk ersättning utför referentgranskningen. McGrath (2013) pekar på tidskriftens redaktör som den verkliga förvaltaren av peer review-processen, vilket enligt McGrath innebär en trivial kostnad för förlagen.

Omfamnandet och uppvärderandet av peer review-systemet, eller "the battle over peer review" (PSP 2013, Vol 12:1) bör ses i relation till Guédons (2001) resonemang om betydelsen av utvärdering inom vetenskaplig kommunikation. Guédon menar att det viktiga för förlagen är att i fortsättningen kontrollera utvärderingsverktygen:

Publishers must be aware by now that the most crucial form of competition they are bound to face in the future will be found on the evaluation front. Through a clever alliance elaborated with the scientific gatekeepers, commercial publishers have become partners in the only evaluation process in town so far.

Guédon 2001, 60

Utvärderingsprocessen som åsyftas innefattar både bibliometriska verktyg som SCI och kvalitetssäkrare som peer review. Med Guédons resonemang i åtanke blir uppvärderandet av peer review, där detta system inte bara kopplas samman med förlagen utan också implicit framställs som det enda systemet som kan säkra kvalitén på vetenskapliga publikationer, mer begriplig.

Rådande ordning erbjuder oöverträffad tillgång

Ett argument som återkommer i förläggarorganisationernas kommunikation kring policyer som kräver Open Access är att förlagen redan tillgängliggör en stor mängd information, faktiskt en större mängd information än någonsin tidigare. Detta dels genom sin traditionella verksamhet som har tillgängliggjort en oöverträffad mängd publikationer:

Scientific publishers, in collaboration with academic institutions, scientists, and libraries, have been at the forefront of innovations that have improved and continue to improve access to

research information. As a result, more scientific papers are now available to more people than at any time in history.

PSP 2006, Vol 6:3, 4

The truth is that non-profit and commercial publishers today give scientists, doctors and the public more access to more information than ever before.

PSP 2007, Vol 7:1, 2

The concept of free public access has great support in Congress. PSP is working on educating Congress as well as NIH about the issues involved and the large amount of information that publishers have already made and continue to make freely available.

PSP 2005, Vol 5:6, 7

I följande utsaga knyts temat samman med hänvisningar till kostnaderna för produktionen av vetenskapliga artiklar:

Brodsky pointed out what we in our business all know: that the public has more access to more information than anytime before and that this is true for both rich and poor communities. The public gets, and has always gotten, a major part of its news from newspapers. Some is free, but most you have to pay for. It's a choice of business model. Information is not locked up. you pay for certain access rights, but not the right to destroy the investment of the publisher.

PSP 2002, Vol 3:1, 4

Även STM Association hänvisar till denna redan befintliga mängd information tillgänglig i sitt position paper om NIH:s policy.

STM submits that the research community is well served by the many dynamic business models in the marketplace. In most surveys of universities, researchers indicate that they currently have more access, through their desktops, to more material than at any prior time, and this evidence was also identified in the UK Select Committee's report. The NIH's own abstracting and indexing service, MEDLINE, is freely available on the Internet and provides a significant starting point for researchers interested in the most recent developments in particular medical fields.

STM Association 2004

Andra sätt att uppfylla målet att ge så mycket tillgång som möjligt är genom initiativ för ökad tillgång i exempelvis utvecklingsländer (se Haider 2007; 2008), eller som i fallet kring NIH-förslaget, genom utökad tillgång för patienter: Förlagen hade redan innan NIH-förslaget börjat arbeta på en specifik form av utökad tillgång som innebär att sjukhuspatienter och deras anhöriga kan få tillgång till ny forskning om deras sjukdomstillstånd, senare kallat PatientINFORM (2010, Vol 9:2, 4). I Brian Crawfords kolumn från 2007 används detta som ett försvar mot NIH:s föreslagna policy, där PatientINFORM är ett exempel på hur förlagen själva, utan statlig inblandning, tar initiativ för att tillgängliggöra information:

The truth is that AAP/PSP publishers were instrumental in conceiving PatientINFORM.org with top health organizations to provide free medical research information (both original research articles and informative contextual summaries) to patients and their caregivers— even before the NIH embarked on its public access plans.

PSP 2007, Vol 7:1, 2

Även Pat Schroeder, AAPs ordförande och VD mellan 1997 och 2008, omtalar PatientINFORM som ett sätt att möta skattebetalarnas förmodade rätt att komma åt forskningsresultat (PSP 2004, Vol 5:3, 3). Man kan här dra paralleller till liknande selektiva access-initiativ som exempelvis HINARI, AGORA och OARE, förlagsstödda initiativ för att ge tillgång till forskning till utvecklingsländer. Dessa initiativ kallas av Elsevier för "information philanthropy" (Elsevier 2008), och är en del av förlagsjättens corporate social responsibility-program. I STM Associations dokument med titeln *Publishers Mission to Make Research Information Widely Accessible* (2003) beskrivs

HINARI och AGORA-pogrammen som "examples of how publishers are bringing current research information within the reach of those who need it in low-income nations worldwide."

Huruvida information philanthropy-initiativen är av godo eller inte, huruvida de effektivt sprider information och kunskap och lyckas bekämpa ut de ojämlikheter som de syftar till att åtgärda är inte det som undersöks här. Det är snarare deras funktion i samtalet om tillgång till information som jag vill belysa. Betoningen av både information philanthropy-initiativen och de mer allmänna skrivelserna om öövertäffad tillgång kan bidra till att lyfta blicken från den smalare debatten om problemen inom vetenskaplig kommunikation till det bredare målet att ge fri tillgång till så många som möjligt. Därmed kan påvisas att man tillgängliggör information till "de som behöver" och har på så sätt uppfyllt det moraliska målet, medan det nuvarande systemet för vetenskaplig kommunikation inte behöver påverkas i lika hög grad. Det viktiga för förlagen är alltså att visa på att man arbetar mot ett gemensamt mål.

Fri marknad

Att skydda den så kallade fria marknaden för vetenskapliga tidskrifter från statlig inblandning är också ett återkommande tema i relation till olika lagstiftningsförslag. I Pat Schroeders öppna brev till NIH argumenteras mot en statlig inblandning som bestämmer publiceringsmodell för forskning:

AAP strongly believes that it is premature for NIH regulations to fix or bias any specific model at this time. More time is needed to see how the many new publishing models being tried evolve in the reader/author marketplace.

PSP 2004, Vol 5:3, 3

Systemet för vetenskaplig kommunikation benämns här som en marknad för läsare och författare, "the reader/author marketplace", som alltså behöver tid att utvecklas självständigt såsom andra marknader gör. gäller statens roll så vill PSP se en i deras mening neutral hållning, vilket i det här fallet tycks innebära att låta marknaden lösa eventuella problem:

PSP has [...] strongly advocated that governments remain neutral so that innovation and variety are encouraged in an atmosphere where the marketplace can best sort out what is best for all stakeholders.

PSP 2005 Vol 5:6, 1

Det kan vara värt att fråga sig ur vems synvinkel detta är en neutral hållning. Både hänvisningen till neutralitet och uttrycket att marknaden kan skapa en ordning som fungerar för alla intressenter i utsagan ovan går att koppla ihop med en yttre diskurs, nämligen den marknadslogik som kommit att dominera allt fler sektorer i samhället. Medan marknaden står för en rättvis balans, goda förutsättningar för innovation och mångfald konstateras också att statlig styrning sannolikt kommer ha motsatt effekt: "Government regulation is likely to foster a rigid dissemination system less able to respond to new and enabling technologies." (PSP 2004, Vol 5:3, 3)

Även i STM Associations dokument *Publishers Mission to Make Research Information Widely Accessible* (2003) framkommer denna inställning:

It is the competitive and well-functioning market, and not governments, that must choose which business models and which publishers are best equipped to stay apace of the ever-increasing demand for information exchange.

I STM Associations uttalande om NIH-förslaget från 2004 som bland annat berör konfliktlinjen embargoperioder ser vi ytterligare ett exempel på en explicit hänvisning till den fria marknaden:

Subscribers may well believe that a wait of six months for free access is worth the cost of not having the most current information, especially given the long life of research articles, and many will cancel journal subscriptions. The important point is that it is neither the role of NIH nor STM [Association] to decide how long a research article will have value— that is the role for a free market.

I dessa utsagor blir den fria marknaden till en aktör i sig, som gör egna val och på ett logiskt sätt bestämmer vad som är bäst för alla.

STM Association ger precis som PSP uttryck för en skepsis mot regleringar. De säger sig vara öppna gentemot olika "business models" och främjar en mångfald av sätt att upprätthålla förlagsindustrin. I Brussels Declaration, undertecknad och förmedlad av STM Association, kan vi läsa: "STM publishers have largely remained silent on these matters as the majority are agnostic about business models: what works, works" (Brussels Declaration 2007), samt det ofta upprepade: "'One size fits all' solutions will not work" (ibid.). Detta påpekas i flertalet dokument och skrivelser från både STM Association och PSP.

NIH officials have indicated that they do not intend to harm the STM publishing market. For this intention to become reality, the NIH proposal must assume that revenues to support the peer reviewing, editorial and production processes etc. will be obtained through alternative business models. Specifically, NIH must be assuming that either: (a) a six months period of exclusivity will be enough to create a sustainable marketable demand for journal content; or, (b) that an author-pays model will be funded and will be successful. There is little evidence to indicate that either business model is viable or sustainable. In fact, there is substantial evidence to the contrary. In any event, we believe it is entirely inappropriate for a government agency of any country to be advocating and supporting particular business models, either directly or indirectly.

Hänvisningar till den fria marknaden är koncentrerade till den första halvan av undersökningsperioden 2000-2017. Varför dessa hyllningar till den fria marknaden blir alltmer ovanliga är oklart, men en hypotes är att denna typ av uttalanden har kommit att betraktas som kontroversiella eller direkt osakliga med tiden. Sedan 2008 års finanskris har nyliberalismen kritiserats och pekats ut som en huvudsaklig orsak av både politiker och ekonomer (Cahill, Edwards & Stilwell, 2012). Kritik av nyliberalismen har sedan dess flyttats från periferin mot den politiska mittfäran (ibid.). Ur detta ljus kan argument som ger explicit uttryck för marknadsfundamentalism, särskilt i det aktuella sammanhanget, ses som otidsenliga. Just det aktuella sammanhanget, eller kontexten, i vilken dessa uttryck tar plats är särskilt intressant, då marknaden för vetenskapliga tidskrifter av dess kritiker varken benämns som konkurrenskraftig eller välfungerande, som exempelvis STM Association (2003) vill göra gällande. För att anknyta till de delar av PSP:s Outreach Program som påpekar vikten av att förlagen betraktas som en del av det vetenskapliga systemet så menar jag också att betoningen på fria marknader kan tjäna till att på ett konceptuellt plan flytta förlagen bort från vetenskapssfären, vilket inte torde vara önskvärt.

Här nedan presenteras ett utklipp ur PSP Bulletin (2006, Vol 6:3, 3) som kan ses som sammanfattande av en stor del av de hållningar som förläggarorganisationerna AAP, PSP och STM Association antog i kommunikationen kring de olika lag- och policyförslagen:

AIP POSITION ON OPEN ACCESS & PUBLIC ACCESS

AIP's mission and policy is to achieve that widest dissemination of the research results and other information we publish.

- Since the arrival of the Web, AIP believes it has achieved wider and more affordable dissemination than ever before in history, with more subscribers, more readers and more libraries and other institutions and people using our journals than ever before. Some use them free or at very low cost under various open access models.
- AIP believes it has been extremely successful in using and investing in technology and new online platforms towards that end.
- AIP has instituted and experimented with many business models, including free and open access.

AIP believes that publishers should be free to experiment with various business models in the market place of ideas and economics.

- AIP is fearful of and against government mandates that provides rules in favor of one business model over another.
- AIP is against funding agencies mandating free access to articles after they have undergone costly peer review or editing by publishers.

AIP is against the government posting or distributing free copies of articles that publishers have invested in producing.

- AIP believes that funding agencies have every right to report their results to the public, but that if they choose to use publisher-produced, peer-reviewed material to do that, then the publisher should receive appropriate compensation.
- AIP is also fearful about what government agencies might do with articles they receive under any deposit system. In particular, AIP is fearful of mission creep with government agencies using the deposited material beyond the goal of public access, for example in enhanced publications that compete with the private sector.

October 2006

Figur 2. AIP Position on Open Access (PSP 2006, Vol 6:3, 3)

Detta är varken AAP eller STM Associations uttalande, utan AIP, American Institute of Physics. AIP fungerar som en samlande organisation för flera vetenskapliga sällskap inom fysikområdet, men är också en viktig förläggare vetenskapliga tidskrifter inom fysik. I AIP:s ställningstagande ser vi samlat de punkter som har visats här: "wider [...] dissemination than ever before"; förlag ska vara fria från inblandning av lagstiftande instanser; förlagens investeringar i färdigställandet av artiklar, däribland deras förvalterskap över peer review, ska skyddas från statlig konfiskering. Detta avsnitt har behandlat förlagens intresseorganisationers språkliga utsagor under vad som kan beskrivas som en turbulent period inom Open Access-området som sträcker sig fram till omkring 2012. Vad som ännu inte har beskrivits men som bör nämnas är hur AAP försökte motverka de policyer och lagförslag som nämnts ovan genom att stödja en lag som syftar till att begränsa den amerikanska regeringens förmåga att lagstadga Open Access-krav för sina myndigheter (Cope & Kalantzis 2014, 23). Research Works Act, som denna lag kallades, lades fram i mer eller mindre liknande versioner 2008, 2009 (Suber 2009) och sist 2011 (H.R.3699). De kongressledamöter som drev lagförslaget avslöjades ha tagit emot kampanjbidrag från Elsevier (Kakaes 2012 cf Cope & Kalantzis 2014, 23), vilket var en delvis utlösande faktor för den första stora Elsevier-bojkott som startades av Tim Gowers år 2012 (Jackson & Richardson 2014, 234f).

Förläggarorganisationerna hävdar i debatterna kring olika lagförslag ofta sitt värde och sin legitimitet genom att peka på de stora ekonomiska investeringar som de gör, på sin traditionella och stabiliserande roll, och på eventuella faror med att privilegiera vissa oprövade företagsmodeller (exempelvis Open Access). Lagg därtill de lagförslag som AAP backade för att försöka hindra myndigheter från att kräva Open Access i dess

statsunderstödda form så går det att placera dessa tendenser i ett direkt angreppssätt som syftar till att med kraft och emfas förmedla sin bild av olika skeenden. Det påminner på så sätt om public relations, som i Macnamaras (2012) mening är en sorts envägskommunikation, i motsats till den förhandlingsvilliga inställning som enligt Macnamara präglar det diplomatiska angreppssättet. Samtidigt bör vi minnas hur Ordeix-Rigo & Duarte (2009, 557) beskriver samtida bolags sätt att införliva kraven på dem att uppfylla ett bredare syfte än att bara generera finansiell vinst, då de också förväntas ha en bredare social roll i samhället:

To materialize these new roles, corporations extend their range of financial stakes in other companies, create foundations and other organizations, give their support to nongovernmental organizations, or sponsor the creation of special support funds, among many other tactics.

Ordeix-Rigo & Duarte 2009, 557

Detta för snarare tankarna till hur förlagen gör olika satsningar inom "information philanthropy" som beskrevs ovan.

Samarbete

I utsagorna som rör de för förlagen kontroversiella lagförslagen om Open Access-mandat såg vi olika sätt som förlagen legitimerar sin verksamhet, genom hänvisningar till tradition och erfarenhet, sitt ägandeskap av peer review-systemet. Också genom att måla upp de policyer som förordar Open Access som riskabla och dyra medan den traditionella modellen beskrivs som effektiv och välbeprövad. Dessa utsagor kan ses som ett sätt för förlagen att legitimera och stärka sin position i det vetenskapliga systemet genom att visa på sin oumbärlighet och på sina stora insatser. PRISM-kampanjen är ett exempel på en aggressiv metod för att åstadkomma detta. Det finns emellertid en annan parallell tendens som går att skönja i PSP Bulletins utgivning och även i STM Associations dokument som snarare betonar samarbete och vikten av goda relationer med olika intressenter i det vetenskapliga systemet. Här är betoningen på de gemensamma mål som förlagen delar med universitet, forskare och anslagsgivande myndigheter än mer aktuell.

Detta tema hänger även samman med den upplevda antiförlagsanda som Pieter Bolman beskrev som upprinnelsen till PSP Outreach program som anfördes på sida 34 ovan. Framförallt kan betoningen på vikten av en kollaborativ anda kopplas till en allmän uppfattning om förlagen som utanförstående det vetenskapliga systemet som beskrivs i denna kampanj.

Supporters of the [outreach] campaign also say that it will be an attempt to mend relations with librarians and academics. "The long-term goal is to re-establish that we are allies with the academic world," says Lynn Rienner, the founder of the social-sciences publishing company Lynn Rienner Publishers, who has helped shape the campaign. She says relations between librarians and publishers have been portrayed as "adversarial" and as "warring camps" in the news media, a characterization that hurts her. "It was because of librarians that I got into publishing," she says.

Carlson 2002

Kate Wittenberg från Columbia University Press och före detta styrelseordförande för en PSP-kommitté manar i (2001, Vol 2:3) till just ett kollaborativt och alliansskapande angreppssätt, genom att se både forskare och bibliotekarier som samarbetspartners:

We should view our authors as active collaborators in the creation of new kinds of resources within their disciplines [...] and not simply as sources of content.
[...]

We should see librarians as collaborators, advisers, and shapers of new strategies in scholarly communication, who serve as venture consultants by providing expertise in content development, information architecture, indexing, storage/retrieval mechanisms, and support for users.

PSP 2001, Vol 2:3, 3

Wittenberg fortsätter och förespråkar i samma anda en öppenhet inför "nouveau publishers" och deras affärsmodeller, och riktar därmed den samarbetsvilliga inställningen mot nya förlag:

By being open and interested in the new models while still articulating our traditional strengths, we immediately alter the equation from one of competitiveness, distrust, and at times open antagonism, to one of cooperation and opportunity.

(2001, Vol 2:3, 4)

Denna mening fångar in två av de viktiga parallella rörelserna i förlagens kommunikation, växelspelet mellan att hävda sina traditionella styrkor, sin institutionella roll, och en öppenhet inför nya sätt att föra sin verksamhet framåt.

Ett exempel på ett initiativ för att stärka relationerna mellan bibliotek och förlag redogörs för i PSP Bulletin. År 2002 gick PSP och Council on Library and Information Resources (CLIR) ihop i en "Library-Publisher Relations Joint Working Group". Pieter Bolman beskriver i sin ledarkolumn tanken med samarbetet:

In the US we feel strongly that our relationships with librarians and end users should be strengthened, and that our message and vision for the electronic future should come across more clearly and succinctly.

PSP 2002, Vol 3:1, 1

Deanna Marcum från CLIR tilltalade Elsevier Digital Library Symposium i januari 2003 med en uppmaning om att hitta gemensamma punkter att enas om:

The legal differences of opinion between publishers and librarians are real. Yet, it seems counterproductive to focus on these differences.

[...]

Publishers and libraries are at least talking to each other about mutually useful solutions to potentially divisive issues.

[...]

Resolution of copyright issues seems still far off, but people of good will are giving us hope. Both groups recognize that each side has much to learn about financial models and incentives for access.

PSP 2003, Vol 4:1, 7

Ytterligare ett initiativ för bibliotek-förlagssamarbete med stöd och deltagande av PSP är Chicago Collaborative. Det etablerades 2008 för att främja "open communication and education" mellan de huvudsakliga intressenterna inom vetenskaplig kommunikation. Medlemmarna är representerade från medicinska forskningsbiblioteks intresseorganisation AAHSL och en mängd förläggarorganisationer, däribland PSP (Chicago Collaborative ?). Även STM Association och ALPSP ingår i samarbetet (PSP 2009, Vol 8:3). I John Taglers artikel som introducerar Chicago Collaborative i PSP Bulletin betonas de gemensamma mål som alla intressenter i det vetenskapliga systemet, av vilket förlagen är en, delar:

Stakeholders in scholarly communication have long commonly held an ultimate goal – creating, sharing and disseminating relevant and appropriate information.

[...]

With a shared conviction that scholarly communication is at a turning point, the Collaborative was developed to generate better understanding of scholarly and scientific communication issues by addressing current challenges and opportunities and exploring ways to clarify common perceptions.

PSP 2009, Vol 8:3

Inte bara de gemensamma målen är viktiga, utan även en delad och gemensam uppfattning om sakernas tillstånd i vetenskaplig kommunikation:

The group also seeks to dispel some myths or misunderstandings about the partners in this process, and to avoid the usual discussions in the traditional buyer-seller paradigm, thereby focusing on such higher-level issues as education, preservation and archiving, effective STM authorship, peer review and quality assurance and branding of STM content. By focusing on broad views that may transcend individual library, publisher, editor or author perspectives, the Collaborative intends that each group will become better informed before making decisions that may have unexpected effects on the STM academic communities.

PSP 2009, Vol 8:3

En sak som framträder i denna tematik är hur de gemensamma målen för alla intressenter betonas. I utsagan direkt ovan beskrivs ett sätt som detta görs på, när "the traditional buyer-seller paradigm" undviks. Genom att kliva utanför de traditionella

rollerna som köpare respektive säljare kan en uppfattning om de olika intressenternas gemensamma mål och outhållighet inför varandra betonas. Men det kan också tjäna till att beslöja de faktiska materiella relationerna mellan de olika intressenterna.

Scholarly Publishing Roundtable

Ett försök att nå konsensus mellan bibliotek och förlag som också hade ett i hög grad konkret resultat i form av en rapport med potentiellt inflytande på framtida policyer var Scholarly Publishing Roundtable (SPR), en diskussionsgrupp som på initiativ av USA:s representanthus och White House Office of Science and Technology Policy (OSTP) skulle utveckla konsensusrekommendationer för att göra forskningsinformation tillgänglig för allmänheten. Denna grupp bestod av intressenter inom vetenskaplig kommunikation, administratörer från forskningsinstitutioner, bibliotekariéer från forskningsbibliotek och forskare inom biblioteks- och informationsvetenskap. Förlagen var representerade av Elsevier, AIP, American Society of Plant Biologists och Open Access-förlaget PLoS. Alla deltagare i denna diskussionsgrupp gick med på den s.k. Chatham House Rule som innebär att enskilda deltagare inte får pekats ut för sina uttalanden, med syfte att skapa trygghet för deltagarna att uttrycka sig fritt och vidare att separera deltagarna från den organisation som de ingår i (PSP 2010, Vol 9:3, 4). I rapporten från SPR (2010) framgår att gruppen är enig om att tillgängligheten till forskningslitteratur ska utökas så mycket som möjligt som en sorts vägledande princip. Vidare är gruppen fullständigt enig om att: 1. Peer review är ett nödvändigt system som måste fortsätta för att säkerställa kvalitet och integritet, 2. För att upprätthålla *the scholarly enterprise* måste systemet acceptera anpassningsbara business models. Utökandet av tillgängligheten riskerar dock enligt rapporten att utmana det "complex and interdependent system" som möjliggör forskning och framsteg. De betonar vikten av att alla intressenter jobbar ihop för att upprätthålla detta system:

[...] the deep commitment of many stakeholders but that operates optimally when the major players - governments, research communities, libraries, and publishers - work together cooperatively. The current system, moreover, runs across many sectors of many economies; hence, it is essential to consider the behavior and principles of the players in a large, loosely-coupled, and - most importantly for the progress of science - international system.

SPR 2010, 7

Rekommendationerna som togs fram i slutet av det halvår som gruppen samlades svarar i mångt och mycket till trycket på amerikanska myndigheter och bidragsgivande institutioner att instifta policyer för public access liknande NIH:s policy. Gruppens grundläggande rekommendation är att varje sådan myndighet eller organisation skall implementera en public access-policy så fort, men likväl försiktigt, som möjligt. Detta kan enligt rekommendationerna ske på olika sätt och behöver inte fungera exakt som NIH-politiken, politiken ska utarbetas i enlighet med de särskilda behov hos den aktuella myndigheten och det forskningsfält som berörs (SPR 2010).

The Roundtable's recommendations seek to balance the need for and potential of increased access to scholarly articles with the need to preserve the essential functions of the scholarly publishing enterprise. The Roundtable urges publishers, librarians, universities, and scholars to consider these recommendations as creating an appropriate environment for moving past the decade of too-often acrimonious debate over access issues and providing a basis for collaborating with federal research funding agencies to build an interdependent system of scholarly publishing that expands public access and enhances the broad, intelligent use of the results of federally funded research.

SPR 2010, iii

Resultatet av SPR är alltså en form av konsensusrekommendation, som försöker skapa en kompromiss mellan fri tillgång till vetenskaplig litteratur och förlagsindustrins bibehållna intäkter. Två av deltagarna i SPR avstod från att skriva under rapporten som SPR gav ut, Yongsuk Chi från Elsevier och Mark Patterson från PLoS. Elseviers representant avstod på grund av att statlig inblandning gavs för mycket utrymme (STM Association 2010a). PLoS representant Mark Pattersons skäl till att inte skriva under rapporten är att rekommendationerna som ges i rapporten i hans mening inte tillräckligt erkänner och underbygger den digitala kommunikationens potential att förändra sättet som vi ges åtkomst till vetenskaplig litteratur (STM Association 2010b). Rekommendationerna tycks i Pattersons mening vara alltför tandlösa och erbjöd inte en tillräckligt omvälvande vision för hur vetenskaplig kommunikation ska se ut. Patterson avslutar sitt statement med att man borde satsa på policyer som både kräver och stödjer Open Access, med hänvisning till att detta är "what citizens want and deserve." (ibid.)

Entusiasmen för SPR var noterbar på PSP Bulletins förstasida för sommarutgåvan 2010:

Imagine this: High-level stakeholders and industry leaders and executives building respectful, lasting, collaborative relationships as active participants aiming to resolve what has to be among the most perplexing and complex public policy issues in the professional and scholarly publishing arena in the last decade - the Public Access debate.

[...]

This outstanding group of experienced colleagues from the scholarly publishing, academic and library sectors - whose constituents often talk past each other on the issue of public access - committed as a whole and agreed to work on 'THE ISSUE'.

PSP 2010, Vol 9:3, 1

Att de olika intressenterna, och än viktigare "high-level"-intressenter, kunde tala om sakfrågor på ett sansat sätt framstår som en form av sensation. Artikeln består av en intervju med Fred Dylla, en av deltagarna i SPR och representant för society-förlagen via sin VD-post hos AIP, med instick av reflektioner från artikelförfattaren Hill Slowinski. Dylla har jobbat med frågan om public access sedan NIH-policyn 2008 då han för AAP/PSPs räkning korresponderade med NIH. I en reflektion kring de i hans mening giftiga debatterna kring tillgång till information visar artikelförfattaren på den oro för hur dåliga relationer med bibliotek och övriga intressenter kan komma att skada deras affärer:

[Dylla] had often wondered how long publishers could survive while aggravating key customers in academic and library communities. Individual aspects of larger issues were being discussed with such vitriol that business-model concerns had developed huge polarizing elements.

[...]

The end product of the Scholarly Publishing Roundtable was more than just a committee report – it established a group strategy. And it was successful. Participants agreed that each represented an interest and had relevant but different backgrounds. It was also significant that 'everyone left a little blood on the floor; there were some compromises.'

PSP 2010, Vol 9:3, 4

Även gruppens meningsskiljaktigheter tas upp i artikeln, såsom motståndet mot embargo perioder och statlig inblandning i dessa frågor. Artikelns huvudsakliga fokus ligger emellertid på de principer gruppen enats om och det faktum att man överhuvudtaget har satt sig ner och talat om saken: "The parties agreed to the process - THAT was the greatest accomplishment." (PSP 2010, Vol 9:3, 5) STM Association

delar uppskattningen för SPR:s mål att nå "broad stakeholder agreement", och skriver vidare under på ett antal generella principer som tagits fram:

[...] the critical need for peer review, the importance of sustainable business models, the goal of widening access, and the move to improved utility and interoperability. We also strongly support the recommendation that OSTP establish a public advisory committee on which interested parties, including STM publishers are represented.

STM Association 2010c

Organisationen säger sig dela åsikten att skattefinansierade forskningsresultat skall tillgängliggöras för allmänheten, men vetenskapliga artiklar, som är ett resultat av förlagsinvesteringar, faller inte in i denna kategori (ibid.). Vidare tar de avstånd från rekommendationer i rapporten som förespråkar ett "global publishing system" på initiativ av amerikanska myndigheter - detta har förlagen som STM Association företräder i mångt och mycket redan skapat, utan statlig inblandning, "without any government assistance anywhere in the world" (ibid.).

SPR kom att utgöra underlag för senare politiska beslut om Open Access, som OSTP:s rekommendationer för Open Access inom amerikanska myndigheter (Anderson 2014; Dylla 2014), vilket vi ska återkomma till i nästa avsnitt. Jag vill istället för att kommentera de påföljderna av SPR avsluta detta avsnitt med en kommentar om själva tematiken som presenterats. I detta avsnitt återkom betoningen på gemensamma slutmål med än större enfase än i det tidigare. Här handlar det dock i jämförelse med det förra avsnittet snarare om att försöka överbrygga olika motsättningar, istället för om att visa på felaktigheter i motståndarsidans agerande. I det förra avsnittet belystes också hur betoningen av värdeskapande kan lyfta fokus från höga kostnader. På ett parallellt sätt lyfts här fokus bort från skillnader till likheter.

Vändpunkter

Det uppskrivade tonläget kring anslagsgivares, regeringars och överstatliga organisationers Open Access-policyer dämpas avsevärt i analysmaterialet runt 2010-2012. I PSP Bulletin nämns FRPAA i en uppgörelse av John Tagler så sent som år 2012 (Vol 11:1), men efter detta tystnar debatten kring tvingande åtgärder för Open Access i denna publikation. Detta kan givetvis ha en mängd förklaringar, exempelvis kan redaktionella beslut om publikationens innehåll och inriktning ligga bakom denna utveckling. I följande avsnitt ska jag emellertid visa på några utvecklingar inom policyområdet som jag menar har haft stor betydelse för utvecklingen av Open Access-fenomenet och även en potentiell inverkan på förlagsindustrins reaktioner.

Finch Report

Fram till år 2012 hade de flesta lagar och policyer som på något sätt föreskriver Open Access låtit författaren publicera var som helst så länge de tillgängliggör manuskriptet i någon form på ett öppet arkiv (MacIlwain 2013). I NIH-fallet begärde policyn att manuskriptet eller artikeln tillgängliggjordes i just PubMed Central, men det var fortfarande ett förordande av öppna arkiv. Förändringar i denna tendens kom i och med att Storbritannien år 2012 släppte The Finch Report, en rapport som innehåller rekommendationer som tydligt tar ställning för publicering i Open Access-tidskrifter som den rätta vägen till Open Access, alltså Gold Open Access (Prior 2013). Finch Report tog inte bara ställning för APC:er utan slog även fast att anslagsgivare ska

öronmärka en viss andel av anslagen för att betala dessa avgifter (MacIlwain 2013). Den brittiska regeringen accepterade rekommendationerna samma år (Department for Business, Innovation & Skills 2012).

Stevan Harnad, en framstående förespråkare för grön Open Access, menade att dessa rekommendationer kommer att skada Storbritanniens framsteg inom Open Access och kosta skattebetalarna ytterligare pengar (Harnad 2012). Finch Reports ställningstagande för Gold Open Access kritiserades för att vara alltför förlagstillvänd (MacIlwain 2013). Martin Weller (2014, 56) menar att förlagen har haft ett alltför stort inflytande i hur rekommendationerna har utformats, då de enligt Weller syftar till att vidmakthålla förlagsindustrins vinstnivåer. Weller syftar på de formuleringar i rapporten som pekar på vikten av de olika förlagstypernas finansiella överskott som en ett mål i sig för att kunna upprätthålla systemet för vetenskaplig kommunikation (ibid.; Finch 2012, 61).

Jackson och Richardson (2014, 236) påpekar dock att licensieringsfrågorna som tas upp i Finch Report kan komma att utgöra ett hot mot förlagen: I RCUK-rapporten som föregick Finch Report rekommenderades den friaste Creative Commons-licensen, CC-BY. I den färdiga Finch Report förekommer visserligen ingen sådan explicit rekommendation, men den fastslår att licensieringen ska vara så obehindrad som möjligt (ibid.). Finch Report nämns inte överhuvudtaget i PSP Bulletin, men STM Association uttryckte sitt gillande i ett pressmeddelande:

STM warmly applauds the following recommendations: that sufficient funds are available via the research councils, the funding councils and the universities to fund APCs for UK researchers, and that the budgetary workflows are in place to deliver these to their publishers; a commitment from the research funders not to require manuscript-posting embargo periods of less than 12 months when dedicated funding to support APCs is not provided; and good faith in negotiating licence extensions in those sectors (primarily the universities and health sectors) that already enjoy good access.

STM Association 2012

STM Association lägger tonvikten på Finch Reports förordande av APC:er och att dessa utgifter ska kunna täckas av de anslagsgivande organisationerna för att möjliggöra fri tillgång under rådande marknadsförhållanden. De pekar också på rekommendationer i rapporten som gör gällande att "the transition" måste vara långsiktig för att upprätthålla stabilitet, samt att olika modeller för Open Access måste tillåtas:

We particularly welcome the recognition (page 4) of the journal's 'key role in the complex ecology of research' and the acknowledgement by the report: that a transition to open access will happen over a number of years and incur extra costs in the interim; that there will be an ongoing need for a mixed economy of licensing, self-archiving and open access publication; and that this will require close collaboration between government, funders, universities and publishers.

STM Association 2012

Behovet av en "blandeekonomi" som tas upp här bör ses i ljuset av de utsagor som visades i det förra avsnittet som förfäktar att stater och bidragsgivare prioriterar en "business model" framför en annan modell. Medan det i det föregående avsnittet handlade om prenumerationsmodellen kontra Open Access-modellen så är det här fråga om en framtid där en "transition" till Open Access har skett. Både på vägen till denna transition och i en framtida post-transition behöver förlagen fortfarande mångfald av tillvägagångssätt för att inte trängas undan från marknaden.

Horizon 2020

På EU-nivå kom år 2014 EU-Kommissionens uppföljning på forskningsprogrammet FP7, vars pilotprogram för Open Access introducerades kortfattat ovan. I anslagsprogrammet, som fick namnet Horizon 2020, förankrades Open Access som en grundläggande princip (European Commission 2013). Dock togs ingen ställning till huruvida målet nås via öppna arkiv eller genom Open Access-publicering (ibid.). Vidare tar inte Horizon 2020 ställning till om Open Access-publicering sker i en hybrid-tidskrift eller i en fullvärdig Open Access-tidskrift (European Commission 2017). Embargoperioder för grön Open Access fastställdes till mellan 6 och 12 månader beroende på forskningsdisciplin, och för publicering i Open Access-tidskrifter möjliggörs forskaren eller forskarna att använda delar av anslaget, upp till 1 500 euro, för APC:er (Kratěnová 2016). Just dessa detaljer menar STM Association är ohållbara, anslagen för APC:er och de föreslagna embargoperioderna bedöms som för låga:

We are concerned that the Commission's proposals under HORIZON 2020 to encourage open access to research publications could be strengthened despite the fact that they are currently not optimized to deliver the policy aims set out. Unsustainably low embargo periods, coupled with limited funding for gold open access force authors to make a choice between complying with the policy or continuing to publish in the very best journals, which typically do not support unsustainably low embargo periods. Naturally authors choose the latter. The European Commission should pause the development of any enforcement measures before it has accurately and transparently assessed the policy and its implications for the scholarly communications system.

STM Association 2016

America COMPETES och OSTP:s promemoria

På den nordamerikanska fronten kom år 2011 en lag vid namn America COMPETES Reauthorization Act att skrivas in istället för FRPAA, lagen som föreslog en överföring NIH:s policy till ytterligare 11 amerikanska myndigheter (Blixrud 2011). COMPETES föreskriver inte några specifika bestämmelser kring Open Access, men innehåller krav på att en särskild kommitté ska tillsättas för att utreda frågan om NIH-liknande policyer för övriga myndigheter i en koordinerad ansats (Hadro 2011). Rekommendationer från SPR, som beskrevs i föregående avsnitt, influerade COMPETES (Anderson 2014; Dylla 2014). Det tydligaste resultatet av den nya lagstiftningen är White House Office of Science and Technology Policy's (OSTP) promemoria med direktiv för utökad tillgång till forskningsresultat hos alla amerikanska myndigheter som spenderar mer än \$100 miljoner årligen på forskning (Holdren 2013). I promemorian som gick ut i februari 2013 rekommenderas embargoperioder på 12 månader, men samtidigt medges varje myndighet utrymme att avgöra vad de anser vara en rimlig tid för embargon (ibid.), vilket inte omöjliggör ännu längre embargon. Promemorian innehåller också skrivelser som förordar "public-private partnership" och rekommendationer i en offentlig-privat anda som betonar existerande infrastrukturer för publicering och tillgängliggörande. I planen framgår att varje myndighets Open Access-plan ska innehålla:

[...] a strategy for leveraging existing archives, where appropriate, and fostering public-private partnerships with scientific journals relevant to the agency's research;

Holdren 2013

Vidare ska varje myndighetsplan:

- d) Encourage public-private collaboration to:

- i) maximize the potential for interoperability between public and private platforms and creative reuse to enhance value to all stakeholders,
- ii) avoid unnecessary duplication of existing mechanisms,
- iii) maximize the impact of the Federal research investment, and
- iv) otherwise assist with implementation of the agency plan;

ibid.

Här skiljer sig OSTP:s direktiv från de målsättningar i exempelvis NIH:s policy som förespråkar en egen platform (PMC) för tillgängliggörande av forskningsresultat. Dessa skrivelser bör ses i ljuset av de punkter i SPR:s rapport som förordade ett myndighetsinitierat "global publishing system", ett förslag som också motsattes av STM Association (s. 52). Vidare finns det i promemorian ett avsnitt i vilket förlagens roll inom vetenskaplig kommunikation och specifikt dess betydelse för peer review-systemet:

The Administration also recognizes that publishers provide valuable services, including the coordination of peer review, that are essential for ensuring the high quality and integrity of many scholarly publications. It is critical that these services continue to be made available. It is also important that Federal policy not adversely affect opportunities for researchers who are not funded by the Federal Government to disseminate any analysis or results of their research.

Holdren 2013

STM association svarade gillande på OSTP:s direktiv i ett pressmeddelande med titeln *STM Welcomes growing transatlantic alignment on Open Access* (STM Association 2013), och kopplar här ihop rekommendationerna med de i Storbritanniens Finch Report:

Michael Mabe, STM CEO said: 'The memorandum from the OSTP, in combination with the practice of many large U.S. agencies to allow grant funds to be used for gold open access, indicates an increasing empathy between US science policy and that of the UK. Likewise, it matches closely the key points laid out by the Finch Report, particularly on embargo periods for green open access.' He added: 'Across the leading research nations, it is now EU policy which seems out of alignment with the rest of the world.'

STM Association 2013

Även i PSP Bulletin skiljer sig reaktionen på denna policy mot den hos tidigare motsvarande amerikanska policyer och lagförslag. Precis som i STM:s respons på Finch Report betonas här den positiva utvecklingen mot ett mer öppet förhållningssätt till Open Access: "Publishers were pleasantly surprised about the amount of flexibility provided to agencies for developing their plans." (PSP 2013, Vol 12:3, 1). I uttalanden på AAP:s webbsida har vikten av samarbete och flexibilitet påpekats i samband med OSTP:s skrivelser. Det utrymme som varje enskild myndighet ges för framställningen av egna planer identifieras som en motvikt mot de "one size fits all solutions" som kritiserades i den tidigare konflikten gällande NIH:s Open Access-policy.

While every agency policy is different and many issues are yet to be resolved, AAP believes that OSTP's framework, which directs agencies to develop independent open access policies that address their unique needs, is far more effective than wide-sweeping, generalized legislation for regulating public access.

AAP U.Å.

Samarbetets roll betonas likaså. I en nyhetsnotis på AAP:s webb påpekas samarbetets betydelse och regeringens nya direktiv ses som ett önskvärt steg i:

Collaboration is essential to a sustainable solution:

In a world awash in information, publishers provide the assured quality and trusted research upon which innovation is built. As members of the research community, AAP and our members welcome the opportunity to collaborate with any government agency on how to best manage

public access in a sustainable way. We applaud the language in the [OSTP] plans acknowledging the importance of collaboration and urge the agencies to engage with the publishing community.

Bluestone 2015

PSP, i samarbete med andra förläggarorganisationer, svarade OSTP med att starta initiativet CHORUS, en samling tjänster som är tänkta att underlätta för förlag och forskare att leva upp till kraven som de olika myndigheterna ställer gällande fri tillgänglighet.

On February 22, 2013, the White House Office of Science and Technology Policy (OSTP) directed US funding agencies with more than \$100 million in annual research expenditure to develop a plan to support public access to articles reporting on the results of research funded by the federal government. In response, PSP has organized a group of publishers to develop CHORUS (ClearingHouse on Open Research in the United States). CHORUS aims to provide a cost-effective solution to expediently and reliably meet the OSTP requirements.

PSP 2012, Vol 12:3, 4

CHORUS bygger bland annat på förlagsindustrins tidigare infrastruktursatsningar som det sammanlänkande referenssystemet Crossref och det efterföljande systemet Fundref som hanterar anslagsgivares olika policyer. CHORUS är tänkt att bland annat lösa problem som kan uppstå när vetenskapliga artiklar bygger på forskning som betalats av flera myndigheter (PSP 2016, Vol 16:1, 7). Istället för att bekämpa de nya förhållningsreglerna för amerikanska myndigheter så valde alltså förlagen att bemöta dem med tekniska lösningar för att fullfölja dem.

Rapporter från börsen

Rapporter från analysföretaget Bernstein Research som gjort värderingar av Reed Elsevier varnade 2011 för att prenumerationsmodellen med Big Deals i centrum var ohållbar, och vidare att de pressade biblioteks- och universitetsbudgetarna i slutändan skulle innebära förluster i koncernen. De skrev således ner värderingen av Reed Elsevier för år 2012 (Aspesi & Sleeman 2011a). I en annan investerarrapport från samma år öppnar Bernstein Research upp för förändringar inom publiceringsmodeller och för att prenumerationsmodellen och Open Access kommer samexistera i framtiden: "Ultimately, we suspect the industry structure for the dissemination of science may have to be rethought." (Aspesi & Sleeman 2011b)

Firman höll fast vid detta låga betyg fram till 2014, då de till slut i rapporten *Reed Elsevier: Goodbye to Berlin - The Fading Threat of Open Access (Upgrade to Market-Perform)* (Aspesi & Sleeman 2014) meddelade att de uppgraderar Reed Elsevier till "market-perform". Bernstein Research förklarar att de politiska förändringarna i frågan, det vill säga de olika Open Access-policyer på hög politisk nivå i USA, Storbritannien och EU som beskrevs ovan, skapade en oro om en fullständig övergång till Open Access med negativa ekonomiska konsekvenser för Elsevier. Istället rapporterar Bernstein Research år 2014 att ekonomin för "subscription publishing" går framåt, de stora förlagsjättarna Reed Elsevier och Wiley överträffade sina konkurrenter finansiellt under det gångna året. Slutsatsen för Bernstein Research blir således att de policyer som instiftats inte har utgjort något hot mot förlagens intressen:

The threat posed by Open Access seems to recede. [fetstil i original] Open Access policies have proved right, so far, the critics who argued that they would not threaten the status of subscription publishers. The hybrid model deployed by subscription publishers to meet the requirements of the UK government is not threatening in any visible way the subscription model of the journals; the

rate of adoption of deposit policies for US federal agencies, and the embargo period of 12 months also protect the position of subscription publishers.

Aspesi & Sleeman 2014, 1

Av denna lägesbeskrivning följer en konklusion i rapporten som pekar på ett gott investeringsläge för Reed Elsevier, och att denna bedömning kvarstår så länge som: 1. Forskningsbibliotekens budgetar står intakta, och 2. Regeringars och bidragsgivares Open Access-policyer fortsätter att respektera prenumerationsförlagens intressen (ibid.).

Sammanfattningsvis för detta sista avsnitt vill jag ta upp STM:s årsrapport från 2015, i vilken uppfattningen om att det skett ett skifte i myndigheters och anslagsgivares inställning till Open Access uttrycks. Här främjas publicering i Open Access-tidskrifter i utbyte mot APC:er. Att finansieringen av dessa APC:er är tillsedd torde här vara av stor betydelse.

Shift of policy focus towards Gold

A shift in thinking among some policy-making and funders towards the Gold model took place around 2012. This was particularly the case in the UK, where the Finch report not only recommended that outputs from research funded by the taxpayer should be made open access, but that the preferred option should be to do this via the Gold model, with funding made available to cover publication charges. The Group (and the UK government) appears to have accepted the advantages of Gold over Green primarily in terms of providing a sustainable business model for OA, but also in terms of avoiding risk of damage to a successful UK industry. The 2012 RCUK policy also accepts the benefits of the Gold model and has proposed a method for funding APCs (block grants to universities). Research intensive universities (e.g. the UK's Russell Group), however, remain concerned about the potential cost impacts.

STM Association 2015

Av detta sista avsnitt kan vi alltså se att nya policyer för Open Access tas fram som syftar till att öka tillgängligheten till offentligt finansierad forskning samtidigt som förlagens och förläggarorganisationernas önskemål om längre embargo perioder och framförallt av anslagsgivarna finansierade APC:er hörsammas. Att lagstiftning och policyer för fri tillgänglighet går i linje med förlagens intressen anses vara ytterst viktigt för förlagen. Både embargo perioderna, främjandet av Gold Open Access och den ökade betoningen på att bidragsgivare ska stå för publiceringskostnaderna i dessa senare policyer har bidragit till att att säkra förlagens intäkter och hindrat prenumerationsmodellen från att bli obsolet. Detta, menar jag, är en förklaring till att förläggarorganisationernas svar på de senare policyförslagen (från Finch Report och framåt) varit att satsa på olika tekniska initiativ för att kunna uppfylla dess stipulationer, snarare än att bekämpa dem, som de gjort med tidigare förslag.

Konklusioner

I detta avsnitt ämnar jag dels återknyta till uppsatsens syfte och forskningsfrågor, och dels presentera en diskussion om resultaten av den analys som gjorts. Syftet med uppsatsen är att öka förståelsen för hur stora förlag har hanterat Open Access-rörelsen och de potentiella förändringar denna rörelse har inneburit för förlagens affärsmodeller sedan 2000-talets början, och vidare att belysa den vetenskapliga kommunikationsmarknadens infrastruktur och maktförhållanden genom att åskådliggöra förlagens perspektiv. Den övergripande och vägledande forskningsfrågan är hur Open Access har kommit att bli en del av de stora vinstdrivande förlagens verksamhet, vilket jag har försökt svara på med hjälp av två delfrågor:

- Hur har förlagens interna och externa kommunikation beträffande Open Access i stora drag förändrats över tid?
- Vilka olika strategier för att hävda sitt värde och legitimitet i systemet för vetenskaplig kommunikation kan skönjas utifrån denna kommunikation?

Delfrågorna är, som påpekades i inledningen, formulerade för att styra undersökningen mot en inriktning på förlagens språkliga utsagor. Delfrågorna har jag försökt besvara genom att belysa två av de största intresseorganisationerna i vilka de vetenskapliga förlagen organiserar sig och deras kommunikation. Medan den analys som gjorts av detta material inte medger ett fullständigt generaliserbart resultat så menar jag ändå att den kommunikation som analyserats är betydelsefull för utvecklingen inom vetenskaplig kommunikation. Analysen har visat på en förändring i förläggarorganisationernas kommunikation, där den första halvan av den studerade perioden är präglad av konflikt och protest mot de i förläggarorganisationernas ögon skadliga förslag rörande Open Access som var aktuella då. Den andra halvan av den studerade perioden är mer dämpad, som jag visar på i avsnittet *Vändpunkter* så är förläggarorganisationernas svar på både Finch Report och OSTP:s direktiv mestadels positiva, en tydlig kontrast till det uppskruvade tonläge som rådde kring exempelvis NIH:s public access-policy.

De olika strategier för legitimitetsskapande som eftersöks i och med den andra delfrågan framkommer i den tematiska analysen på olika sätt. Jag visar på två huvudsakliga teman som återkommer i förläggarorganisationernas olika resonemang om Open Access-frågor. Här rör det sig dels om ett övertalande angreppssätt där man försöker förmedla en bild av förlagsindustrin som en legitim, mervärdesskapande och oundgänglig del av det vetenskapliga systemet. Denna huvudlinje tas upp i analysavsnittets delar om värdeskapande och lagstiftnings- och policyfrågor. Här ingår exempelvis PR-kampanjerna PSP Outreach Program och den något mer aggressivt betonade PRISM-kampanjen. Detta är en tydlig strategi för att hävda sin legitimitet. Den parallella tematiken som rör betoningen på samarbeten och "public-private partnerships" är det andra huvudspåret i uppsatsen och kan beskrivas som ett mer diplomatiskt angreppssätt. Även samarbetstematiken kan ses som ingående i en strategi för legitimitetsskapande, men kan kännetecknas som ett något mjukare angreppssätt. Ett annat sätt att se på dessa tematiska huvudlinjer i relation till makt och legitimitet som går bortom en uppdelning i aggressiva och icke-aggressiva angreppssätt är genom diskussionen om det samtida bolagets villkor i den nya ekonomin. I de teman som rör

värdeskapande kan en parallell dras till den traditionella bolagsrollen som beskrevs i uppsatsens teoretiska avsnitt, nämligen att generera vinst, skapa jobb och producera varor eller tjänster. Samarbetstematiken å sin sida ligger på sätt och vis närmare den nya synen på det samtida stora bolaget där bolagets sociala status i ett samhälle blir allt viktigare. "License to operate" måste erhållas i varje sammanhang. För att erhålla detta så räcker det inte med att visa på sitt tillförande av mervärde eller att förmedla en bild av ett moraliskt och rättrådigt bolag som i fallet med "information philanthropy", det krävs också ett förhandlingsvänligt och alliansskapande, eller diplomatiskt om man så vill, angreppssätt gentemot alla intressenter i systemet. Genom att kliva utanför "the buyer-seller paradigm" kan förlagen ses som en självklar intressent i systemet istället för att betraktas som huvudsakligen stora vinstdrivande (och exploaterande) bolag. Förlagsbranschen erhåller "license to operate" bland annat genom betoningen på samarbete och gemensamma mål.

Det finns en intressant motsättning i de offentliga och privata intressen som möts i systemet för vetenskaplig kommunikation. Förlagsbranschen måste upprätthålla sin position inom detta system genom att å ena sidan försvara sina finansiella intressen, samtidigt som de upprätthåller en uppfattning om förlagsindustrin som inte bara legitim, utan också som delande samma värderingar och målsättningar som råder i vetenskapssamhället. I båda av analysens huvudlinjer återkommer en betoning på de gemensamma mål som förlagen delar med de övriga intressenterna: så utbredd tillgång (i förläggarorganisationernas terminologi ofta "spridning") som möjligt till vetenskaplig litteratur. Här har man hittat en gemensam punkt att enas kring som innebär att vissa moraliska motiv till att stödja Open Access uppfylls (se sidor 10-12). Både de motiv där Open Access är en form av medborgerlig rättighet och de motiv som gör gällande att Open Access är den rätta vägen att gå för att främja vetenskaperna uppfylls när Open Access definieras enligt detta slutmål. Till och med skattebetalarmotivet, som bekämpades av Brian Crawford (s. 41), kan sägas delas av förlagen själva efter de kompromisser och den konsensus som nu har nåtts på policynivå. Skattebetelarmotivet gör bara gällande att forskning som bekostats av skattebetalare ska vara tillgängligt för desamma, men säger i sig ingenting om hur detta ska åstadkommas.

Ett motiv som inte uppfylls i denna syn på Open Access är den så kallade *neomarxist rationale* som Glushko och Shoyama (2015) tar upp, där själva ägande- och produktionsförhållandet mellan forskare och förlagen kritiserar utifrån idén att forskares arbetskraft blir exploaterad av förlagen. Inte heller kan denna konsensus vid gemensamma mål uppfylla det motiv som Herb (2010) pekar på som det *finansiella motivet*, eller, enkelt uttryckt det för biblioteken viktiga målet att lösa prenumerationskrisen. Alltså, när Open Access formuleras som enbart en målsättning där så mycket vetenskaplig litteratur som möjligt finns tillgänglig för så många individer som möjligt, en målsättning som är fränkopplad från visioner och idéer om en radikal förändring av strukturen i vetenskaplig kommunikation, så utgör det inte längre något hot mot förlagsindustrin. Konsensus kring en sådan ensidig målinriktad förståelse av Open Access menar jag är en förutsättning för att Open Access har blivit en del av de vinstdrivande vetenskapliga förlagens verksamhet.

Vidare forskning

I denna uppsats har jag fokuserat på företrädare för de vetenskapliga förlagen och deras kommunikation. I det material som jag har undersökt har mycket fokus legat på att bekämpa eller förfäkta olika typer av tvingande policyer rörande Open Access. Dessvärre har dessa policyer inte kunnat ägnas tillräckligt mycket tid och uppmärksamhet, varför jag anser att en närmare analys av policydokument och lagstiftning gällande Open Access är nödvändig för att ytterligare förstå hur Open Access har utvecklats under den studerade perioden.

I konklusionerna ovan berör jag hur skiftningar i förståelsen av begreppet Open Access är viktig för att förstå förlagsindustrins omfamnande av fri tillgång till vetenskaplig litteratur. Det vore intressant att i högre grad fokusera på hur just begreppet Open Access förstås och hur denna förståelse förskjuts. I en studie av just Open Access-policyer vore ett sådant fokus önskvärt. Jutta Haider (2007; 2008) visar exempelvis på hur Open Access ofta konstrueras som en "development issue", där västerländsk kunskap överförs till utvecklingsländer. En undersökning av de viktiga Open Access-policyer som presenterats i denna uppsats kan följa samma anda och syfta till att undersöka hur Open Access konstrueras inom dem. Ett förslag kan här vara att se hur Open Access inom det "politiska etablissemangen" (i brist på bättre ord) förstås eller konstrueras som en "innovation issue" eller som en motor för ekonomisk tillväxt.

Ytterligare en tänkbar forskningsmöjlighet som också fordrar en viss självkritik är en studie som tar ett längre tidsperspektiv. På grund av praktiska faktorer som tidsbrist och svårtillgängligt material kunde inte denna studie täcka åren innan 2000. 1990-talet torde vara en intressant tidsperiod då det betecknar den tid då Open Access inte hade formulerats som begrepp, utan snarare bör ses som en sorts gräsrotsrörelse. En studie som tar in även denna tid skulle förmodligen kunna påvisa en större kontrast mellan dagens Open Access och gårdagens proto-Open Access, och vidare visa på den resa som fenomenet har gjort från alternativt kommunikationssätt för vetenskap till en mer eller mindre etablerad målsättning hos bibliotek, universitet, forskningsfinansiärer och förlag.

Jag anser att styrkan i denna uppsats är själva idén att granska de vetenskapliga förlagens kommunikation kring Open Access-frågan. Som nämnts i avsnittet om tidigare forskning så är förlagens del i Open Access-debatten något obeforskad. Därför vill jag avsluta med att uttrycka en förhoppning om att fler forskningsprojekt inom ABM-fältet tar sig an inte bara hur de vetenskapliga förlagen förhåller sig till Open Access utan även mer övergripande hur deras roll inom det vetenskapliga systemet förvandlas och omförhandlas.

Litteraturförteckning

- AAP (2010). *Who are we?* Via Archive.org 2010-03-28: https://web-beta.archive.org/web/20100328042921/http://www.pspcentral.org:80/aboutPSP/aboutWho_001.cfm [2017-02-15]
- AAP (u.å.). *Open Access*. Priorities and Positions. <http://publishers.org/priorities-positions/open-access> [2017-07-25]
- Allard-Poesi, F., Drucker-Godard, C. & Ehlinger, S. (2001). Analyzing Representations and Discourse. I Thiétart, R-A. (2001). *Doing management research*. London: SAGE, ss. 351-371. doi:10.4135/9781849208970.
- Anders, K. & Elvidge, L. (2013). Creative communication in a 'publish or perish' culture: can postdocs lead the way? I Sholrey, D. & Jubb, M. (red.). *The future of scholarly communication*. London: Facet Publishing, ss. 51-62
- Aspesi, C. & Sleeman, A. (2011a). *Reed Elsevier: The Inevitable Crunch Point - Downgrading to Underperform Because of Growing Concerns on Elsevier*. Bernstein Research Report, 10 mars. <https://dl.dropboxusercontent.com/u/4398178/Reciprocal%20Space%20Files/001-BR-EndoftheBigDeal-2011.pdf>
- Aspesi, C. & Sleeman, A. (2011b). *Reed Elsevier: Bringing Down the House - Why Elsevier is Vulnerable in its Upcoming Big Deal Negotiations*. Bernstein Research Report, 29 mars. <https://dl.dropboxusercontent.com/u/4398178/Reciprocal%20Space%20Files/002-BR-ElsevierNegotiations-2011.pdf>
- Aspesi, C. & Sleeman, A. (2014). *Reed Elsevier: Goodbye to Berlin - The Fading Threat of Open Access (Upgrade to Market-Perform)*. Bernstein Research Report, 24 september. <http://www.richardpoynder.co.uk/Aspesi.pdf>
- Asquer, A. (2012). What is Corporate Diplomacy? And, Why does it Matter? *Journal of Multidisciplinary Research*, 4(3), ss. 53-63.
- Bennett, R. (2013). The changing role of the publisher in the scholarly communications process. I Sholrey, Deborah & Jubb, Michael (red.). *The future of scholarly communication*. London: Facet Publishing, ss. 103-114
- Björk, B-C (2017). Scholarly journal publishing in transition- from restricted to open access. *Electronic Markets*, 27(2), ss. 101-109. <https://doi-org.ludwig.lub.lu.se/10.1007/s12525-017-0249-2>
- Björk, B-C. (2012). The hybrid model for open access publication of scholarly articles: A failed experiment? *Journal Of The American Society For Information Science & Technology*, 63(8), ss. 1496-1504. DOI:10.1002/asi.22709

- Björk, B-C., Laakso, M., Welling, P., & Paetau, P. (2014). Anatomy of green open access. *Journal of The Association For Information Science & Technology*, 65(2), ss. 237-250. DOI:10.1002/asi.22963
- Blixrud, J. (2011). Scholarly Communication and Public Policies: The Experience of the Association of Research Libraries. *Journal of Library Administration*, 51(5-6), ss. 543–556. DOI:10.1080/01930826.2011.589326
- Bluestone, M. (2015). Public Access Plans from AHRQ, NASA and the USDA Risk Harm to Scholarly Communication. *AAP Newsroom*, 13 februari.
<http://publishers.org/news/public-access-plans-ahrq-nasa-and-usda-risk-harm-scholarly-communication> [2017-06-13]
- BOAI (2002). *Read the Budapest Open Access Initiative*.
<http://www.budapestopenaccessinitiative.org/read>
- Boyce, P., King, D., Montgomery, C., & Tenopir, C. (2004). How electronic journals are changing patterns of use. *Serials Librarian*, 46(1), ss. 121-141.
DOI:10.1300/J123v46n01lowbar14
- Brown, W. (2006). American Nightmare: Neoliberalism, Neoconservatism, and De-Democratization. *Political theory*, 34(6), ss. 690-714. DOI: 10.1177/0090591706293016
- Cahill, D., Edwards, L. & Stilwell, F. (2012). Introduction: Understanding neoliberalism beyond the free market. I Cahill, D., Edwards, L. & Stilwell, F. (red). *Neoliberalism: beyond the free market*. Cheltenham: Edward Elgar, ss. 1-12
- Carlson, S. (2002). Scholarly Publishers Aim to Woo Librarians Away From Self-Published Research. *Chronicle of Higher Education*, 22 november.
<http://www.chronicle.com/article/Scholarly-Publishers-Aim-to/34144>
- Case, M. (1998). Arl Promotes Competition Through Sparc: The Scholarly Publishing & Academic Resources Coalition. I *ARL: A Bimonthly Newsletter of Research Library Issues and Actions*, (196), ss. 3-7
- Charleston Conference (2017). *About*.
<http://www.charlestonlibraryconference.com/about> [2017-04-26]
- Chicago Collaborative (u.å.). *About us*. <https://sites.google.com/a/umn.edu/chicago-collaborative/about>
- Chillingworth, M. (2007). Scientists, publishers and authors rage against PRISM. *Information World Review*, 8 oktober. Via Archive.org 2007-10-22:
<http://web.archive.org/web/20071012225942/http://www.iwr.co.uk/information-world-review/news/2200644/scientists-publishers-authors> [2017-01-24]
- Clark, G. (2001). *Inside Book Publishing*. 3. uppl. London: Routledge

- Cope, B. & Kalantzis, M. (2014). Changing knowledge ecologies and the transformation of the scholarly journal. I Cope, B. & Phillips, A. (red.). *The future of the academic journal*. 2. uppl., Oxford, UK: Chandos Publishing, ss. 9-84
- Department for Business, Innovation & Skills (2012). *Government to open up publicly funded research*. UK Government: Announcements, 16 juli.
<https://www.gov.uk/government/news/government-to-open-up-publicly-funded-research>
- Edwards, R & Shulenburger, D. (2009). The High Cost of Scholarly Journals (And What To Do About It). *Change*, 35(6), ss. 10-19.
- Elsevier (2017). *Spotlight on Open Access*. <https://www.elsevier.com/about/open-science/open-access/surprising-facts> [2017-07-29]
- European Commission (2013). *Fact sheet: Open Access in Horizon 2020*.
https://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/sites/horizon2020/files/FactSheet_Open_Access.pdf [2017-04-25]
- European Commission (2017). *H2020 Programme. Guidelines to the Rules on Open Access to Scientific Publications and Open Access to Research Data in Horizon 2020. Version 3.2*.
http://ec.europa.eu/research/participants/data/ref/h2020/grants_manual/hi/oa_pilot/h2020-hi-oa-pilot-guide_en.pdf
- European Commission (u.å.). *Open Access Pilot in FP7*.
http://ec.europa.eu/research/science-society/document_library/pdf_06/open-access-pilot_en.pdf [2017-06-20]
- Finch, J. (2012). *Accessibility, sustainability, excellence: how to expand access to research publications*. Research Information Network.
<https://www.acu.ac.uk/research-information-network/finch-report-final>
- Fitzpatrick, K. (2011). *Planned obsolescence: publishing, technology, and the future of the academy*. New York: New York University Press
- Francke, H. (2005). Economics and Quality Estimation of Open Access E-journals. *Svensk Biblioteksforskning* 15(1), ss. 32-45
- Gamble, A. (2007). Neoliberalism. I Ritzer, G. (red.). *The Blackwell Encyclopedia of Sociology*. Blackwell Reference Online. DOI:10.1111/b.9781405124331.2007.x
- Gibson, W. J. & Brown, A. (2009a). Using documents in research. I *Working with qualitative data*. London: SAGE, ss. 65-83. DOI:10.4135/9780857029041.d59
- Gibson, W. J. & Brown, A. (2009b). Identifying Themes, Codes and Hypotheses. In *Working with qualitative data*. London: SAGE, ss. 127-144.
DOI:10.4135/9780857029041.d59
- Gibson, W. J. & Brown, A. (2009c). Writing and Presenting Analysis. In *Working with qualitative data*. London: SAGE, ss. 192-204. DOI:10.4135/9780857029041.d59

- Giles, J. (2007a). PR's 'pit bull' takes on open access. *Nature*, 445(7126), s. 347.
DOI:10.1038/445347a
- Giles, J. (2007b). Publishers prepare for war over open access. *Newscientist/ShortSharpScience* [blogg], 20 september.
<https://www.newscientist.com/blog/shortsharpscience/2007/09/publishers-prepare-for-war-over-open.html> [2017-03-27]
- Grozanick, S. (2010). The Impact Factor: Implications of Open Access on Quality. *Public Services Quarterly*, 6(4), ss. 389-399.
DOI:10.1080/15228959.2010.482335
- Gu, X. & Blackmore, K. (2016). Recent trends in academic journal growth, *Scientometrics*, 108(2), ss. 693-716. DOI: 10.1007/s11192-016-1985-3
- Guédon, Jean-Claude (2001). In *Oldenburgs Old Shadow*. Washington, DC: ARL.
<http://www.arl.org/storage/documents/publications/in-oldenburgs-long-shadow.pdf>
- Guédon, Jean-Claude (2014). Sustaining the 'Great Conversation': the future of scholarly and scientific journals. I Cope, Bill. & Phillips, Angus (red.). *The future of the academic journal*. 2. uppl., Oxford, UK: Chandos Publishing
- Gustafsson, B., Hermerén, G. & Petersson, B. (2005). *Vad är god forskningssed? Synpunkter, riktlinjer och exempel*. Stockholm: Vetenskapsrådet.
http://www.du.se/PageFiles/3894/vr2005_1.pdf
- H.R. 3699 (2011). *Research Works Act*. 112th congress.
<https://www.congress.gov/bill/112th-congress/house-bill/3699>
- Hadro, J. (2011). As COMPETES Act Is Signed into Law, 'Wait-and-See' Is the Attitude on Further OA Legislation. *Library Journal*, 20 januari.
<http://lj.libraryjournal.com/2011/01/legislation/as-competes-act-is-signed-into-law-wait-and-see-is-the-attitude-on-further-oa-legislation/> [2017-07-14]
- Haider, J. (2007). Of the rich and the poor and other curious minds: on open access and "development". *Aslib Proceedings: New Information Perspectives*, 59(4-5), ss. 449-461
- Haider, J. (2008). *Open Access and Closed Discourses. Constructing Open Access as a 'Development' Issue*. (Unpublished Doctoral thesis, City University London).
<http://openaccess.city.ac.uk/id/eprint/8589>
- Hall, G. (2008). *Digitize This Book! The Politics of New Media, or Why We Need Open Access Now*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Harvey, D. (2005). *A Brief History of Neoliberalism*. New York: Oxford University Press
- Henisz, W. (2016). The Dynamic Capability of Corporate Diplomacy. *Global Strategy Journal*, 6(3), ss. 183-196

- Herb, U. (2010). Sociological implications of scientific publishing: Open access, science, society, democracy and the digital divide. *First Monday*, 15(2). DOI:<http://dx.doi.org/10.5210/fm.v15i2.2599>
- Jackson, R. & Richardson, M. (2014). Gold open access: the future of the academic journal? I Cope, B. & Phillips, A. (red.). *The future of the academic journal*. 2. uppl., Oxford, UK: Chandos Publishing, ss. 223-248
- Johnson, R. K. & Luther, J. (2007). *The E-only Tipping Point for Journals. What's Ahead in the Print-to-Electronic Transition Zone*. Washington, DC: ARL. <http://eprints.rclis.org/11127/>
- Jubb, M. (2013). Introduction: Scholarly communications - disruptions in a complex ecology. I Sholrey, Deborah & Jubb, Michael (red.). *The future of scholarly communication*. London: Facet Publishing, ss. XIII-XXXVI
- Kratěnová, J. (2016). OA to Scientific Publications and Research Data in Horizon 2020. *Grey Journal (TGJ)*, (12), ss. 44-47
- Kyrillidou, M. (1999). Spending more for less. *ARL Bimonthly Report*, no. 204. Via Archive.org 2006-07-20: <https://web.archive.org/web/20060720142454/http://www.arl.org/newsltr/204/spending.html> [2017-04-28]
- Laakso, M., Welling, P., Bukvova, H., Nyman, L., Björk, B-C., & Hedlund, T. (2011). The Development of Open Access Journal Publishing from 1993 to 2009. *PLoS ONE*, 6(6), ss. 1-10. DOI:10.1371/journal.pone.0020961
- Larivière V., Haustein S., Mongeon P. (2015). The Oligopoly of Academic Publishers in the Digital Era. *PLoS ONE* 10(6). <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0127502>
- Lenzini, R. (2006). Wiley to Acquire Blackwell Publishing. *Information Today*, 27 november. <http://newsbreaks.infotoday.com/NewsBreaks/Wiley-to-Acquire-Blackwell-Publishing-18698.asp> [2017-05-25]
- Lightfoot, E. A. (2016). The persistence of open access electronic journals. *New Library World*, 117(11-12), ss. 746-755. DOI:10.1108/NLW-08-2016-0056
- Mabe, M., & Amin, M. (2001). Growth dynamics of scholarly and scientific journals. *Scientometrics*, 51(1), ss. 147-162
- Macilwain, C. (2013). Is Open Access Finally on the Ascendancy? *Bioscience*, 63(1), ss. 7-11. DOI:10.1525/bio.2013.63.1.3
- Macnamara, J. (2012). Corporate and organisational diplomacy: an alternative paradigm to PR. *Journal of Communication Management*, 16(3), ss. 312-325, DOI: 10.1108/13632541211245794
- Malakoff, D. (2000). Librarians Seek to Block Merger of Scientific Publishing Giants. *Science*, 290(5493), ss. 910-911. <http://www.jstor.org/stable/3078255>

- McCabe, M. J. (1999). The Impact of Publisher Mergers on Journal Prices: An Update. *ARL Bimonthly Report*, (207).
<http://old.arl.org/resources/pubs/br/br207/br207jrnlprices~print.shtml>
- McCabe, M. J. (2002). Journal Pricing and Mergers: A Portfolio Approach. *The American Economic Review*, 92(1), ss. 259-269
- McGrath, M. (2013). The changing role of the journal editor. I Sholrey, D. & Jubb, M. (red.). *The future of scholarly communication*. London: Facet Publishing, ss. 117-130
- Miller, C. & Harris, J. (2004). Scholarly Journal Publication: Conflicting Agendas for Scholars, Publishers, and Institutions. *Journal of Scholarly Publishing*, 35(2), ss. 73-91
- Mirowski, P. (2016). Den politiska rörelsen som inte vågade säga sitt namn. Det nyliberala tankekollektivet och dess utträdande. *Fronesis*, (54-55), ss. 206-234
- Odlyzko, A. (2014). Open Access, Library and Publisher Competition, and the Evolution of General Commerce. *Evaluation Review*, 39(1), ss. 130-163
- Ordeix-Rigo, E., & Duarte, J. (2009.). From Public Diplomacy to Corporate Diplomacy: Increasing Corporation's Legitimacy and Influence. *American Behavioral Scientist*, 53(4), ss. 549-564
- Peter, W., Iain, S., David, N., Anthony, W. & Ian, R. (2009). The role and future of the monograph in arts and humanities research. *Aslib Proceedings*, 61(1), ss. 67-82.
 DOI:10.1108/00012530910932294
- Pisoschi, A. & Pisoschi, C. (2016). Is open access the solution to increase the impact of scientific journals?. *Scientometrics*, 109(2), ss. 1075-1095. DOI:10.1007/s11192-016-2088-x
- Post, J., Preston, L. & Sachs, S. (2002). *Redefining the corporation: stakeholder management and organizational wealth*. Stanford, California: Stanford Business Books.
- Prior, Albert (2013). The 'Finch Report': the future is gold, but many challenges lie ahead. *Insights*, 26(1), ss. 77-81.
- Prosser, D. (2013). Researchers and scholarly communications: an evolving interdependency. I Sholrey, Deborah & Jubb, Michael (red.). *The future of scholarly communication*. London: Facet Publishing, ss. 39-50
- PSP (2001). *PSP Bulletin*, 2(1).
http://web.archive.org/web/20060421180214/http://www.pspcentral.org/bulletins/spring2001_bulletin.pdf
- PSP (2001). *PSP Bulletin*, 2(3).
http://www.pspcentral.org/bulletins/fall2001_bulletin.pdf

- PSP (2002). *PSP Bulletin*, 3(1).
http://web.archive.org/web/20061002094319/http://www.pspcentral.org/bulletins/spring2002_bulletin.pdf
- PSP (2002). *PSP Bulletin*, 3(3).
http://web.archive.org/web/20061002094238/http://www.pspcentral.org/bulletins/fall2002_bulletin.pdf
- PSP (2003). *PSP Bulletin*, 4(1).
http://www.pspcentral.org/bulletins/spring2003_bulletin.pdf
- PSP (2003). *PSP Bulletin*, 4(3).
http://www.pspcentral.org/bulletins/fall2003_bulletin.pdf
- PSP (2004). *About PSP*. Via Archive.org 2004-06-18: https://web-beta.archive.org/web/20040618171724/http://pspcentral.org:80/index.cfm?left=about_psp&page=/home/welcome.cfm [2017-02-15]
- PSP (2004). *PSP Bulletin*, 4(4).
http://web.archive.org/web/20061002094144/http://www.pspcentral.org/bulletins/winter2003_bulletin.pdf
- PSP (2004). *PSP Bulletin*, 5(3).
http://www.pspcentral.org/bulletins/winter2004_bulletin.pdf
- PSP (2005). *PSP Bulletin*, 5(5).
http://web.archive.org/web/20061002094338/http://www.pspcentral.org/bulletins/summer2005_bulletin.pdf
- PSP (2005). *PSP Bulletin*, 5(6).
http://web.archive.org/web/20061002094247/http://www.pspcentral.org/bulletins/winter2005_bulletin.pdf
- PSP (2006). *PSP Bulletin*, 6(2).
http://web.archive.org/save/_embed/http://www.pspcentral.org/bulletins/attachBulletins/summer2006_bulletin.pdf
- PSP (2006). *PSP Bulletin*, 6(3).
http://www.pspcentral.org/bulletins/fall2006_bulletin.pdf
- PSP (2007). *PSP Bulletin*, 7(1).
http://www.pspcentral.org/bulletins/spring2007_bulletin.pdf
- PSP (2007). *PSP Bulletin*, 7(2).
http://web.archive.org/web/20121213200706/http://www.pspcentral.org/bulletins/attachBulletins/fall2007_bulletin.pdf
- PSP (2009). *PSP Bulletin*, 8(3).
<http://web.archive.org/web/20110707153301/http://www.pspcentral.org/bulletins/documents/PSPFall2009Bulletin.pdf>

- PSP (2010). *PSP Bulletin*, 9(2).
http://web.archive.org/web/20110707153309/http://www.pspcentral.org/bulletins/documents/PSPSpring2010_000.pdf
- PSP (2010). *PSP Bulletin*, 9(3).
http://www.pspcentral.org/bulletins/documents/PSPSummer2010_000.pdf
- PSP (2010). *PSP Bulletin*, 9(4).
<http://web.archive.org/web/20120602013225/http://www.pspcentral.org/bulletins/documents/PSPFall2010Bulletin.pdf>
- PSP (2012). *PSP Bulletin*, 11(1).
<http://www.pspcentral.org/documents/PSPNewsletterWinter2012.pdf>
- PSP (2013). *PSP Bulletin*, 12(1).
http://publishers.org/sites/default/files/uploads/PSP/winter_2013.pdf
- PSP (2013). *PSP Bulletin*, 12(3).
http://publishers.org/sites/default/files/uploads/PSP/Bulletin/6.1.1_-_psp_newsletter_fall_2013.pdf
- PSP (2016). *PSP Bulletin*, 16(1).
http://publishers.org/sites/default/files/uploads/psp_newsletter_fall-winter_2016_0.pdf
- Read, J. (2016). En genealogi över homo oeconomicus. Nyliberalismen och produktionen av subjektivitet. *Fronesis*, (54-55), ss. 235-249
- Rowley, J., Johnson, F., Sbaffi, L., Frass, W. & Devine, E. (2017). Academics' behaviors and attitudes towards open access publishing in scholarly journals. *Journal Of The Association For Information Science & Technology*, 68(5), ss. 1201-1211.
 DOI:10.1002/asi.23710
- Ryan, G, & Bernard, H (2003). Techniques to Identify Themes. *Field Methods*, 15(1) ss. 85-109
- Solomon, D. J. (2013). Digital Distribution of Academic Journals and its Impact on Scholarly Communication: Looking Back After 20 Years. *Journal Of Academic Librarianship*, 39(1), ss. 23-28. DOI:10.1016/j.acalib.2012.10.001
- STM Association (2003). *Publishers Mission to Make Research Information Widely Available*. http://www.stm-assoc.org/2003_11_04_Publishers_Mission_to_Make_Research_Information_Widely_Accessible.pdf [2017-02-22]
- STM Association (2004). *STM Position on NIH Open Access Proposal*. http://www.stm-assoc.org/2004_12_01_STM_Position_on_NIH_Open_Access_Proposal.pdf [2017-01-27]

- STM Association (2007). *Brussels Declaration on STM Publishing*. http://www.stm-assoc.org/2007_11_01_Brussels_Declaration.pdf [2017-02-24]
- STM Association (2010a). Comments of YS Chi (Elsevier) to the Scholarly Publishing Roundtable Delegates. http://www.stm-assoc.org/2010_01_13_Comments_of_YS_Chi_to_the_Scholarly_Publishing_Roundtable_Delegates.pdf [2017-02-26]
- STM Association (2010b). *Statement from Mark Patterson*. http://www.stm-assoc.org/2010_01_13_Statement_from_Mark_Patterson_Why_PLoS_has_not_signed_the_Report_of_the_Scholarly_Publishing_Roundtable.pdf [2017-02-26]
- STM Association (2010c). *STM responds to US Scholarly Publishing Roundtable Report and Recommendations*. http://www.stm-assoc.org/2010_01_15_US_Roundtable_Report_Press_Release_STM.pdf [2017-02-26]
- STM Association (2012). *STM Press Release on Finch Report*. http://www.stm-assoc.org/2012_06_18_STM_Press_Release_on_Finch_Report.pdf [2017-02-26]
- STM Association (2013). *STM Welcomes growing transatlantic alignment on Open Access*. http://www.stm-assoc.org/2013_03_14_News_Release_STM_OSTP.pdf [2017-02-26]
- STM Association (2015). *The STM Report: An overview of scientific and scholarly journal publishing*. March 2015. http://www.stm-assoc.org/2015_02_20_STM_Report_2015.pdf [2017-02-28]
- STM Association (2016). *Extended Feedback to the EU Competitiveness Council Conclusions of May 27, 2016*. http://www.stm-assoc.org/2016_05_28_STM_Extended_Feedback_EU_Compt_council_conclusions.pdf [2017-02-28]
- STM Association (2016). *Publishers support sustainable open access*. <http://www.stm-assoc.org/public-affairs/open-access-open-science/publishers-support-sustainable-open-access/> [2017-02-28]
- STM Association (u.å.). *About the Association*. <http://www.stm-assoc.org/about-stm/about-the-association/> [2017-03-13]
- Suber, P. (2003). More Elsevier cancellations. *Open Access News* [blogg], 12 november. <http://legacy.earlham.edu/~peters/fos/2003/11/more-elsevier-cancellations.html> [2017-04-19]
- Suber, P. (2005). Promoting Open Access in the Humanities. *Syllecta Classica*, 16, ss. 231-246. DOI:10.1353/syl.2005.0001
- Suber, P. (2006a). More on Elsevier's hybrid or sponsored-article journals. *Open Access News* [blogg], 19 juli. <http://legacy.earlham.edu/~peters/fos/2006/07/more-on-elseviers-hybrid-or-sponsored.html> [2017-04-19]

- Suber, P. (2006b). Wiley buys Blackwell. *Open Access news* [blogg], 17 november.
<http://legacy.earlham.edu/~peters/fos/2006/11/wiley-buys-blackwell.html> [2017-04-28]
- Suber, P. (2006c). Publishers oppose FRPAA. *Open Access News* [blogg], 10 maj.
<https://legacy.earlham.edu/~peters/fos/2006/05/publishers-oppose-frpaa.html>
- Suber, P. (2007). Background on hiring of Eric Dezenhall. *Open Access News* [blogg], 20 september. <http://legacy.earlham.edu/~peters/fos/2007/09/background-on-aap-hiring-of-eric.html> [2017-04-20]
- Suber, P. (2008). An open access mandate for the National Institutes of Health. *Open Medicine*, 2(2)
- Suber, P. (2009). Re-introduction of the bill to kill the NIH policy. *SPARC Open Access Newsletter* [nyhetsbrev], 131, 2 mars.
<http://www.earlham.edu/~peters/fos/newsletter/03-02-09.htm>
- Suber, P. (2013). United States doubles down on open access to federally-funded research. *SPARC Open Access Newsletter* [nyhetsbrev], 167, 2 mars.
<https://legacy.earlham.edu/~peters/fos/newsletter/03-02-13.htm#fastr&obama>
- Suber, P. (u.å.). *Open Access News: News from the open access movement*.
<https://legacy.earlham.edu/~peters/fos/fosblog.html> [2017-02-28]
- Svensson, P. & Ahrne, G. (2011). Att designa ett kvalitativt forskningsprojekt. I Ahrne, G. & Svensson, P. (red). *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber, ss. 19-33
- Tenopir C, King D, Christian L, Volentine R. (2015). Scholarly article seeking, reading, and use: a continuing evolution from print to electronic in the sciences and social sciences. *Learned Publishing*, 28(2), ss. 93-105.
- Tenopir, C. & King, D. (2014). The growth of journals publishing. I Cope, B.. & Phillips, A. (red.) (2014). *The future of the academic journal*. 2. uppl, Oxford, UK: Chandos Publishing, ss. 159-178
- Teute, F. J. (2001). To Publish and Perish: Who Are the Dinosaurs in Scholarly Publishing?. *Journal Of Scholarly Publishing*, 32(2), ss. 102-112
- Van Noorden, R. (2013). White House announces new US open-access policy. *Nature News* [blogg], 22 februari. <http://blogs.nature.com/news/2013/02/us-white-house-announces-open-access-policy.html>
- Weller, M. (2014). *Battle for Open. How openness won and why it doesn't feel like victory*. London, Ubiquity Press. DOI:<https://doi.org/10.5334/bam>
- Wilson, P. (1983). *Second-hand Knowledge: An Inquiry into Cognitive Authority*. Westport, CT & London: Greenwood Press
- Winther Jørgensen, M. & Phillips, L. (2000). *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur

Bilaga

PSP Bulletin

PSP (2000). *PSP Bulletin*, 1(1-3).

<https://web.archive.org/web/20020531024101/http://www.pspcentral.org/bulletins/>

PSP (2001). *PSP Bulletin*, 2(1-4).

<https://web.archive.org/web/20020531024101/http://www.pspcentral.org/bulletins/>

PSP (2002). *PSP Bulletin*, 3(1-4).

http://web.archive.org/web/20061002094319/http://www.pspcentral.org/bulletins/spring2002_bulletin.pdf ;

http://www.pspcentral.org/bulletins/summer2002_bulletin.pdf ;

http://web.archive.org/web/20061002094238/http://www.pspcentral.org/bulletins/fall2002_bulletin.pdf ;

http://web.archive.org/web/20061002094502/http://www.pspcentral.org/bulletins/winter2002_bulletin.pdf

PSP (2003). *PSP Bulletin*, 4(1-3).

http://www.pspcentral.org/bulletins/spring2003_bulletin.pdf ;

http://www.pspcentral.org/bulletins/summer2003_bulletin.pdf ;

http://www.pspcentral.org/bulletins/fall2003_bulletin.pdf ;

http://www.pspcentral.org/bulletins/fall2003_bulletin.pdf

PSP (2004). *PSP Bulletin*, 4(4), 5(1-3).

http://web.archive.org/web/20061002094144/http://www.pspcentral.org/bulletins/winter2003_bulletin.pdf ;

http://web.archive.org/web/20061002094445/http://www.pspcentral.org/bulletins/spring2004_bulletin.pdf ;

http://web.archive.org/web/20061002094516/http://www.pspcentral.org/bulletins/fall2004_bulletin.pdf ; http://www.pspcentral.org/bulletins/winter2004_bulletin.pdf

PSP (2005). *PSP Bulletin*, 5(5-6).

http://web.archive.org/web/20061002094338/http://www.pspcentral.org/bulletins/summer2005_bulletin.pdf ;

http://web.archive.org/web/20061002094247/http://www.pspcentral.org/bulletins/winter2005_bulletin.pdf

PSP (2006). *PSP Bulletin*, 6(1-3).

http://web.archive.org/web/20061002094153/http://www.pspcentral.org/bulletins/spring2006_bulletin.pdf ;

http://web.archive.org/save/_embed/http://www.pspcentral.org/bulletins/attachBulletins/summer2006_bulletin.pdf ;

http://www.pspcentral.org/bulletins/fall2006_bulletin.pdf

PSP (2007). *PSP Bulletin*, 7(1-2).

http://www.pspcentral.org/bulletins/spring2007_bulletin.pdf ;

http://web.archive.org/web/20121213200706/http://www.pspcentral.org/bulletins/attachBulletins/fall2007_bulletin.pdf

PSP (2008). *PSP Bulletin*, 7(3, 5-6).

http://web.archive.org/save/_embed/http://www.pspcentral.org/bulletins/attachBulletins/winter2008_bulletin.pdf ;

http://web.archive.org/save/_embed/http://www.pspcentral.org/bulletins/attachBulletins/current_bulletin.pdf ;

http://web.archive.org/save/_embed/http://www.pspcentral.org/bulletins/documents/PSPWinter2008.pdf

PSP (2009). *PSP Bulletin*, 8(1-3).

http://web.archive.org/save/_embed/http://www.pspcentral.org/bulletins/documents/PSPSpring2009_000.pdf ;

http://web.archive.org/save/_embed/http://www.pspcentral.org/bulletins/documents/PPSummer2009_000.pdf ;

<http://web.archive.org/web/20110707153301/http://www.pspcentral.org/bulletins/documents/PSPFall2009Bulletin.pdf>

PSP (2010). *PSP Bulletin*, 9(1-4).

http://web.archive.org/web/20110707153320/http://www.pspcentral.org/bulletins/documents/PSPNewsletterWinter2010_000.pdf ;

http://web.archive.org/web/20110707153309/http://www.pspcentral.org/bulletins/documents/PSPSpring2010_000.pdf ;

http://www.pspcentral.org/bulletins/documents/PPSummer2010_000.pdf ;

<http://web.archive.org/web/20120602013225/http://www.pspcentral.org/bulletins/documents/PSPFall2010Bulletin.pdf>

PSP (2011). *PSP Bulletin*, 10(1&2,3). <http://www.pspcentral.org/documents/PSPWinter-Spring2011.pdf> ;

<http://www.pspcentral.org/documents/PSPSummer2011Bulletin.pdf>

PSP (2012). *PSP Bulletin*, 11(1-3). <http://publishers.org/our-markets/professional-scholarly-publishing/psp-bulletin>

PSP (2013). *PSP Bulletin*, 12(1-3). <http://publishers.org/our-markets/professional-scholarly-publishing/psp-bulletin>

PSP (2014). *PSP Bulletin*, 13(1-3). <http://publishers.org/our-markets/professional-scholarly-publishing/psp-bulletin>

PSP (2015). *PSP Bulletin*, 14(1-3). <http://publishers.org/our-markets/professional-scholarly-publishing/psp-bulletin>

PSP (2016). *PSP Bulletin*, 15(1&2), 16(1). <http://publishers.org/our-markets/professional-scholarly-publishing/psp-bulletin>

PSP (2017). *PSP Bulletin*, 17(1). <http://publishers.org/our-markets/professional-scholarly-publishing/psp-bulletin>

PSP Bulletin

STM Association (2003). *Publishers Mission to Make Research Information Widely Available*. http://www.stm-assoc.org/2003_11_04_Publishers_Mission_to_Make_Research_Information_Widely_Accessible.pdf [2017-02-22]

STM Association (2004). *STM Position on NIH Open Access Proposal*. http://www.stm-assoc.org/2004_12_01_STM_Position_on_NIH_Open_Access_Proposal.pdf [2017-01-27]

STM Association (2005). *STM Briefing on National Institutes of Health*. http://www.stm-assoc.org/2005_10_01_STM_Briefing_on_National_Institutes_of_Health.pdf

STM Association (2006). *STM Letter to JISC*. http://www.stm-assoc.org/2006_01_20_STM_Letter_to_JISC.pdf [2017-02-24]

STM Association (2006). *Author Survey Points to Need for Increased Understanding of Current NIH Policy*. http://www.stm-assoc.org/2006_03_02_Understanding_NIH_Policy.doc [2017-02-24]

STM Association (2006). *Study on the economic and technical evolution of the scientific publication markets in Europe*. http://www.stm-assoc.org/2006_03_31_STM_Response_to_EU_Publishing.pdf [2017-02-24]

STM Association (2006). *Letter to MIT*. http://www.stm-assoc.org/2006_06_27_Letter_to_MIT.pdf [2017-02-24]

STM Association (2006). *EU STM Response*. http://www.stm-assoc.org/2006_11_21_EU_STM_Response.pdf [2017-02-24]

STM Association (2007). *Brussels Declaration on STM Publishing*. http://www.stm-assoc.org/2007_11_01_Brussels_Declaration.pdf
2007_11_01_Brussels_Declaration.pdf [2017-02-24]

STM Association (2007). *STM Letter to Brasil*. http://www.stm-assoc.org/2007_10_08_STM_Letter_Brasil_English.pdf [2017-02-24]

STM Association (2008). *STM comments on U. S. National Institutes of Health Unfunded Mandate*. http://www.stm-assoc.org/2008_01_04_STM_on_NIH_Mandatory.pdf [2017-02-24]

STM Association (2008). *An Overview of Scientific, Technical and Medical Publishing and the Value it adds to Research Outputs*. http://www.stm-assoc.org/2008_04_01_Overview_of_STM_Publishing_Value_to_Research.pdf [2017-02-24]

- STM Association (2008). *STM Response to SFI Open Access Policy*. http://www.stm-assoc.org/2008_06_11_STM_Response_to_SFI_Open_Access_Policy.pdf [2017-02-24]
- STM Association (2010). Comments of YS Chi (Elsevier) to the Scholarly Publishing Roundtable Delegates. http://www.stm-assoc.org/2010_01_13_Comments_of_YS_Chi_to_the_Scholarly_Publishing_Roundtable_Delegates.pdf [2017-02-26]
- STM Association (2010). *Statement from Mark Patterson*. http://www.stm-assoc.org/2010_01_13_Statement_from_Mark_Patterson_Why_PLoS_has_not_signed_the_Report_of_the_Scholarly_Publishing_Roundtable.pdf [2017-02-26]
- STM Association (2010). *Expert Panel Calls On U.S. Research Agencies to Develop Policies for Providing Free Public Access to Federally Sponsored Research Results*. http://www.stm-assoc.org/2010_01_13_PRESS_RELEASE_Scholarly_Publishing_Roundtable_Releases_Report_and_Recommendations.pdf [2017-02-26]
- STM Association (2010). *STM responds to US Scholarly Publishing Roundtable Report and Recommendations*. http://www.stm-assoc.org/2010_01_15_US_Roundtable_Report_Press_Release_STM.pdf [2017-02-26]
- STM Association (2010). *Letter to Malcolm Read*. http://www.stm-assoc.org/2010_03_15_Malcolm_Read_Letter.pdf [2017-02-26]
- STM Association (2011). *STM Responds to RIN Transitions Report*. http://www.stm-assoc.org/2011_04_14_STM_Responds_to_RIN_Transitions_Report.pdf [2017-02-26]
- STM Association (2011). *STM and Access*. http://www.stm-assoc.org/2011_05_30_STM_Mabe_Statement_Public_Hearing_Luxembourg.pdf [2017-02-26]
- STM Association (2012). *Publishers Support Sustainable Open Access*. http://www.stm-assoc.org/2012_02_02_Publishers_Support_Sustainable_Open_Access.pdf [2017-02-26]
- STM Association (2012). *Stm Welcomes UK Government Endorsement of Finch Report*. http://www.stm-assoc.org/2012_07_17_STM_Press_Release_on_UK_Gov_Support_for_Finch.pdf [2017-02-26]
- STM Association (2012). *STM Press Release on Finch Report*. http://www.stm-assoc.org/2012_06_18_STM_Press_Release_on_Finch_Report.pdf [2017-02-26]
- STM Association (2013). *STM Welcomes growing transatlantic alignment on Open Access*. http://www.stm-assoc.org/2013_03_14_News_Release_STM_OSTP.pdf [2017-02-26]

- STM Association (2014). *STM response to 'Major international associations join together to underscore their support for immediate open access to research articles' statement*. http://www.stm-assoc.org/2014_05_28_STM_response_to_COAR_statement.pdf [2017-02-28]
- STM Association (2014). *STM Submission India OA policy*. http://www.stm-assoc.org/2014_07_22_STM_Submission_India_OA_policy.pdf [2017-02-28]
- STM Association (2014). *Public Access Report to Congress OSTP*. http://www.stm-assoc.org/2014_11_13_Public_Access_Report_to_Congress_OSTP.pdf [2017-02-28]
- STM Association (2015). *The STM Report: An overview of scientific and scholarly journal publishing*. March 2015. http://www.stm-assoc.org/2015_02_20_STM_Report_2015.pdf [2017-02-08]
- STM Association (2016). *Extended Feedback to the EU Competitiveness Council Conclusions of May 27, 2016*. http://www.stm-assoc.org/2016_05_28_STM_Extended_Feedback_EU_Compt_council_conclusions.pdf [2017-02-28]
- STM Association (2016). *STM response to Amsterdam Call for Action on Open Science*. http://www.stm-assoc.org/2016_04_08_News_Release_STM_response_to_Call_for_Action_on_Open_Science.pdf [2017-02-28]
- STM Association (2016). *STM position on Open Science*. http://www.stm-assoc.org/2016_10_31_STM_Open_Science_Position.pdf [2017-02-28]